

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

**Vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely
ve srovnání se zahraniční právní úpravou**

Diplomová práce

Kamila Vítková

2011

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Kamila Vítková

**Vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely
ve srovnání se zahraniční právní úpravou**

Diplomová práce

Olomouc 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: *Vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely ve srovnání se zahraniční právní úpravou* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Chlumu dne “

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za odborné vedení této práce, její ochotu, trpělivost a cenné rady, které mi pomohly při psaní této práce.

Dále bych ráda poděkovala Mgr. Petře Schinnenburgové za podnětné konzultace týkající se právní úpravy ve Spolkové republice Německo.

Velké poděkování dlužím také mojí rodině, jejíž podpora mi umožnila tuto práci napsat.

OBSAH

1. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	7
2. ÚVOD	8
3. VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY A MEZI ROZVEDENÝMI MANŽELY V ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ	14
3.1 Výživné	14
3.1.2 Obecné úvahy.....	14
3.1.2 Charakteristika právní úpravy	15
3.1.3 Pojem výživné	15
3.1.4 Zvláštní atributy vyživovací povinnosti a práva na výživné.....	16
3.1.5 Druhy vyživovacích vztahů.....	18
3.1.6 Předmět vyživovací povinnosti, způsob plnění a splatnost výživného	18
3.1.7 Úhrada plnění za jiného.....	20
3.2 Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely	21
3.2.1 Základní východiska a systematika právní úpravy	21
3.2.2 Vzájemný vztah mezi vyživovací povinností manželů a společným jměním manželů	23
3.2.3 Vzájemná vyživovací povinnost kontra povinnost hradit náklady společné domácnosti	24
3.2.4 Poměr vyživovací povinnosti mezi manžely k ostatním druhům vyživovacích povinností.....	26
3.2.5 Vznik a trvání vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely.....	27
3.2.6 Rozsah vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely	30
3.2.7 Zánik vyživovací povinnosti mezi manžely.....	32
3.3 Výživné rozvedeného manžela	33
3.3.1 Obecná charakteristika právní úpravy.....	33
3.3.2 Vznik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely	35
3.3.3 Výživné rozvedeného manžela ve vztahu k ostatním druhům vyživovacích povinností.....	39
3.3.4 Rozsah a trvání vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely	40
3.3.5 Vyživovací povinnost v rozsahu stejné životní úrovně.....	43
3.3.6 Zánik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely se zaměřením na zánik jednorázovým plněním.....	44
3.4 Řízení o určení vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely (clausula rebus sic stantibus).....	46

3.4.1 Řízení o určení vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely	46
3.4.2 Clausula rebus sic stantibus	49
4. VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY A MEZI ROZVEDENÝMI MANŽELY PODLE PRÁVNÍ ÚPRAVY SPOLKOVÉ REPUBLIKY NĚMECKO	51
4.1 Systematika právní úpravy.....	51
4.2 Obecná východiska	51
4.3 Výživné za doby trvání manželství	53
4.4 Výživné v době rozluky	54
4.5 Výživné rozvedeného manžela	57
4.5.1 Charakteristika výživného rozvedeného manžela	57
4.5.2 Výše výživného	61
4.5.3 Zánik nároku na výživné	63
4.6 Opatrovnické výživné.....	63
5. SROVNÁNÍ KOMPAROVANÝCH PRÁVNÍCH ÚPRAV VE SVĚTLE ÚVAH DE LEGE FERENDA.....	66
5.1 Vyživovací povinnost mezi manžely	66
5.2 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely.....	68
6. ZÁVĚR.....	71
7. RESUMÉ.....	72
8. ABSTRACT	75
9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	79
7.1 České zdroje	79
7.1.1 Monografie	79
7.1.2 Komentáře	80
7.1.3 Odborný časopis	80
7.1.4 Noviny a časopisy s nižší než 14denní periodicitou	81
7.1.5 Právní předpisy.....	82
7.1.6 Judikáty	82
7.1.7 Internetové odkazy	84
8.1 Německé zdroje.....	84
8.1.1 Právní předpisy.....	84
8.1.2 Judikáty	85
8.1.3 Internetové odkazy	85

1. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	Příloha císařského patentu z 1. 6. 1811, JGS. Nr. 964, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), ve znění pozdějších předpisů.
BGB	Zákon ze dne 18. srpna 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch , ve znění pozdějších předpisů.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád , ve znění pozdějších předpisů.
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník , ve znění pozdějších předpisů.
SJM	Společné jmění manželů.
ZoR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině , ve znění pozdějších předpisů.

2. ÚVOD

Rodina představuje jeden ze základních pilířů, na kterých stojí naše společnost. Tradičním způsobem založení rodiny je manželství, jež je obecně uznávaným svazkem mezi mužem a ženou. Vztahy vznikající mezi mužem a ženou, kteří uzavřeli manželství, upravuje zákon o rodině, jedná se o „rodinněprávní vztahy zvláštního charakteru, jejichž obsahem jsou především osobní a s nimi spojená majetková práva a povinnosti.“¹

Z právní oblasti rodinného práva mne nejvíce zaujala právní úprava vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely. Vzhledem k tomu, že v současné době je možné pomocí předmanželské smlouvy² modifikovat rozsah společného jmění manželů, a že v praxi není výjimkou tzv. ztížený rozvod s tvrdostní klauzulí dle ustanovení §24b ZoR, kdy soud návrhu na rozvod manželství nevyhoví, pokud budou kumulativně splněny stanovené podmínky³, v důsledku čehož dochází k oddělenému soužití obou manželů, ale hlavně vzhledem k stále rostoucí rozvodovosti, právní institut vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely nabývá na důležitosti.⁴ Navíc nelze pominout skutečnost, že zatímco majetkové vypořádání představuje jednorázové vyrovnání, výživné povinného manžela zatíží zpravidla na mnoho let.

Zákon o rodině upravuje otázky vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v části třetí hlavě třetí a čtvrté, konkrétně v ustanovení § 91 až § 94, a dále v hlavě šesté, obsahující ustanovení společná všem druhům vyživovacích povinností. Oproti zahraničním právním úpravám, např. německé, je česká právní úprava velmi rámcová.⁵

Téměř ve všech zemích světa se stává předmětem velkých diskusí způsob určení výše výživného. „Ve zdánlivém protikladu stojí na straně jedné valorizační prvky, tj. změna výživného v závislosti na oficiálně vyjádřené míře inflace, a na straně druhé požadavek stability poměrů s přihlédnutím k individuálním okolnostem.“⁶ Debatuje se o tom, zda má zákon stanovit zcela přesná kritéria s minimální možností odchylek, nebo zda mají být

¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 82.

² Dle ustanovení § 143a a § 148 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³ Návrhu na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.

⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo – vývoj, současný stav a perspektivy*. *Právní obzor*, roč. 86, 2003, č. 5, s. 496.

⁵ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 4. Německý Bürgerliche Gesetzbuch (BGB) upravuje jen vyživovací povinnost rozvedených manželů po rozvodu v ustanovení § 1569 – 1588. BGB rozlišuje výživné z důvodu péče o dítě, výživné kvůli stáří, výživné z důvodu nemoci neduhu, výživné z důvodu nezaměstnanosti a zvýšené výživné, a dále výživné z důvodu spravedlivosti.

⁶ NOVÁ, Hana; VELEHRACH, Karel. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, s. 204.

vymezeny jen neurčité hranice a soudům ponechán prostor pro vlastní uvážení. Tento způsob je typický pro naši právní úpravu, kdy rozsah výživného se stanovuje pouze podle všeobecných hledisek stanovených § 96 odst. 1 ZoR a jeho určení je svěřeno pro každý konkrétní případ soudu.⁷ Takové stanovení výše výživného vyplývá ze subjektivní koncepce, z níž vychází zákon o rodině. Určení výše výživného se stalo předmětem rozsáhlého výzkumu, důvodem byla nejednotnost judikatury ve věcech výživného, tápání a nejistota soudců při rozhodování o výživném. Výzkum se snažil shromáždit řadu poznatků o tzv. objektivizaci výživného, tedy metody spravedlivějšího určení výživného.⁸ Přesto všechno však problém určení výživného a s ním spojený způsob výpočtu jeho výše přetrvává. Před rokem 2002 Nejvyšší soud sjednocoval rozhodování o všech druzích výživného a poskytoval výchozí kritéria, podle současné právní úpravy je dovolání ve věcech upravených zákonem o rodině, až na výjimky⁹ nepřípustné. Sjednocování judikatury je tak ponecháno na soudech krajských, jako odvolacích instancích, ačkoliv zde neexistují speciální rodinněprávní senáty.¹⁰ Ke sjednocování judikatury nepřispívá ani fakt, že neexistuje „objektivizace výživného“¹¹, např. formou tabulek určujících základní způsob výpočtu výživného.¹² Tyto problémy trvají u všech vyživovacích povinností upravených zákonem o rodině, tedy nejen u vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely, ale i u vyživovacích povinností rodičů vůči dětem, dětem vůči rodičům, mezi ostatními příbuznými a u příspěvku na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce. Za této situace je na soudu, aby zohlednil všechny individuální okolnosti a zvláštnosti daného případu a rozhodl podle svého uvážení. Negativním důsledkem je nejednotnost rozhodování, neboť výklad, stanoviska, pohledy a názory na danou problematiku se různí.¹³ Nadneseně řečeno: jiný kraj, jiný mrav. Nutný následek, tj. nejistota účastníků soudního sporu, vede k porušování jedné ze základních zásad soukromého práva, zásady předvídatelnosti práva.¹⁴

Rozsah vyživovací povinnosti mezi manžely vyplývá z obecných kritérií uvedených v ustanovení § 96 odst. 1 ZoR a z kritérií speciálních uvedených v § 91 odst. 2

⁷ NOVÁ, Hana; VELEHRACH, Karel. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, s. 204.

⁸ „Již v roce 1934 u nás publikoval soudce doc. dr. Gerlich svůj vzorec pro stanovení výživného, který byl velmi jednoduchý a po dlouhá léta ovlivňoval praxi. Spočíval v tom, že příjem živitele se rozdělil tak, aby tři díly připadly živiteli a každé vyživované osobě díl jeden. Tato tzv. Gerlichova metoda byla pokusem o objektivizaci výživného.“ In RADVANOVA, Senta. *Vyživovací povinnost s otázkami*. *Právo a zákonnost*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 441. K tomu více GERLICH, Karel. *Rozvod, rozluka, alimenty*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství, 1934, 430 s.

⁹ § 237 odst. 2 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje, ve kterých rodinněprávních věcech je dovolání přípustné. Jedná se o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení.

¹⁰ NOVÁ, Hana. *Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená*. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31.

¹¹ RADVANOVA, Senta. *Vyživovací povinnost s otázkami*. *Právo a zákonnost*, 1990, roč. 38, č. 8, s. 440.

¹² NOVÁ, Hana. *Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená*. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31.

¹³ RADVANOVA, Senta. *Vyživovací povinnost s otázkami*. *Právo a zákonnost*, 1990, roč. 38, č. 8, s. 440 – 441.

¹⁴ NOVÁ, Hana. *Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená*. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31.

ZoR, rozsah vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely upravuje ustanovení § 92 odst. 1 a § 96 odst. 1 ZoR. Vyživovací povinnost mezi manžely se stanoví podle schopností, možností a majetkových poměrů povinného a odůvodněných potřeb oprávněného, je však nutné zohlednit i péči o společnou domácnost. Rozsah vyživovací povinnosti by měl být stanoven tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná. Po rozvodu manželství může manžel, který není schopen sám se živit, žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Negativní kritérium pro stanovení výživného určuje shodně pro oba dva instituty generální klauzule obsažená v § 96 odst. 2 ZoR, podle něhož výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Zmiňované ustanovení nevymezuje, co se dobrými mravy rozumí, a ani demonstrativně nestanoví, jaké jednání osoby výživou oprávněné je nutno považovat za jednání v rozporu s dobrými mravy.¹⁵ Meze pro rozhodování soudu jsou stanoveny obecně a neurčitě. Je tak ponecháno na judikatuře soudů, aby rozhodování o výživném mezi manžely a mezi rozvedenými manžely alespoň rámcově sjednocovala. Soudní praxe zejména dovodila, že se má při určování vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely přihlížet k celkovým majetkovým poměrům oprávněného a povinného¹⁶. Judikatura vyložila pojem přiměřená výživa¹⁷, odůvodněné potřeby oprávněného¹⁸, odkázanost na výživu¹⁹, schopnosti a možnosti, jakož i majetkové poměry povinného²⁰. Přesto, že Česká republika patří ke kontinentálně evropské právní kultuře, kde „soudní rozhodnutí právo nevytvářejí, neboť úkolem soudce je pouze právo nalézat, ne jej vytvářet, kde soudní rozhodnutí zavazují pouze subjekty konkrétního řízení a nevytvářejí obecně závazné pravidlo“²¹, je konstantní judikatuře, zejména nejvyššího soudu, přiznáván zásadní právní význam, a pokud se soud nižší instance chce od této judikatury odchýlit, musí své rozhodnutí náležitě odůvodnit, jinak se vystavuje riziku zrušení svého rozhodnutí. Jak je však uvedeno shora, dovolání není ve věcech upravených zákonem o rodině, až na výjimky přípustné, neexistují ani pomocné soudcovské materiály, které by alespoň naznačily budoucí

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 437 – 439, 443, 457 – 464.

¹⁶ Mimo jiné i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Cz 111/53 ze dne 30. dubna 1953 (získáno 28. června 2010 z databáze ASPI). Dále Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 5 Co 425/67 ze dne 13. prosince 1967 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁷ Příkladem stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 51/84 ze dne 29. prosince 1984 (získáno 31. července 2010 z databáze ASPI).

¹⁸ Například stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁹ Příkladem rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 55/76 ze dne 10. srpna 1976 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).

²⁰ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 54/75 ze dne 20. června 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

²¹ HUNGR, Pavel; KUBŮ, Lubomír; OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha a.s., 2007, s. 187.

rozhodnutí²², z čehož vyplývá nejistota účastníků jak v otázce nároku na výživné, tak i v jeho výši.

Diplomová práce nese název „Vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely ve srovnání se zahraniční právní úpravou“. Vyživovací povinnost mezi manžely a výživné rozvedeného manžela zejména jsou tématem mnoha odborných publikací. Z hlediska komparačního se však jedná o oblast, jež není plně zmapována. V souvislosti se stále se rozvíjející jednotnou Evropou se jeví jako zvláště významné srovnání s ostatními evropskými zeměmi. Česká republika stojí před nutností rekonstrukce rodinného práva a jeho opětovného začlenění do občanského zákoníku. V souvislosti s tím se objevují tendence hledat inspiraci pro právní úpravu *de lege ferenda* v zahraničních právních úpravách a přičlenit se tak k vytvářejícím se evropským standardům rodinného práva.²³ Pro srovnání vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely jsem zvolila Spolkovou republiku Německo.

Das Bürgerliche Gesetzbuch²⁴ je základní právní dokument občanského práva ve Spolkové republice Německo. Posloužil jako předloha vznikajícím legislativám jiných států, např. ve Švýcarsku, Japonsku a Řecku.²⁵ Od ledna 2008 platí na území Spolkové republiky Německo nová právní úprava, která je velmi rozsáhlá a propracovaná. Zákon odlišuje vyživovací povinnost mezi manžely, výživné v době rozluky a vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely. Nejpodrobněji je upravena vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely, konkrétně v ustanoveních § 1569 až § 1588. Zákon odlišuje případy, kdy o výživné žádá manžel z důvodu péče o dítě, nebo manžel z důvodu stáří, nemoci, nezaměstnanosti, spravedlivosti, z důvodu vzdělání a přeškolení. Zákonem jsou výslovně definovány případy, kdy plnění výživného může být odepřeno, sníženo nebo časově omezeno. Důvody jsou stanoveny demonstrativně. Jedním z důvodů může být i manželství, které trvalo krátkou dobu. Tato propracovaná právní úprava zdá se být dobrým inspiračním zdrojem pro návrh nového českého občanského zákoníku. Vzhledem k rozsahu německé právní úpravy a k rozsahu samotné diplomové práce v příslušné kapitole obecně nastíním právní úpravu a zaměřím se na výživné pro rozvedenou manželku pečující o nezletilé dítě a na způsob výpočtu rozsahu

²² HUNGR, Pavel; KUBŮ, Lubomír; OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha a.s., 2007, s. 187.; NOVÁ, Hana; VELEHRACH, Karel. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, s. 204. NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31. RADVANOVÁ, Senta. Vyživovací povinnost s otázkami. *Právo a zákonost*, 1990, roč. 38, č. 8, s. 440.

²³ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 196.

²⁴ Německý občanský zákoník – Das Bürgerliche Gesetzbuch, dále jen „BGB“, vstoupil v účinnost 1. 1. 1900.

²⁵ Encyklopedie Britannica [online], 2. 11. 2010 <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/230659/German-Civil-Code>>.

vyživovací povinnosti, neboť právě tyto dvě oblasti mne nejvíce zaujaly a v ČR nemají obdobu.

Společným jmenovatelem následujících stránek se tak stala snaha o srovnání institutů vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v České republice a Spolkové republice Německo ve vztahu k připravovanému návrhu nového občanského zákoníku v ČR.

Práce vychází z primárních a sekundárních zdrojů vydaných před datem 30. 11. 2010. Vzhledem k termínu odevzdání práce nebude na zdroje vydané po uvedeném datu brán zřetel.

Diplomová práce poskytuje základní přehled o české a německé právní úpravě vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely, srovnání českého pojetí výživného mezi manžely a mezi rozvedenými manžely *de lege lata* a *de lege ferenda* s německým právním systémem. Účelem této práce není samotná podrobná analýza a rozbor zmiňované problematiky. Důvodem je rozsah diplomové práce, jenž by nevyhovoval. Cílem diplomové práce je naopak porovnání zmiňovaných právních institutů, výklad, zmapování a naznačení základních koncepčních rozdílů a zdůraznění podobností, popřípadě rozdílností právních úprav.

Cílem diplomové práce je taktéž potvrzení, resp. vyvrácení hypotézy, že naše právní úprava nezohledňuje takové aspekty, jakými jsou zejména délka manželství, bezdětné manželství a manželství s nezletilými dětmi, věk partnerů, a že se tím odlišuje od právní úpravy v dalších evropských zemích, konkrétně ve Spolkové republice Německo. Zároveň je verifikována hypotéza, předpokládající neexistenci jednotného způsobu stanovení výše výživného. Verifikace, popř. negace hypotéz je dedukována z odpovědí na výzkumné otázky, tedy v jaké míře jsou zkoumané právní úpravy shodné a v jaké naopak odlišné, jaké jsou hlavní rozdíly v úpravě vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v České republice a Spolkové republice Německo.

V diplomové práci je k nalezení odpovědí na výše zmíněné výzkumné otázky použita metoda komparace a následné analýzy primárních a sekundárních informačních zdrojů, jejich interpretace a dedukce odpovídajících závěrů.

Práce je členěna do devíti hlavních kapitol (včetně seznamu použitých zkratk, úvodu a závěru, resumé v českém a anglickém jazyce a seznamu použité literatury). Je pravidlem, že podkapitoly by měly dosahovat maximálně do hloubky třetí úrovně. Pro větší přehlednost jsem se snažila toto pravidlo respektovat. Snažila jsem se, aby na sebe jednotlivé kapitoly logicky a systematicky navazovaly a aby byla diplomová práce přehledná. Cílem je srovnání české a německé právní úpravy, proto jsem se rozhodla rozdělit práci na tři hlavní kapitoly, kdy nejprve nastíním právní úpravu v České republice a ve Spolkové republice Německo, a

následně provedu srovnání komparovaných právních úprav s úvahami de lege ferenda s ohledem na návrh nového občanského zákoníku. Jádrem celé práce je kapitola třetí, čtvrtá a pátá.

Třetí kapitola se zabývá vyživovací povinností mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v české právní úpravě de lege lata. Je rozdělena do čtyř podkapitol. První podkapitola je věnována obecnému vymezení institutu výživného a ustanovením společným pro vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely. Podkapitola druhá a třetí obsahuje samotný výklad vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely. S určitými odchylkami nejprve nastíním obecnou charakteristiku právní úpravy, dále vznik vyživovací povinnosti, rozsah a způsob plnění, trvání a zánik. Čtvrtá podkapitola nastiňuje řízení ve věcech výživného.

Následující kapitola, tedy kapitola čtvrtá obsahuje zmapování právní úpravy vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely ve Spolkové republice Německo.

Pátý oddíl diplomové práce je věnován koncepčnímu srovnání komparovaných právních úprav vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely.

V závěru jsou uvedeny a shrnuty získané poznatky a zároveň ověřeny nebo negovány hypotézy a výzkumné otázky nastíněné v úvodu práce. Je zde zhodnocena stávající právní úprava a navržena možná právní úprava bádané problematiky de lege ferenda.

Přehled nejdůležitější judikatury vztahující se k tématu, resp. jeho části, je uveden v té kapitole, resp. podkapitole, popř. u problematiky, jíž se týká.

Těžiště diplomové práce leží zejména v základním rozboru a obecném srovnání vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v České republice a ve Spolkové republice Německo. Z tohoto důvodu a také s ohledem na předepsaný rozsah diplomové práce není předmětem práce detailní analýza a podrobnější nástin historického vývoje zkoumaných institutů, rovněž řízením ve věcech výživného se práce zabývá jen rámcově. Judikaturu uvádím jen vybranou, nikoli další s tématem související.

Evropské právní úpravy se od české právní úpravy příliš neliší. Avšak rozdíly, které mezi jednotlivými právními úpravami nalezneme, mohou být dobrou inspirací pro navrhovaný český občanský zákoník.²⁶ Další výzkum by se mohl zaměřit na nizozemskou právní úpravu, švýcarskou, nebo francouzskou. Za zmínku stojí například „nizozemský zákaz poskytnout jednorázové plnění výživného rozvedenému manželovi“²⁷.

²⁶ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 185.

²⁷ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 185.

3. VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY A MEZI ROZVEDENÝMI MANŽELY V ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

3.1 Výživné

3.1.2 Obecné úvahy

V oblasti rodinného práva jsou primárními vztahy osobní. Naopak majetkové vztahy vznikající v rodině byly dlouhou dobu podceňovány. „Rodinněprávní vztahy jsou však té povahy, že z nich nelze majetkové hledisko zcela odpoutat a jeho právní úpravu natolik osamostatnit, že by zůstala bez souvislostí s právní úpravou osobních vztahů.“²⁸ Majetkové aspekty rodinných vztahů hrály vždy více či méně významnou roli.²⁹

Až do počátku minulého století platilo, že ten, kdo rodinu ovládá³⁰, má povinnost, byť i jen morální, postarat se jejím členům o výživu. Není-li toho schopen, pak tato povinnost postupně váže další členy rodiny. Rodina tedy představovala ekonomickou jednotku, od níž se očekávalo, že se postará o jednotlivé její členy.³¹ Stát zpočátku zastával pasivní roli. Pomoc ze strany státu nebo jiných nestátních organizací přicházela jen výjimečně. Postupem doby se role státu měnila, začal se sociálně angažovat a uspokojovat základní životní potřeby jedinců prostřednictvím dávek sociálního zabezpečení, budováním a provozováním zařízení pro nemožící osoby a dalšími různými sociálními programy. Každý moderní demokratický stát je státem sociálním, míra jeho aktivit se v jednotlivých státech liší. Nikde však stát zcela nepřevzal roli pečovatele o životní potřeby jedince.³² Povinnost rodiny postarat se o své členy zůstává vždy a všude prvořadá. Tento závěr vyplývá z jedné z významných funkcí rodiny³³, funkce ekonomické, především působící v právní úpravě majetkových vztahů mezi manžely. V rodině zpravidla nejsou všichni její členové současně produktivně činní, anebo nemají stejně vysoké příjmy, a potřeby neproduktivních členů domácnosti tak zabezpečuje ve

²⁸ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 149.

²⁹ ELIÁŠ, Karel; GLOS, Josef; PLANKOVÁ, Olga; RADVANOVÁ, Senta. *Rodinné právo*. 2. přepracované vydání. Praha: Orbis, 1970, s. 210.; KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 149.

³⁰ Patria potestas – k tomu více KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 143.

³¹ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 165.; KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 149.

³² TRÖSTER, Petr a kol.: *Právo sociálního zabezpečení*, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. s. 26 – 35.; KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 149.

³³ Podrobněji se jednotlivými funkcemi rodiny zabývá ve své publikaci Češka. Vedle funkce ekonomické podrobněji rozebírá funkci biologickou a výchovnou. In ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 12 – 23.

větší či menší míře rodina. Nastupuje tak ekonomický proces rozdělování zdrojů v rodině získaných pracujícími členy rodiny. Tato vzájemná pomoc členů rodiny je označovaná jako vyživování neboli alimentace.³⁴

3.1.2 Charakteristika právní úpravy

Má se za to, že hmotná i nehmotná vzájemná podpora v rodině přichází automaticky, je dobrovolná a samozřejmá. Nicméně ne vždy tomu tak je. Proto stát dává těmto morálním společenským zásadám zákonný charakter, činí z nich právně vynutitelná pravidla chování a vybavuje je příslušnými sankcemi pro případ jejich porušení.³⁵

Český zákon o rodině č. 94/1963 Sb., obsahuje úpravu vyživovací povinnosti a práva na výživné v části třetí. Taková koncepce zákona o rodině má svůj původ na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy na majetkové vztahy v manželství a rodině bylo pohlíženo jako na vztahy druhořadé a zákonodárce byl veden snahou o jejich potlačování. Úprava majetkových vztahů mezi manžely byla zakomponována v občanském zákoníku a to zbylé z majetkových vztahů, tj. vyživovací povinnost, byla upravena komplexně až po úpravě osobních rodinných právních vztahů, tedy v poslední části zákona, před přechodnými a závěrečnými ustanoveními. Část třetí zákona o rodině č. 94/1963 Sb. upravuje nejprve subjektivní majetková práva mezi taxativně vymezenými subjekty a v závěru obsahuje obecná ustanovení společná všem druhům vyživovacích povinností.³⁶

Právní úprava vyživovací povinnosti vychází ze základní zásady rodinného práva, a to manželské, rodinné a příbuzenské solidarity, „je úpravou osobně právních majetkových vztahů v rodině, vzniklých za splnění zákonných předpokladů.“³⁷

3.1.3 Pojem výživné

Výraz výživné není v zákoně o rodině výslovně definován. Ze zákonné úpravy lze však dovodit, že jím nelze rozumět jen poskytování nezbytných prostředků na obživu

³⁴ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 16.; KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 150.

³⁵ RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 60.; Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, ze dne 1. 11. 1963.

³⁶ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 214.; FIALA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Meritum občanského práva*. Praha: ASPI a.s., 2006, s. 876.

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 247; FIALA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Meritum občanského práva*. Praha: ASPI a.s., 2006, s. 876.

oprávněné osoby, ale celkové zabezpečování a úhradu osobních potřeb, tedy hmotných a kulturních potřeb v rozsahu, který vyplývá z jednotlivých druhů vyživovacích povinností.³⁸

Pojmu výživné je v zákoně o rodině užíváno v širším a užším slova smyslu. V širším slova smyslu je chápáno jako označení celé jedné problematiky rodinného práva, tj. název části třetí zákona o rodině. Toto označení však není zcela přesné, neboť není paratactické (souřadné) s ostatními názvy jednotlivých částí zákona o rodině, které představují zároveň názvy právních institutů. „Výživné však není institutem ve vlastním slova smyslu, ani jeho názvem.“³⁹ V užším slova smyslu se výživným rozumí vlastní plnění, které je někdo povinen poskytovat osobě druhé, tzn. předmět práva, resp. povinnosti. Dvojznačnost se snažil odstranit zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který část třetí označil názvem „Úhrada osobních potřeb“⁴⁰. Tento pojem se však ani v odborné, ani v laické veřejnosti nevžil, a zákon o rodině z roku 1963 obnovil označení „výživné“.⁴¹

3.1.4 Zvláštní atributy vyživovací povinnosti a práva na výživné

Jednou ze zvláštních vlastností vyživovací povinnosti a práva na výživné je, že vyplývají přímo ze zákona o rodině.⁴² Z faktu, že právní úprava jedné osobě přiznává právo na výživné a druhé osobě ukládá vyživovací povinnost, nelze jednoznačně dovodit, že bude-li o této povinnosti a tomto právu rozhodovat soud, vyživovací povinnost podle zákona o rodině této osobě uloží, resp. právo přizná. Musí být splněny další zákonem stanovené podmínky, jež jsou pro vznik jednotlivých druhů vyživovací povinnosti nezbytné. Zákon o rodině stanoví jednak obecné podmínky pro všechny druhy vyživovacích povinností upravených zákonem o rodině a jednak podmínky speciální pro ten který druh výživného. Všeobecnými podmínkami pro nárok na výživné jsou odůvodněné potřeby oprávněného, v některých případech neschopnost oprávněné osoby samostatně se živit, a možnosti, schopnosti a majetkové

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 247.

³⁹ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 166.

⁴⁰ PLANKOVÁ, Olga. Úvahy nad novelizací úpravy rodinnoprávních vztahov. *Právní obzor*, roč. 67, č. 4, 1984, s. 330 – 344.

⁴¹ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 165 - 166.; KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 150.; PLANKOVÁ, Olga. Úvahy nad novelizací úpravy rodinnoprávních vztahov. *Právní obzor*, roč. 67, č. 4, 1984, s. 330 – 344.

⁴² Výjimku tvoří dle Schillera povinnost přispívat na výživu rozvedeného manžela, jenž podle něho nevyplývá přímo ze zákona. Dle jeho názoru vzniká tato povinnost teprve soudním rozhodnutím, které má konstitutivní účinek. Předpokládá se tedy, že rozvodem tato povinnost nevzniká, že jde jen o určitou morální zásadu a že ke vzniku je třeba soudního rozhodnutí. § 92 odst. 1 „Nedohodnou-li se rozvedení manželé, rozhodne o výživném na návrh některého z nich soud.“ In SCHILLER, Milan. Několik poznámek k výkladu ustanovení zákona o rodině, která upravují příspěvek na výživu rozvedeného manžela. *Socialistická zákonnost*, č. 1, 1965, s. 45.

poměry povinného. Naopak všeobecným předpokladem pro nepřiznání nároku na výživné je rozpor s dobrými mravy.⁴³

Předmětem vyživovací povinnosti je plnění výživného. Výživné označuje „majetkový soubor (penězi ocenitelný soubor věcí, práv, jiných majetkových hodnot a činností), který poskytuje jedna osoba osobě druhé proto, aby ji vyživovala, tedy uspokojovala její životní potřeby.“⁴⁴

Vyživovací povinnost je nepřevoditelná a vyživovací právo je nepostupitelné. Dohoda, jejímž předmětem by byl převod vyživovací povinnosti nebo práva, by byla neplatná. Dohoda je možná pouze ohledně způsobu plnění vyživovací povinnosti.⁴⁵

Právo na výživné se nepromlčuje. Znamená to, že vyživovací povinnost jako taková je nepromlčitelná, avšak promlčují se práva na jednotlivá opětuující se plnění výživného. Zákon o rodině neobsahuje zvláštní ustanovení o promlčecí době, proto se promlčecí doba řídí obecnou úpravou obsaženou v občanském zákoníku⁴⁶.

Proti pohledávkám na výživné je započtení vzájemných pohledávek přípustné jen dohodou.⁴⁷ „Subjekty mohou dohodou započíst nejen své vzájemné pohledávky vyplývající z rodinněprávního vztahu výživného, ale pohledávka za výživným může být započtena dohodou i s pohledávkou jiného druhu.“⁴⁸ K zániku závazku dochází v takovém rozsahu, v jakém se pohledávky kryjí. Zákon nestanoví formu dohody. V praxi je zřejmě nejčastější započtení pohledávky z titulu výživného rozvedeného manžela a pohledávky z titulu vypořádání podle dohody o vypořádání SJM. Proti pohledávkám na výživné, které je poskytováno nezletilým dětem, však započtení přípustné není.⁴⁹

Vyživovací povinnost a právo na výživné mají ryze osobní základ, jsou spojeny s rodičovským, manželským (resp. bývalým manželským), nebo příbuzenským statutem. Někdy se v této souvislosti hovoří o osobně majetkové povinnosti, popřípadě právu. Takové označení je však nesprávné, jedná se totiž o veskrze majetkovou povinnost (právo).

⁴³ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 151.

⁴⁴ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 150.

⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 246 - 247.; KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 152.

⁴⁶ Viz § 98 ZoR a § 101 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ Započtení je právním způsobem zániku závazků. Teorie rozlišuje započtení dohodou a započtení jednostranné. Zákon o rodině v § 97 odst. 3 upravuje pouze započtení dohodou. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 473.

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 473.

⁴⁹ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 152.; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 473.

Spíše má být takovým označením poukázáno na existující nebo dříve trvající osobní vztah povinného a oprávněného. Právní úprava výživného vychází ze zásady solidarity manželské, rodinné a příbuzenské.⁵⁰

Zánik vyživovací povinnosti se u jejích jednotlivých druhů v menší či větší míře různí. Obecně však zaniká se zánikem právního vztahu oprávněný – povinný, nejpozději ale s pominutím stavu odkázanosti.⁵¹

3.1.5 Druhy vyživovacích vztahů

Vyživovací povinnost vzniká pouze mezi osobami taxativně stanovenými v zákoně o rodině. Jedná se o další zvláštní atribut vyživovací povinnosti a práva na výživné. Zákon o rodině upravuje pět druhů vyživovacích povinností. Jsou určeny osobním statutem a vzájemným poměrem povinného a oprávněného. Jsou to:

- a) vyživovací povinnost rodičů k dětem (§ 85 – § 86),
- b) vyživovací povinnost dětí vůči rodičům (§ 87),
- c) vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými (§ 88 – § 90),
- d) vyživovací povinnost mezi manžely (§ 91),
- e) výživné rozvedeného manžela (§ 92 – § 94),
- f) příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce (§ 95).

U ostatních osob by mohla být tato povinnost založena smluvně, např. mezi druhem a družkou.⁵²

3.1.6 Předmět vyživovací povinnosti, způsob plnění a splatnost výživného

Předmětem vyživovací povinnosti a práva na výživné je plnění výživného. Povahu toho, co se jako výživné plní, v jakém rozsahu, jakým způsobem a kdy se plní, upravují jednotlivá zákonná ustanovení. Významnou roli má i soudní praxe a judikatura, které některým vágním pojmům dávají konkrétní podobu.⁵³

Výživným se v praxi rozumí nejen plnění, které se poskytuje a přijímá za účelem uspokojení každodenních osobních potřeb oprávněného nezbytných ke standardnímu způsobu života, tj. strava, bydlení, ošacení, ale i potřeby duševního charakteru, tj. potřeby kulturní,

⁵⁰ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 151.

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 247.

⁵² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 246-248.

⁵³ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 152.; RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 168 - 171.

relaxační, sportovní, rekreační, vzdělávací.⁵⁴ „Výživné nemusí mít spotřební charakter, může být stanoveno i tak, aby si oprávněný mohl vytvářet úspory.“⁵⁵

Stěžejní otázkou je, v jakém rozsahu se výživné poskytuje. Jak jsem naznačila v úvodu, česká úprava neobsahuje žádný tabulkový systém pro výpočet výživného, rozsah vyživovací povinnosti upravuje obecně ustanovení § 96 odst. 1 ZoR. Podle citovaného ustanovení je soud při určení rozsahu výživného povinen přihlídnout k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Prokazuje se i skutečnost, zda se povinný bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika⁵⁶. Uvedená obecná kritéria platí kumulativně. Pokud na straně povinného nebudou dány schopnosti a možnosti poskytovat výživné osobě oprávněné, nemůže být vyživovací povinnost stanovena.⁵⁷ Břemeno výkladu obecných ustanovení a jejich aplikace na konkrétní případ leží na soudní praxi a judikatuře⁵⁸

Vedle obecných kritérií existují kritéria speciální, jež platí pro jednotlivé druhy vyživovací povinnosti a jež mají před užitím obecného ustanovení přednost, např. u vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely je předpokladem vzniku této povinnosti skutečnost, že hmotná a kulturní úroveň obou manželů není stejná.⁵⁹ Z jednotlivých kritérií lze sestavit stupnici od nejširší po nejužší rozsah:

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 463.; HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 247.

⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 463.

⁵⁶ „Ještě v 70. letech 20. století považovala soudní praxe za odůvodněné potřeby jen potřeby minimální, nezbytné ke každodennímu životu. S ekonomickým růstem a se zvyšováním životní úrovně se tento postoj pozvolna začal měnit a při posuzování odůvodněných potřeb se vychází ze společenských poměrů a průměrného standardu. Zkoumá se věk oprávněné osoby, její zdravotní stav, způsob života, a další okolnosti záleží na konkrétním druhu vyživovací povinnosti. Při posuzování schopností, možností a majetkových poměrů na straně povinného je rozhodující stav existující v době, kdy se zkoumá, zda tu povinnost je nebo není. V úvahu se berou momenty subjektivní (věk, zdravotní stav, vzdělání, aj.), a rovněž momenty objektivní (z hlediska, zeměpisného, sociálního, demografického). Nezkoumá se jen skutečnost či fakticita, ale i potencionálnost.“ In RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 169.

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 250 – 251.

⁵⁸ V odborné literatuře se střetávají názory na to, zda taková právní úprava je vyhovující. V publikaci RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 168 se píše, „výslovné obecné pravidlo jak určit rozsah výživného není potřebné, taková pravidla jsou dána životem, životní zkušeností, výživné se poskytuje podle toho, jak lidé žijí, jaký mají majetek, jaké příjmy, jaký mají životní styl, jak jsou staří, jaký je jejich zdravotní stav, apod. Např. členové rodiny pastýře v horách mají jiný životní styl než rodina úředníka žijící ve městě. Avšak taková vytvořená pravidla nejsou u nás empirií dosud obecně přijímána.“ Opačný názor vyslovila Nová Hana, ve svém příspěvku v *Bulletinu advokacie* v roce 2008. Viz NOVÁ, Hana. *Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31.

⁵⁹ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 151.

- a) stejná hmotná a kulturní úroveň (vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely a v případě rozhodování o výživném podle § 93 ZoR),
- b) slušná výživa (vyživovací povinnost rodičů vůči jejich dětem),
- c) přiměřená výživa (výživné rozvedeného manžela),
- d) nutná výživa (vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, s výjimkou vyživovací povinnosti prarodičů k nezletilým dětem).⁶⁰

Způsob plnění vyživovací povinnosti není striktně dán. Výživné může být plněno v penězích, v naturáliích, výkonem osobní péče o oprávněnou osobu, ale i poskytováním bydlení, jídla, ošacení a jiných služeb.⁶¹

Plnění výživného je zásadně dlouhodobé, setrvalé a opakující se. I tato skutečnost je jistým zvláštním atributem vyživovací povinnosti ve srovnání s jinými druhy plnění jako předmětu práv a povinností. Dle ustanovení § 97 odst. 1 ZoR se výživné platí v pravidelných opětvujících se částkách. Přesto, že zákon používá výrazu „platit“, není vyloučen i jiný způsob plnění vyživovací povinnosti, např. způsoby uvedenými výše. Z uvedeného pravidla zákon o rodině připouští pouze dvě výjimky. Jedna souvisí s příspěvkem na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce (§ 95 ZoR) a druhá, vzhledem k zaměření diplomové práce významnější, s výživným rozvedeného manžela, resp. s jeho zánikem. Povinnosti poskytovat bývalému manželovi výživné se může povinný manžel zprostit poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy. Jedná se de facto o odstupné, kdy bývalí manželé se dohodnou, že povinný uhradí veškeré v budoucnu splatné výživné. Bývalí manželé však musí zvážit všechny výhody a nevýhody s tímto úkonem spojené⁶².

3.1.7 Úhrada plnění za jiného

Podle § 101 ZoR ten, kdo za jiného splnil zcela nebo zčásti vyživovací povinnost, je oprávněn na něm požadovat úhradu tohoto plnění. Jedná se o speciální rodinněprávní institut obdobný bezdůvodnému obohacení ve smyslu § 454 občanského zákoníku.⁶³

Osobou, která plnila za jiného, může být kdokoli. Osobou, za kterou bylo plněno, musí být ten, kdo byl povinen ze zákona plnit výživné. Nezbytnou podmínkou v tomto případě není

⁶⁰ FIALA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Meritum občanského práva*. Praha: ASPI a.s., 2006, s. 878. K tomu, co je obsahem jednotlivých pojmů odkazují na komentář k zákonu o rodině HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 391 - 436.

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 247.

⁶² Podrobněji výklad uvedený v podkapitole 3.3.6 Zánik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely se zaměřením na zánik jednorázovým plněním.

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 484.

soudní rozhodnutí ukládající povinnost plnit. Rozhodující je faktický stav splnění vyživovací povinnosti za jiného.⁶⁴

K uplatnění práva na vydání plnění poskytnutého za jiného běží tříletá promlčecí doba.⁶⁵ Zákon o rodině neobsahuje zvláštní ustanovení o promlčecí době, proto se promlčecí doba řídí obecnou úpravou obsaženou v občanském zákoníku.⁶⁶

V praxi se toto ustanovení nejčastěji uplatňuje v souvislosti s § 95 ZoR, s příspěvkem na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce.⁶⁷

3.2 Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely

3.2.1 Základní východiska a systematika právní úpravy

Během posledních desítek let bylo přijato mnoho mezinárodních dokumentů směřujících k odstranění různých forem diskriminace žen v rodinněprávních vztazích.⁶⁸ Především je nutno zmínit Rezoluci výboru ministrů „O rovnosti manželů v občanském právu“ z roku 1978, která se v oblasti majetkové mimo jiné zaměřila na dosažení rovných práv v oblasti vyživovací povinnosti mezi manžely.⁶⁹ Tento požadavek se nyní odráží již v samotném charakteru této vyživovací povinnosti, neboť jak její právní úprava, tak její interpretace musí odrážet rovné postavení muže a ženy v manželství.⁷⁰ Vyživovací povinnost mezi manžely je v zákoně konstituována tak, že manželé jsou zavázáni navzájem, to znamená, že povinným může být jak muž, tak žena.⁷¹ Přesto však v praxi uplatňují právo na výživné většinou manželky, což je následkem všeobecně nižších příjmů žen⁷², ženami častěji

⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 484.

⁶⁵ Tzv. odkazovací právní norma, § 101 odst. 2 zákona o rodině, který říká, že promlčení práva na vydání plnění poskytnutého za jiného se řídí ustanovením § 101 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 486.

⁶⁶ Viz § 101 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 484. Vzhledem k tématu a zaměření diplomové práce se proto nebudeme podrobněji tímto ustanovením zabývat.

⁶⁸ Například Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Sbirka zákonů č. 62/1987. In HADERKA, Jiří. *Texty a dokumenty ke studiu rodinného práva. Část 1. Ústavní a mezinárodní rámec pro rodinné právo*. Olomouc: Právnická fakulta UP, 1993, s. 46 – 52.

⁶⁹ Rezoluce Rady/78/37 o rovnosti manželů v občanském právu. In HADERKA, Jiří. *Aktuální otázky rodinného práva. (V ústřety Mezinárodními roku rodiny 1994)*. Brno: Masarykova Univerzita, 1993, s. 6. Rovněž In HADERKA, Jiří. *Texty a dokumenty ke studiu rodinného práva. Část 1. Ústavní a mezinárodní rámec pro rodinné právo*. Olomouc: Právnická fakulta UP, 1993, s. 110 – 116.

⁷⁰ Viz PLANKOVÁ, Olga. *Společné majetkové práva manželů*. Bratislava: Obzor, 1986, s. 9.

⁷¹ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 251.

⁷² Více k rozdílnému odměňování mužů a žen viz KEJHOVÁ, Hana. *Ženy berou menší platy než muži. Mzda podle pohlaví. Ženy si na startu kariery říkají o menší odměnu než muži, pak je ještě zbrzdí mateřská* [online]. HN.IHNED.CZ, 14. 9. 2009 [cit. 12. 8. 2010]. Dostupné na <<http://hn.ihned.cz/c1-38306020-zeny-berou-mensi-platy-nez-muzi>>. Graf a bližší informace dostupné na <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/7400279E7>>.

využívaného práva na rodičovskou dovolenou⁷³, celoživotní péče o děti, manžela a domácnost a s tím spojené ztráty původní kvalifikace a obecně nižšího důchodového věku žen⁷⁴.

Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely je upravena v ustanovení § 91 hlavy třetí části třetího zákona o rodině. Je doplňkem základních práv a povinností mezi manžely, jež jsou upraveny v ustanovení §§ 18 a 19 ZoR. Manželé jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet tak zdravé rodinné prostředí a zejména jsou povinni pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů o uspokojování potřeb rodiny. Otázkou je, jaký je vztah mezi posledně zmiňovanou povinností a vzájemnou vyživovací povinností mezi manžely⁷⁵ a zda, popř. v jakém rozsahu je vyživovací povinnost podmíněna plněním ostatních výše uvedených povinností. Například zda odmítání intimních styků může být důvodem k odmítání finančních příspěvků na výživu. Senta Radvanová a Jaroslav Štěpina ve své publikaci vyslovili názor, že „nelze všeobecně říci, že neplnění některé z těchto povinností je postačující legitimizací pro druhého manžela, aby odpíral plnění jiné povinnosti zákonem mu uložené, tedy i vyživovací povinnosti.“⁷⁶ Míru závislosti vyživovací povinnosti mezi manžely na plnění povinností vymezených v ustanovení § 18 ZoR nelze jednoznačně dovodit, vždy záleží na okolnostech daného případu.⁷⁷ Je třeba v každém jednotlivém případě posoudit, zda je namístě uplatnění ust. § 96 odst. 2 ZoR a výživné nepřiznat pro rozpor s dobrými mravy.

⁷³ Viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 1 Cz 52/69 ze dne 30. října 1969 (získáno dne 28. června z databáze ASPI): „Jestliže se matka dítěte rozhodla využít svého práva na prodlouženou mateřskou dovolenou [...], může žádat od svého manžela, aby ji vyživoval.“ Graf a bližší informace dostupné na <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1415-08-2008>>.

⁷⁴ Viz § 32 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ Podle Jiřiny Petruľákové: „pokud u manželů trvá společná domácnost a manželé spolu hospodaří, neexistuje mezi manžely vyživovací povinnost, ale jen povinnost pečovat o uspokojování potřeb rodiny podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Této správné interpretaci podle autorky odporuje český zákon o rodině, který na jedné straně ustanovením o povinnosti obou manželů uspokojovat potřeby rodiny založené manželstvím v § 19 tento přístup plně potvrzuje, na druhé straně však regulováním vyživovací povinnosti mezi manžely v § 91 jakoby vyjadřoval opačné stanovisko. Ukládá totiž soudu, aby při stanovení rozsahu výživného pro oprávněného manžela přihlédl k péči o společnou domácnost.“ In PETRUĽÁKOVÁ, Jiřina. *Vyživovací povinnost mezi manželi*. BRATISLAVA: Obzor, 1978, s. 40-42. Obdobný názor sdílí Češka, který píše, že „tam, kde se manželé dobrovolně starají o uspokojování potřeb rodiny založené manželstvím, plní se vzájemná vyživovací povinnost již v rámci společného uspokojování potřeb rodiny. Zvláště se uplatní vzájemná vyživovací povinnost jen tam, kde nedochází k dobrovolnému uspokojování potřeb manželů v rámci péče o zajištění potřeb rodiny.“ In ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 251.

⁷⁶ RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 61. Viz také RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, s. 340-341.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 438.; HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 108 – 109.; RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 61. Viz také RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, s. 340-341.

Právní úprava vzájemné vyživovací povinnosti se vyznačuje třemi základními zásadami. V prvé řadě se jedná o zásadu solidarity a s tím související dobrovolnost plnění, kterážto zásada znamená, že pokud jeden z manželů neplní svou vyživovací povinnost vůči druhému, může se tento domáhat jejího určení soudem. Další je zásada vzájemnosti, ze které vyplývá, že každý manžel má vůči svému protějšku vyživovací povinnost. Z této zásady však nelze vyvodit ekvivalentnost plnění, tedy „že by plnění výživného jedním manželem záviselo na tom, zda je plní též druhý manžel. I v případě, že některý z manželů nemůže své vyživovací povinnosti učinit zadost, např. pro svůj nepříznivý zdravotní stav, trvá vůči němu vyživovací povinnost druhého manžela.“⁷⁸ Třetí zásadou je zásada, že vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely je právním prostředkem, kterým se zajišťuje stejná životní úroveň, což je hlavním cílem vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely.⁷⁹

3.2.2 Vzájemný vztah mezi vyživovací povinností manželů a společným jměním manželů

V harmonicky fungujících manželstvích plní manželé své manželské povinnosti včetně své vzájemné vyživovací povinnosti zcela běžně a dobrovolně.⁸⁰ Je ostatně otázkou, zda v manželství, ve kterém nedošlo k modifikaci společného jmění manželů,⁸¹ tomu vůbec může být naopak.

Se vznikem manželství je spojen vznik společného jmění manželů⁸². Podle § 143 OZ tvoří společné jmění manželů vše, co bylo kterýmkoli z manželů nabyto za trvání manželství s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem a věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů. Do společného jmění manželů patří i pracovní a jinak realizované příjmy, např. dávky sociálního zabezpečení.⁸³ V manželstvích, kde mezi manžely existuje společné jmění manželů v zákonném rozsahu, tedy bez jakékoli úpravy předvídané ustanoveními § 143a a § 148 OZ, jsou s jeho předmětem oprávněni nakládat oba manželé a uspokojovat z něj v rámci běžného hospodaření i své individuální potřeby. Nabízí se otázka, zda v těchto manželstvích můžeme hovořit o vyživovací povinnosti mezi manžely v pravém slova smyslu, neboť

⁷⁸ RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 61.

⁷⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 109.

⁸⁰ RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 60.; DVORÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana; FRANCOVÁ, Marie. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 28.

⁸¹ Dle ustanovení § 143a a § 148 zákona č. 40/1964, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸² K tomu více ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. § 1 – 487. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 640-691.

⁸³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. § 1 – 487. Praha: LINDE PRAHA, a.s., 2008, s. 640 – 641.

výživné může být hrazeno pouze z příjmů patřících do společného jmění manželů.⁸⁴ Stojí proti sobě dva protichůdné názory. Podle prvního „se nemůže instituce vyživovací povinnosti mezi manžely uplatnit, existuje-li mezi manžely společné jmění manželů v zákonném rozsahu a žijí-li manželé spolu. O vyživovací povinnosti mezi manžely lze hovořit pouze v případě jejich faktické odluky, tedy v souvislosti se sporným rozvodem s tvrdomní klauzulí podle § 24b ZoR.“⁸⁵ Druhý názor, jenž je uplatňován i soudní praxí⁸⁶, chápe vyživovací povinnost mezi manžely a společné jmění manželů jako dva samostatné právní instituty stojící vedle sebe a vyznačující se některými společnými znaky, zejména podmínkami vzniku a subjekty samotného právního vztahu. „Vyživovací povinnost je samostatným nárokem jednoho manžela vůči druhému, i když zdroj, z něhož bude plnění tohoto nároku uspokojeno, je součástí společného jmění manželů, avšak součástí, jejíž vyhraněné účelové určení umožňuje samostatné uplatnění nároku.“⁸⁷

Lze se domnívat, že druhý názor byl vyvolán faktickým stavem, kdy se soudní praxe poměrně často setkává se situací, kdy nedojde k modifikaci společného jmění manželů, manželé žijí ve společné domácnosti, společně však nehospodaří. V případě, že manžel, jehož příjem je vyšší, neplní svou zákonnou vyživovací povinnost vůči druhému manželovi, musí mít oprávněný manžel možnost domáhat se svého nároku na výživné v soudním řízení. Pokud by tomu tak nebylo, nemohlo by být ustanovení o vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely za trvání nemodifikovaného SJM vůbec aplikováno.

3.2.3 Vzájemná vyživovací povinnost kontra povinnost hradit náklady společné domácnosti

S institutem manželství vznikají manželům nejrůznější práva a povinnosti. Ve vztahu k vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely je nejvýznamnější povinnost stanovená v ustanovení § 19 ZoR, tedy povinnost hradit náklady společné domácnosti, tj. poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti. Tato povinnost může být realizována osobní péčí o děti a o společnou domácnost. V případě neplnění

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 111.

⁸⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo – vývoj, současný stav a perspektivy*. *Právní obzor*, 2003, roč. 86, č. 5, s. 487 – 508. Stejně tak HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 111.

⁸⁶ „Dispozice určitou přiměřenou částkou peněz ze společných prostředků nevyklučuje uplatnění nároku na výživné, byť manžel by si pro nejbližší budoucnost mohl přilepšit k vyrovnání životní úrovně s druhým manželem.“ Rozsudek Nejvyššího soudu SSR 1 Cz 125/75 ze dne 19. května 1976 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

⁸⁷ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 147. Stejně tak rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 22 Co 611/1997 ze dne 19. listopadu 1998 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).; Stejný názor vyslovila ve svém článku i Lužná Romana: „Společné jmění manželů a vyživovací povinnost jsou dva rozdílné instituty.“ In LUŽNÁ, Romana. *Výživné mezi rodinnými příslušníky*. *Právo a rodina*, č. 12, 2006, s. 8.

povinnosti hradit náklady společné domácnosti ze strany jednoho z manželů se podle § 19 odst. 3 ZoR může druhý manžel obrátit se svým nárokem na soud. Pod pojem „hradit náklady společné domácnosti“ je nutno zahrnout všechny náklady, které jsou potřebné k tomu, aby byla zajištěna v zásadě stejná a stejně kvalitní životní úroveň obou manželů, resp. všech členů rodinného společenství, a to úroveň hmotná i kulturní. Povinnost je splněna nejen poskytováním peněžních prostředků, ale jakýmkoli přispíváním, jenž plní zákonem zamýšlený účel. Bude-li ovšem o věci rozhodovat soud, bude ukládat povinnost k zaplacení.⁸⁸

Od výše rozebrané povinnosti je nutno odlišovat povinnost manželů poskytovat si navzájem výživné.⁸⁹ Tento názor vyslovil Nejvyšší soud ČSSR ve svém rozhodnutí již v roce 1970. Dle soudu „manžel, který žije odděleně a platí soudem určené výživné pro nezletilé děti a manželku, přispívá v rámci plnění vyživovacích povinností i na náklady bydlení těchto členů rodiny. Se zřetelem k tomu nemůže manželka uplatnit úspěšně s poukazem na ustanovení § 19 ještě nárok na zvláštní příspěvek manžela na úhradu za užívání bytu.“⁹⁰

Opačná by však nejspíš byla situace v případě výživného rozvedeného manžela. Kdy podle současné soudní judikatury „závěr, že žalovaný plnil žalobkyni výživné dobrovolně, nelze dovodit jen z toho, že žalovaný hradil nájem žalobkyni užívaného bytu. Tuto platbu nelze považovat za úhradu vyživovací povinnosti žalovaného.“⁹¹

Povinnost hradit náklady společné domácnosti se od vzájemné vyživovací povinnosti liší také tím, že v případě povinnosti zmiňované na prvním místě soud rozhoduje o zaplacení nákladů, které měly být, ale nebyly vynaloženy. Nejde tedy o úhradu potřeb vzniknuvších v budoucnu, o nichž lze důvodně předpokládat, že vzhledem k dosavadnímu chování žalovaného manžela nebudou v budoucnu plněny, ale naopak o úhradu toho, co žalovaný manžel jako svůj příspěvek na uspokojování potřeb v minulosti vynaložit měl a nevynaložil. Žaloba tedy bude směřovat na plnění za dobu minulou. Tímto se tedy povinnost hradit společné náklady na bydlení liší od žaloby na plnění vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely, kdy tato žaloba směřuje na plnění budoucí.⁹² Výživné za dobu minulou se neposkytuje.⁹³

⁸⁸ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 58.

⁸⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 85.

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 5 Cz 110/67 ze dne 28. ledna 1970 (získáno dne 26. listopadu 2010 z databáze ASPI).

⁹¹ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberci 35 Co 348/2008 ze dne 8. dubna 2009 (získáno dne 26. listopadu 2010 z databáze ASPI).

⁹² KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 59.

⁹³ § 98 odst. 1 ZoR.

3.2.4 Poměr vyživovací povinnosti mezi manžely k ostatním druhům vyživovacích povinností

Prvořadou otázkou je, zda v naší právní úpravě existuje určitá konkurence mezi jednotlivými vyživovacími povinnostmi upravenými v zákoně o rodině. Pro získání dostačující odpovědi je nutno odlišit konkurenci osob výživou oprávněných a konkurenci osob výživou povinných.⁹⁴

Konkurence osob výživou oprávněných není zákonem upravena. Celou problematikou se ve svém článku zabýval JUDr. Jiří Haderka. Podle něho „v našem právním řádu není žádného výslovného předpisu, jako je tomu v ostatních evropských státech, který by řešil pořadí mezi osobami k výživě oprávněnými (dětmi, rodiči, manželé, rozvedení manželé, ostatní příbuzní). Vůči těmž výživou zavázanému si všichni výživou oprávnění konkurují vzájemně na téže platformě, nikoli ve třídách podle pořadí; to ovšem za předpokladu, že nárok je jinak odůvodněn. V platném českém právu je zakotvena zásada konkurence všech osob k výživě oprávněných vůči těmž zavázanému ve stejném pořadí.“⁹⁵

Konkurenci osob k výživě zavázaných řeší zákon o rodině tím, že obsahuje výslovná zákonná ustanovení určující pořadí těchto osob anebo prioritou nepřímo vyplývá ze systematického zařazení konkrétního druhu vyživovací povinnosti.⁹⁶

Zákon výslovně upravuje pouze konkurenci mezi vyživovací povinností manželů a vyživovací povinností dětí k rodičům, upravené v ustanovení § 87 ZoR, a to tak, že vyživovací povinnost manželů má přednost před vyživovací povinností dětí.⁹⁷ Podle § 87 ZoR jsou děti, které mají schopnosti samy se žít, povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují. Jedná se o povinnost subsidiární, která přichází v úvahu jen v případě, že jeden z manželů (rodičů) není schopen plnit svou vyživovací povinnost vůči druhému manželu (rodiči) vůbec nebo v dostatečné míře. Jestliže zároveň existuje stav odkázanosti na výživu na straně potřebného rodiče (manžela), pak nastupuje vyživovací povinnost dětí, a to v takovém rozsahu, aby se rodiči zajistila slušná výživa. Tato subsidiarita vyplývá již ze

⁹⁴ HADERKA, Jiří. Existuje v čs. rodinném právu pořadí mezi osobami k výživě oprávněnými? *Socialistická zákonnost*, 1969, č. 4, s. 244 – 246. Článek je reakcí na rozhodnutí Nejvyššího soudu Cz 67/1967 ze dne 16. června 1967.

⁹⁵ HADERKA, Jiří. Existuje v čs. rodinném právu pořadí mezi osobami k výživě oprávněnými? *Socialistické zákonnost*, 1969, č. 4, s. 244 – 246. Stejně tak NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 163: „pokud jde o jiné vyživovací povinnosti, platí při stanovení rozsahu výživného mezi rozvedenými manžely i zde zásada, že z příjmu, kterého povinný dosahuje, mají být plněny všechny tyto vyživovací povinnosti, což se ovšem promítne do stanovení jejich výše, tzn., že žádná vyživovací povinnost nemá před výživným rozvedeného manžela přednost, v tom směru, že příspěvek by měl být stanoven až z toho, co zbude. Na druhou stranu toto výživné nesmí být stanoveno v takové výši, která by ohrozila plnění dalších vyživovacích povinností.“

⁹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 249.

⁹⁷ Viz ustanovení § 91 odst. 3 ZoR a komentář k němu. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 439.

samotné „funkce vyživovací povinnosti mezi manžely jako součásti hospodářské funkce rodiny“⁹⁸ a rovněž z výše připomínaných vzájemných práv a povinností mezi manžely ve smyslu ustanovení § 18 ZoR.⁹⁹

Poměr vyživovací povinnosti mezi manžely k ostatním druhům vyživovacích povinností již zákonem explicitně upraven není. Soudní praxe však došla k závěru, že přednost vyživovací povinnosti platí analogicky i ve vztahu k vyživovací povinnosti rodičů k dětem upravené v § 85 ZoR. Dle soudního rozhodnutí z roku 1972 „vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které uzavřelo manželství, trvá jako podpůrná ve vztahu k vzájemné vyživovací povinnosti manželů. Rodiče plní svou vyživovací povinnost ke svému dítěti jen tehdy, když ji manžel není schopen plnit vůbec, anebo nikoli v plném rozsahu.“¹⁰⁰ Aby rodičům trvala vyživovací povinnost ke své vdané dceři, musí být naplněno několik předpokladů. Dítě, které vstoupilo do svazku manželského, není schopno samo se živit a jeho manžel není schopen plnit svou vyživovací povinnost.¹⁰¹

Konkurence vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely a výživného rozvedeného manžela je vyloučena, neboť tyto povinnosti nemohou existovat vedle sebe.¹⁰² V případě že rozvedený manžel, který má nárok na výživné rozvedeného manžela, znovu uzavře sňatek, pak tento jeho nárok okamžikem uzavření manželství zaniká, neboť vzniká mezi ním a novým manželem vzájemná vyživovací povinnost. Jedná se tedy o dva samostatné instituty odlišující se skutečnostmi rozhodnými pro jejich vznik, svým rozsahem, způsoby a důvody zániku.¹⁰³

3.2.5 Vznik a trvání vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely

Vznik povinnosti hradit výživné za trvání manželství je vázán na splnění zákonem stanovených podmínek, mezi něž se řadí:

- a) existence manželství,
- b) nestejná hmotná a kulturní úroveň obou manželů,

⁹⁸ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 145.

⁹⁹ RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 65.

¹⁰⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpj 159/73 ze dne 4. února 1973 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI). Stejně tak Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR 2 Cz 44/71 ze dne 15. září 1971 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).

¹⁰¹ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 180.

¹⁰² „Příspěvek na výživu rozvedeného manžela je samostatným nárokem s rozdílnými podmínkami pro jeho přiznání a s rozdílným rozsahem, než je tomu u nároku na vzájemnou vyživovací povinnost za trvání manželství.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR 4 Cz 7/67 ze dne 24. února 1967 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁰³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 441 - 446.

c) poskytování výživného v souladu s dobrými mravy dle § 96 odst. 2 ZoR.¹⁰⁴

Někteří autoři hovoří o podmínkách čtyřech a k výše uvedeným řadí rovněž předpoklad trvání odděleného soužití manželů nebo neexistence společného jmění manželů v zákonném rozsahu.¹⁰⁵

Ad a) Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely vzniká ex lege již okamžikem uzavření manželství a trvá po celou dobu jeho existence. Není však závislá na faktickém soužití manželů a existuje i v případě jejich odloučení, je však na posouzení soudu, zda poskytování výživného není v rozporu s dobrými mravy. Vyživovací povinnost manželů vzniká i v případě manželství neplatného¹⁰⁶, kdy nebyly splněny základní zákonem stanovené podmínky pro jeho uzavření, a trvá do doby nabytí právní moci rozhodnutí o neplatnosti takového manželství.¹⁰⁷ Jinak tomu je u manželství zdánlivého¹⁰⁸, při jehož uzavření vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely nevzniká. Taktéž nevzniká u nesezdaných párů, tj. mezi druhem a družkou¹⁰⁹, což se jeví jako jedna z nevýhod (nebo výhod) tohoto vzájemného soužití. S účinností zákona o registrovaném partnerství vzniká vyživovací povinnost též mezi partnery, tedy osobami stejného pohlaví. Právní úprava je stanovena obdobně jako vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely^{110 111}.

Ad b) Vznik vyživovací povinnosti mezi manžely není podmíněn neschopností oprávněného manžela sám se živit, tzn. odkázaností na výživu. Tím se odlišuje od ostatních druhů vyživovacích povinností upravených zákonem o rodině, zejména od výživného pro rozvedeného manžela. Smyslem právní úpravy vyživovací povinnosti manželů je zabezpečení stejné hmotné a kulturní úrovně obou. Předpoklady vzniku této povinnosti jsou dány i tehdy, jestliže oba manželé jsou schopni uspokojovat své hmotné a kulturní potřeby, nikoli však ve

¹⁰⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 111.

¹⁰⁵ Například HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 111. K této problematice více viz podkapitola 3.2.3 Vztah vyživovací povinnosti mezi manžely a společného jmění manželů.

¹⁰⁶ Ustanovení § 11 až § 17 ZoR In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 37 – 50.

¹⁰⁷ Dojde-li k prohlášení manželství za neplatné, nemůže být požadováno zpět to, co bylo dříve z důvodu výživného plněno. In RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Panorama, 1989. s. 339 - 340.

¹⁰⁸ K tomu více § 17a ZoR In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 50-52.

¹⁰⁹ Mezi jinými subjekty než fyzickými osobami vymezenými v části třetí zákona o rodině, např. mezi druhem a družkou, lze založit vyživovací povinnost smluvně, srv § 51 občanského zákoníku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 246.

¹¹⁰ Podrobněji HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 532-533.

¹¹¹ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 251.; HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 108 - 109.; In RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Panorama, 1989. s. 339 - 340.

stejném poměru.¹¹² Zásada stejné životní úrovně je významná zejména pro určení rozsahu vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely.¹¹³

Ad c) Podle § 96 odst. 2 nelze výživné přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy.¹¹⁴ Jedná se o negativní zákonný předpoklad pro poskytování všech druhů výživného. Pojem dobré mravy není zákonem definován, „patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou a je tak na úvaze soudu, aby v konkrétním případě sám vymezil hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.“¹¹⁵ Výklad tohoto pojmu nalezneme v odborné literatuře. „V právní praxi se dobrými mravy rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence sdílené rozhodující částí společnosti a mající povahu norem základních.“¹¹⁶ Tento výklad je v souladu se závěrem nálezu Ústavního soudu¹¹⁷, podle něhož je za dobré mravy považován souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecně morálními zásadami demokratické společnosti. Dobré mravy mají sociálně a kulturně neutrální povahu, je nutno je hodnotit podle požadavku obvyklého očekávání většinové společnosti. Je tedy vždy na úvaze soudu, aby v daném konkrétním případě podle všech okolností posoudil, kdy by již přiznání nároku na výživné bylo v rozporu s dobrými mravy. Jsem přesvědčena, že by bylo vhodné sjednotit rozhodovací činnost soudů tak, aby byl uveden alespoň demonstrativní výčet okolností, jejichž existence má za následek nepřiznání nároku na výživné pro rozpor s dobrými mravy (spáchání trestného činu, útěk s milenkou/milencem, psychické týrání, úmyslné vyhýbání se zaměstnání apod.). Domnívám se rovněž, že o rozpor s dobrými mravy se nejedná tehdy, jestliže povinný, v jehož prospěch by porušení dobrých mravů svědčilo, sám není zcela

¹¹² „Přiznání příspěvku na úhradu osobních potřeb nerozvedené manželky závisí na jejím zdravotním stavu a na tom, zda má možnost zařadit se do pracovního procesu.“ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 3 Cz 150/60 ze dne 30. ledna 1961 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹¹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 112.

¹¹⁴ Dle soudní judikatury „důvodem pro nepřiznání výživného manželovi může být i porušení manželské věrnosti; skutečnost, že i druhý manžel ještě dříve porušil manželskou věrnost, odepření výživného nemůže ovlivnit.“ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 10 Co 150/2004 ze dne 5. ledna 2004 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI). Dle jiného rozhodnutí „k tomu, aby byly splněny podklady pro aplikaci § 96 odst. 2 ZoR nestačí pouhé zjištění, že došlo k narušení manželského vztahu z důvodu chování manžela, který se domáhá přiznání výživného, ale až při osvědčení takových okolností, které – poměřováno korektivem dobrých mravů – nebudou dávat žádné pochybnosti o nezbytnosti nepřiznání takto uplatněného výživného. Tak by tomu mohlo být např. při zjištění porušení manželské věrnosti manželem domáhajícím se přiznání výživného, který fakticky rozvrátil manželství, opustil druhého manžela i děti, vede nemorální život atd.“ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 12 Co 364/2004 ze dne 30. srpna 2005 (získáno dne 28. června z databáze ASPI).

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu 26 Cdo 974/2008 ze dne 7. dubna 2009 (získáno dne 31. srpna 2010 z <http://cz.vlex.com/vid/57595359>).

¹¹⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. §1 – 487*. Praha: LINDE PRAHA, a.s., 2008, s. 56.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26. února 1998 uveřejněným pod č. 14 Sbírky nálezů a usnesení ústavního soudu, ročník 1998, svazek 10 (získáno 31. srpna 2010 z databáze NALUS).

zachovalý z hlediska dodržování svých právních povinností. Mám na mysli např. situaci, kdy jeden z partnerů naváže známost poté, kdy je druhým partnerem psychicky nebo fyzicky týrán apod.¹¹⁸

3.2.6 Rozsah vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely

Dle zákonné úpravy obsažené v § 91 odst. 2 ZoR se rozsah vyživovací povinnosti mezi manžely stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná. Zásada stejné hmotné a kulturní úrovně obou manželů, tj. stejné životní úrovně, „vychází z rovnoprávného postavení muže a ženy v manželství, rodině a ve společnosti vůbec a vyplývá i z jejich stejných práv a povinností.“¹¹⁹ Vyživovací povinností je zatížen ten z manželů, jehož příjmy a majetkové možnosti jsou vyšší než druhého manžela, a to v takové míře, aby došlo k vyrovnání obou životních úrovní. Zásada stejné životní úrovně však neznamena absolutní rovnost mezi manžely, kterou lze vyvozovat jen z výše jejich příjmů a jejich následného mimovolného porovnání. Při určení rozsahu vyživovací povinnosti je nutno přihlídnout jednak k obecným kritériím stanoveným v § 96 odst. 1 ZoR (obecná proto, že se uplatní pro všechny druhy vyživovacích povinností upravených zákonem o rodině) a jednak ke kritériím speciálním obsaženým v ustanovení § 91 odst. 2 ZoR.¹²⁰ Při určení konkrétní výše výživného se zohlední odůvodněné potřeby oprávněného, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a rovněž péče o společnou domácnost. „S ohledem na zásadu vzájemnosti, je třeba tato kritéria aplikovat na poměry obou stran.“¹²¹

Především je nutno posoudit odůvodněné potřeby obou manželů, neboť tyto potřeby nebudou zpravidla stejné. Míra potřeb je závislá na věku, na zdravotním stavu, na délce doby strávené v domácnosti, na rodičovské dovolené, na způsobu života aj.¹²² Významným faktorem je i druh zaměstnání, neboť psychicky a fyzicky náročná zaměstnání vyžadují větší náklady na obnovu pracovních sil, reprezentativní zaměstnání představují vyšší náklady na ošacení, úpravu zevnějšku apod. Nelze však bez dalšího vycházet z předpokladu, že

¹¹⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. §1 – 487*. Praha: LINDE PRAHA, a.s., 2008, s. 56.; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 463 - 464.; Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26. února 1998 uveřejněným pod č. 14 Sbírkou nálezů a usnesení ústavního soudu, ročník 1998, svazek 10 (získáno 31. srpna 2010 z databáze NALUS).

¹¹⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹²⁰ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 150.

¹²¹ Podrobněji stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI): „Protože, pak jde o vzájemnou vyživovací povinnost mezi oběma manžely, nelze posuzovat potřebu jen oprávněného manžela a na druhé straně schopnosti a možnosti jen povinného manžela, ale obě tato kritéria je třeba aplikovat na poměry obou manželů.“

¹²² Viz Stanovisko Nejvyššího soudu Cpj 228/81 ze dne 10. 5. 1981 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI).

odůvodněné potřeby výdělečně činného manžela jsou vyšší než manžela v domácnosti, v každém jednotlivém případě je na uvážení soudu, aby posoudil, jaké jsou odůvodněné potřeby obou manželů a jaké jsou možnosti jejich úhrady.¹²³

Dále je nutno přihlídnout ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům, a to opět obou manželů. „Možnosti jsou chápány jako objektivní kategorie, schopnosti jako subjektivní.“¹²⁴ Dle judikatury je nutno zohlednit věk, zdravotní stav, vzdělání¹²⁵, poměry na trhu práce, stupeň nezaměstnanosti, aj.¹²⁶ S ohledem na dikci zákona není rozhodný faktický stav, ale soud by měl vycházet i z potencionálních možností a schopností, např. manuální zručnost, pracovní návyky a zkušenosti¹²⁷, flexibilita, adaptabilita. Tzv. velkou novelou zákona o rodině¹²⁸ bylo do právní úpravy vyživovací povinnosti včleněno další hledisko významné pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti, a to majetkové poměry povinného. Avšak při určení rozsahu vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely je nutno přihlídnout k majetkovým poměrům obou manželů¹²⁹, tzn. k výnosům z vlastního majetku. Dalším obecným hlediskem pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti je princip, podle něhož vzdá-li se povinný bez důležitého důvodu¹³⁰ výhodnějšího zaměstnání nebo majetkového prospěchu, je třeba přihlídnout k možnostem, které měl. S ohledem na zásadu vzájemnosti je však nutno posoudit situaci obou manželů a per analogiam použít zmiňovaný princip při posuzování péče oprávněného o společnou domácnost, tedy zda není tato péče nadbytečná a zda oprávněný nemohl být spíše výdělečně činný a sám si zajistit stejnou hmotnou a kulturní úroveň.

Speciální kritérium pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti mezi manžely je obsaženo v § 91 odst. 2 věta první ZoR. Podle tohoto ustanovení "musí soud

¹²³ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 150 – 151.; Stanovisko Nejvyššího soudu Cpj 228/81 ze dne 10. 5. 1981 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI).

¹²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 459.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 54/75 ze dne 20. června 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI). Dále usnesení Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1198/2009 ze dne 26. 11. 2009 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI).

¹²⁶ „Vzhledem k povaze a účelu mateřského příspěvku nelze vyloučit, aby se při určení rozsahu vyživovací povinnosti mezi manžely podle okolností konkrétního případu přihlíželo v rámci hodnocení odůvodněných potřeb a schopností a možností k mateřskému příspěvku; z tohoto příspěvku totiž oprávněná žena nepochybně, byť i z části, kryje své odůvodněné potřeby, třebaže jím zákon sleduje především zájem na zlepšení populačního vývoje.“ Rozsudek Krajského soudu v Brně 19 Co 314/75 ze dne 27. srpna 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Cz 111/53 ze dne 30. dubna 1953 (získáno 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹²⁸ Zákon č. 91/1998 Sb.

¹²⁹ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 150 – 151.

¹³⁰ Např. zdravotní stav, velká vzdálenost do zaměstnání, špatný kolektiv. Srovnej HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 8. aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2007, s. 324.

přihlédnout k péči o společnou domácnost, protože není bez významu, jestliže manželé nevedou společnou domácnost, společně neusilují o uspokojování potřeb rodiny. I když zákon ukládá soudu, aby přihlédl k péči o společnou domácnost, není pochybností o tom, že se zřetelem k ustanovení §19 ZoR musí soud přihlédnout i k péči o nezletilé děti.¹³¹

Při určení vyživovací povinnosti mezi manžely se nejedná o pouhé zajištění výživy v pravém slova smyslu. Výživným je nutno chápat i poskytnutí prostředků k zajištění ostatních osobních potřeb, např. kulturních, sportovních, rekreačních aj.¹³²

Určení rozsahu vyživovací povinnosti mezi manžely by nemělo činit potíže v případech, kdy manželé žijí ve společné domácnosti, a v případech, kdy žijí odděleně¹³³ z důvodů poměru na trhu práce, kdy každý z manželů žije ve městě, kde má pracovní uplatnění. V těchto případech se při stanovení rozsahu vyživovací povinnosti musí přihlédnout také k nákladům na oddělené žití manžela, např. nákladům na cestu. Obtížnější však bude posouzení situace takových manželů, kteří spolu nežijí z důvodu vzájemných rozporů¹³⁴, anebo z důvodu tzv. ztíženého rozvodu dle § 24b ZoR. Za takového stavu musí soud v každém jednotlivém případě zkoumat nejen osobní, rodinné a majetkové poměry každého z manželů, jejich konkrétní odůvodněné potřeby plynoucí z jejich odděleného soužití, ale také soulad poskytování výživného s dobrými mravy ve smyslu § 96 odst. 2 ZoR. Situace je ztížena faktem, že zákon nezná objektivizaci výživného. Ani v zákoně, ani v ustálené soudní praxi nenalezneme tabulky, ani jiné pomocné soudcovské materiály, které by určovaly konkrétní výši výživného, např. procentem z částky povinného. Jejich absence se jeví jako nejbolestivější právě v případě odluky manželů z důvodu již zmiňovaného ztíženého rozvodu.¹³⁵

3.2.7 Zánik vyživovací povinnosti mezi manžely

Práva a povinnosti manželů ze vzájemné vyživovací povinnosti jsou právy osobními a jako takové zanikají spolu se zánikem manželství. Manželství je uměle založený příbuzenský

¹³¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI)

¹³² RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky.* Praha: Orbis, 1967, s. 63.

¹³³ „Skutečnost, že vdova žila v čase smrti manžela u svého ženatého syna, starala se o jeho dítě a dostávala v jeho domácnosti zaopatření, ještě nevylučuje, že byla výživou odkázaná na manžela.“ Usnesení Nejvyššího soudu SSR 5 Co 147/70 ze dne 24. září 1970 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹³⁴ „Když manželka spolu s nezletilými dětmi opustí společnou domácnost ve snaze zbavit rodinu spod negativního vlivu rodičů jejího manžela, nemůže být tato skutečnost sama o sobě důvodem, pro který by přiznání výživného manželce bylo v rozporu se zásadami socialistické morálky.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR 2 Cz 10/84 ze dne 28. března 1984 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář.* 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 439.; *Vyživovací povinnost s otazníky. Právo a zákonnost*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 441.

vztah, zároveň je vztahem právním, a jako takový může zaniknout jen zákonem stanoveným způsobem, a to smrtí jednoho z manželů, prohlášením jednoho z manželů za mrtvého a rozsudkem soudu o rozvodu manželství. Se zánikem manželství je spojen zánik majetkového i osobního společenství manželů. Ze zákona zaniká vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely. Specifickým způsobem zániku této povinnosti je prohlášení manželství za neplatné¹³⁶, kdy okamžik zániku nastává dnem nabytí právní moci rozhodnutí o neplatnosti takového manželství.¹³⁷

Na dědice zemřelého manžela nepřechází ani vyživovací povinnost ani právo na výživné.¹³⁸ V případě splnění zákonem stanovených podmínek může ovšem po smrti některého z manželů vzniknout vyživovací povinnost dětí vůči pozůstalému rodiči nebo rodičů k pozůstalému dítěti.

3.3 Výživné rozvedeného manžela

3.3.1 Obecná charakteristika právní úpravy

Po rozvodu je již každý z manželů povinen hradit si své náklady ze svých výlučných finančních prostředků. Za účelem zmírnění nestejného ekonomického postavení rozvedených manželů vzniknuvšího rozvodem manželství upravuje zákon o rodině institut výživného rozvedeného manžela.¹³⁹ Výživné rozvedeného manžela je jedním z druhů vyživovacích povinností, které upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v části třetí, hlavě IV. Základní úprava vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi je obsažena v ustanovení § 92 ZoR. Tzv. velká novela zákona o rodině účinná k 1. 8. 1998 (zákon č. 1/1998 Sb.) přinesla do právní úpravy výživného mezi rozvedenými manžely podstatnou změnu, neboť došlo k rozšíření rozsahu vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely ustanovením § 93. „Nyní jsou tak v zákoně o rodině dva druhy vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi, s rozdílnými předpoklady vzniku a

¹³⁶ Ustanovení § 11 až § 17 ZoR In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 37 – 50.

¹³⁷ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, s. 253. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 111., RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, s. 69.

¹³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu 30 Cdo 2128/2003 ze dne 22. dubna 2004 (získáno 6. září 2010 ze systému ASPI).

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 439.; Vyživovací povinnost s otazníky. *Právo a zákonnost*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 441.

rovněž s různým obsahem práva na výživné.¹⁴⁰ Úpravu zániku vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely upravuje § 94 ZoR.¹⁴¹

Cílem právní úpravy je vykompenzovat nestejně majetkové pozice rozvedených manželů a zejména vyrovnat rozdílné možnosti jednoho z manželů zařadit se po rozvodu do pracovního procesu a zajistit si tak standardní životní úroveň. Tyto rozdílné možnosti jsou ve valné většině případů zapříčiněny ztrátou kvalifikace z důvodu péče o děti a o domácnost během manželství.¹⁴²

Ústava zakotvuje rovnost mužů a žen, nárok na výživné rozvedeného manžela se vztahuje na oba manžele, v praxi se však v převážné míře jedná o nárok na výživné rozvedené manželky. Důvodů uplatňovaných v návrzích na určení výživného pro rozvedenou manželku, je hned několik.¹⁴³ Prvním je nestejně odměňování mužů a žen. V současné době v České republice existuje zásada stejného zacházení, jakož i rovného odměňování pro muže a ženy, která je dána antidiskriminačním zákonem (zákon č. 198/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Přesto jsou stále mzdy žen, tak jako v mnoha dalších státech, v průměru nižší než mzdy mužů, a to v ČR přibližně o 20 %.¹⁴⁴ Druhý důvod se týká žen, u kterých je výkon zaměstnání prakticky vyloučen. Nejčastěji se jedná o ženy nemohoucí pracovat z důvodu péče o děti útlého věku, které nelze z objektivních důvodů umístit v předškolních zařízeních, nebo o děti vyššího věku, které vyžadují ze zdravotních důvodů celodenní péči. „V případech, kdy došlo k rozvodu manželství starších lidí nebo k rozvodu déle trvajících manželství, spočívá důvod pro stanovení výživného uplatňovaný ženami v tom, že starší žena se po rozvodu nemůže uplatnit v pracovním procesu, protože po dobu trvání manželství se věnovala péči o domácnost a o děti, ztratila svou případnou kvalifikaci, nebo z toho důvodu, že její nepříznivý zdravotní stav jí nedovoluje pracovat.“¹⁴⁵ Po rozvodu je výdělečná činnost těchto žen omezena, ne-li vyloučena. Tyto důvody mohou být v současném moderním světě analogicky použity i pro nárok na výživné pro rozvedeného manžela, neboť situace, kdy muž

¹⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. Praha: Computer Press, 2001, s. 63.

¹⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Edice právních rozhledů, s. 20.

¹⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 441; FIALA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Meritum občanského práva*. Praha: ASPI a.s., 2006, s. 812.

¹⁴³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI) In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 440.

¹⁴⁴ Více k rozdílnému odměňování mužů a žen viz KEJHOVÁ, Hana. *Ženy berou menší platy než muži. Mzda podle pohlaví. Ženy si na startu kariery říkají o menší odměnu než muži, pak je ještě zbrzdí mateřská* [online]. HN.IHNED.CZ, 14. 9. 2009 [cit. 12.8.2010]. Dostupné na <<http://hn.ihned.cz/c1-38306020-zeny-berou-mensi-platy-nez-muzi>>. Graf a bližší informace dostupné na <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/7400279E7>>.

¹⁴⁵ MAŠEK, Daniel. *Výživné po rozvodu. Rodinné právo*, 1999, č. 1, s. 15.

během manželství pečuje o domácnost a děti, a z toho důvodu ztrácí svou původní kvalifikaci, není již zcela výjimečná.

3.3.2 Vznik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely

Nárok na výživné pro rozvedeného manžela nevzniká ex lege rozvodem manželství¹⁴⁶. Pro úspěšné uplatnění nároku musí být splněny zákonem stanovené podmínky. Vedle základní podmínky, kterou je předchozí existence manželství mezi oprávněným a povinným¹⁴⁷, jsou další conditiones sine quibus non vymezeny zákonem o rodině v ustanovení

§ 92 odst. 1 věta první, kdy rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů, dále v § 93 v souvislosti s tzv. tvrdostní klauzulí a konečně v ustanovení § 96 odst. 2, podle něhož výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Skutečnosti rozhodné pro vznik povinnosti poskytovat rozvedenému manželovi výživné jsou následující:

- a) rozvedený manžel, tj. oprávněný, není po rozvodu schopen sám se živit,
- b) oprávněný požádá svého bývalého manžela, tj. povinného, o poskytování výživy,
- c) bývalý manžel je povinen přispívat oprávněnému na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů,
- d) poskytování výživného není v rozporu s dobrými mravy.¹⁴⁸

Ad a) Prvořadým předpokladem nároku na vyživovací příspěvek je zjištění, že rozvedený manžel není schopen sám se živit¹⁴⁹. Při posuzování tohoto stavu odkázanosti na

¹⁴⁶ „Povinnost přispívat na výživu rozvedeného manžela nevyplývá přímo ze zákona a tím se podstatně odlišuje od všech ostatních vyživovacích povinností upravených v zákoně o rodině (zejména od vyživovací povinnosti mezi manžely a od vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi). Tato povinnost vzniká teprve soudním rozhodnutím, které má konstitutivní účinek. Předpokládá se tedy, že rozvodem tato povinnost nevzniká, že jde jen o určitou morální zásadu a že ke vzniku je třeba soudního rozhodnutí.“ § 92 odst. 1 „Nedohodnou-li se rozvedení manželé, rozhodne o výživném na návrh některého z nich soud.“ SCHILLER, Milan. Několik poznámek k výkladu ustanovení zákona o rodině, která upravují příspěvek na výživu rozvedeného manžela. *Socialistická zákonnost*, č. 1, 1965, s. 45.

¹⁴⁷ „Protože o manželství, které bylo prohlášeno za neplatné, platí, že se považuje za neuzavřené, tedy neexistující (nikoli rozvedené), nelze v případě manželství, jež bylo prohlášeno za neplatné, o výživném rozvedeného manžela uvažovat.“ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Institutů rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 181.

¹⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 391.; DVORÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana; FRANCOVÁ, Marie. *Rozvod, rozchod a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 30.

¹⁴⁹ Judikatura dovodila, že: „za osobu odkázanou na výživu je nutné považovat zejména osobu pečující o dítě mladší tří let nebo o dítě starší, avšak invalidní nebo vyžadující zvláštní péči,“ stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI). Podle tohoto stanoviska Nejvyššího soudu ČR rovněž „není rozvedená manželka povinna umístit dítě v předškolním zařízení, jestliže bývalý manžel je schopen poskytovat jí výživné.“ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 55/76 ze dne 10. srpna 1976 (získáno 6. září 2010 z databáze ASPI): „Sama skutečnost, že rozvedená manželka (manžel) pobírá

výživu jsou rozhodující schopnosti a možnosti oprávněného rozvedeného manžela zajistit si finanční prostředky k vlastní obživě¹⁵⁰, jakož i jeho majetkové poměry.¹⁵¹ „Neschopnost rozvedeného manžela sám se živit není dána jen subjektivními skutečnostmi, ale může spočívat i v jiné objektivní okolnosti, jakou je např. péče o invalidní dítě nebo o dítě vyžadující stálou péči.“¹⁵² Mezi nejtypičtější subjektivní skutečnosti patří nepříznivý zdravotní stav, pokročilý věk oprávněného a jiné objektivní důvody způsobující neschopnost živit se vlastní prací anebo výnosem z vlastního majetku. Dle judikatury však oprávněný nemůže být nucen zpeněžovat svůj majetek až do té míry, že by musel prodat rodinný dům, ve kterém bydlí, vlastní bytové zařízení a další věci, které patří k běžným životním standardům. U majetku, který zákonem stanovený přiměřený rámec přesahuje, to však již neplatí.¹⁵³

S neschopností sám se živit úzce souvisí institut společného jmění manželů. Rozvodem manželství společné jmění manželů zaniká a nastupuje institut vypořádání společného jmění manželů, kdy nejvýhodnější se jeví uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů. Lhůta pro vypořádání činí tři roky.¹⁵⁴ Stav, že oprávněnému rozvedenému manželovi, který není schopen sám se živit, náleží polovina společného jmění manželů, nemění nic na tom, že může nárokovat výživné rozvedeného manžela, pokud povinný má schopnosti a možnosti mu příspěvek na výživu poskytnout.¹⁵⁵

invalidní důchod, nestačí pro závěr o tom, že je schopna sama (schopen sám) se živit, pokud z tohoto důvodu není s to uhradit vedle nutných nákladů také další nezbytné životní potřeby.“ Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 23/74 ze dne 24. dubna 1974 (získáno dne 28. června 2010) „při úvaze o tom, zda rozvedený manžel je schopen sám se živit (§ 92 odst. 1 zák. o rod.), nelze zásadně přihlížet k tomu, že pobírá sociální důchod, který je mu přiznán z toho důvodu, že jeho výživa není zabezpečena výživným od jiných osob. 1.“ Novější judikatura vyslovila názor, že „jestliže rozvedený manžel pracuje, dosahuje z výkonu své pracovní činnosti příjmu, z něžž je objektivně schopen uspokojovat své životní potřeby, není tím splněn obligatorní předpoklad pro určení výživného ve smyslu § 92 ZOR. Přitom skutečnost, že v jeho (celkových) majetkových poměrech došlo – oproti stavu panujícímu za trvání manželství – ke zhoršení situace [např. k poklesu finančních prostředků k uspokojování (ne)zbytných potřeb], je z pohledu úvah o určení této vyživovací povinnosti bezvýznamná.“ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 10 Co 459/2005 ze dne 5. října 2005 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁵⁰ „Příplatek k přídatku na děti poskytovaný na nezaopatřené invalidní dítě, které vyžaduje stálou péči (§ 24 odst. 2 zákona č. 88/1968 Sb. ve znění čl. I bod 3 zákona č. 99/1972 Sb.), je určen k úhradě zvýšených potřeb invalidního dítěte a nikoliv k tomu, aby z něho byly hrazeny osobní potřeby osoby, jež má toto dítě v přímé péči.“ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 54/75 ze dne 20. června 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁵¹ Viz Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 5 Co 425/67 ze dne 13. prosince 1967 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI): „v rámci úvah, zda a do jaké míry je přiměřená výživa rozvedeného manžela zajištěna z jeho vlastního majetku, přihlédne soud i k celkovým poměrům rozvedeného manžela, k druhu majetku, jemuž je určen, apod.“

¹⁵² Usnesení Nejvyššího soudu 1 Cz 5/75 ze dne 28. února 1975 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).

¹⁵³ Viz RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Panorama, 1989, s. 434.; RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 185.

¹⁵⁴ Podrobněji ke společnému jmění manželů viz ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. svazek. §1 – 487*. Praha: LINDE PRAHA, a.s., 2008, s. 640 – 691.

¹⁵⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 22 Co 611/1997 ze dne 19. listopadu 1998 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI)

Jak již bylo zmíněno výše, vedle původní právní úpravy vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi obsažené v ustanovení § 92 ZoR, upravuje zákon o rodině v ustanovení § 93 vyživovací povinnost v rozsahu stejné životní úrovně, neboli tvrdostní klauzuli. Problémem se jeví vztah mezi těmito ustanoveními v souvislosti s neschopností rozvedeného manžela sám se živit, jakožto zákonné podmínky vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. Obsahuje § 93 ZoR vlastní úpravu vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi a stanovuje tak samostatně konkrétní podmínky pro její uplatnění, nezávisle na § 92 ZoR? Podle znění § 92 ZoR je tzv. odkázanost na výživu zákonnou podmínkou pro vznik nároku na výživné rozvedeného manžela. Je však otázkou, zda tento stav potřebnosti je základním předpokladem také u tvrdostní klauzule, tedy zda manžel uplatňující výživné na základě ustanovení § 93 ZoR musí být manželem, který není schopen sám se živit. Názory v odborné literatuře se v tomto směru rozcházejí. Někteří autoři „považují ustanovení § 93 jako *lex specialis* ve vztahu k ustanovení § 92 ZoR.“¹⁵⁶ Jiní zastávají názor, že „stav odkázanosti na výživu, tj. neschopnost samostatně se živit, je obecně pojmovým znakem vyživovací povinnosti a zákon o rodině zná z tohoto pravidla pouze dvě výjimky, a to u vyživovací povinnosti mezi manžely podle § 91 a u příspěvku na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce podle § 95.“¹⁵⁷ Lze uzavřít, že stav odkázanosti na výživu je nezbytnou podmínkou pro vznik nároku na výživné rozvedeného manžela podle základní právní úpravy. U výživného v rozsahu stejné životní úrovně tento stav zřejmě větší roli nehraje, neboť by tím byl popřen hlavní smysl, jenž je ustanovením § 93 ZoR spatřován, tedy materiální ochrana toho z manželů, jemuž druhý manžel způsobil rozvodem manželství závažnou újmu, přičemž oprávněný manžel se na rozvratu manželství převážně nepodílel.¹⁵⁸

Ad b) Další podmínkou vzniku nároku na výživné je žádost oprávněného učiněná na adresu povinného. Jedná se o zákonem stanovenou podmínku, tzn., jestliže oprávněný manžel svého bývalého manžela o výživné rozvedeného manžela nepožádá, pak ke vzniku vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely nedochází.¹⁵⁹

Výživné rozvedeného manžela může být předmětem dohody. Většinou se tak děje smlouvou upravující vyživovací povinnost pro dobu po rozvodu dle ustanovení § 24a odst. 1 písm. b) zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů, tedy v souvislosti se smluveným

¹⁵⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 394.

¹⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Edice právních rozhledů, s. 20.

¹⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Edice právních rozhledů, s. 20.

¹⁵⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 391.

rozvodem¹⁶⁰. Jedná se o kogentní ustanovení. Smlouva musí být písemná, podpisy na ní musí být úředně ověřeny. Při nesplnění uvedených podmínek je smlouva absolutně neplatná¹⁶¹. Předpokladem platnosti smlouvy v případě manželství s nezletilými dětmi je dále schválení dohody o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem rozsudkem opatrovnického soudu. Zákon nevyklučuje, aby smlouva podle § 24a odst. 1 písm. b) ZoR byla uzavřena ve formě notářského zápisu. Takovou formu lze jen doporučit, neboť notářský zápis je veřejnou listinou¹⁶² a může být exekučním titulem¹⁶³. Výživné pro dobu po rozvodu může být ve smlouvě pojato jako jednorázové plnění¹⁶⁴ nebo jako plnění dlouhodobé na dobu určitou či neurčitou. Nedohodnou-li se rozvedení manželé, může na návrh některého z nich rozhodnout o výživném soud.¹⁶⁵

Ad c) Pro založení povinnosti poskytovat oprávněnému rozvedenému manželovi výživné musí být splněn další předpoklad, a to schopnosti, možnosti a majetkové poměry na straně povinného rozvedeného manžela. Velká novela zákona o rodině provedená zákonem č. 1/1998 Sb., zohlednila nutnost zkoumat nejen fakticitu, ale i potencialitu příjmů, a proto rozšířila ustanovení § 96 odst. 2 o majetkové poměry povinného.¹⁶⁶ Pro tento zákonný předpoklad platí přiměřeně to, co bylo řečeno v souvislosti s vyživovací povinností mezi manžely. Pokud povinný výše zmíněnými vlastnostmi nedisponuje, vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely nevzniká a potřebný rozvedený manžel může uplatnit nárok na výživné vůči svým dětem, popřípadě rodičům a ostatním příbuzným v linii přímé.¹⁶⁷

Ad d) I v tomto případě je nutno zkoumat, zda by poskytování výživného bylo v souladu s dobrými mravy.¹⁶⁸ Při posuzování, zda poskytování výživného je v souladu s dobrými mravy, by měly soudy zkoumat příčiny, které vedly k rozvratu manželství, neboť podle míry zavinění a podílení se na kvalifikovaném rozvratu manželství soudy vyvozují, zda by bylo v souladu s obecně platnými pravidly morálky nárok na výživné

¹⁶⁰ Viz DEL FAVERO, Marek. Příspěvek na výživu rozvedeného manžela pro dobu po rozvodu. *Právo a rodina*, 2004, č. 5, s. 15; Rozsudek Nejvyššího soudu 30 Cdo 135/2004 ze dne 4. května 2004 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).

¹⁶¹ Ustanovení § 40 odst. 1, zákona č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶² Viz § 53 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶³ Dle ustanovení § 40 odst. 1 písm. d) zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů, je exekučním titulem notářský zápis se svolením k vykonatelnosti sepsaný podle zvláštního právního předpisu (§ 71a až § 71c zákona č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

¹⁶⁴ Viz § 94 odst. 2 zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁵ KRALÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 394.

¹⁶⁶ KRALÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 392.

¹⁶⁷ Více k celé věci HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 426-420 a dále s. 431 – 436.

¹⁶⁸ K samotnému pojmu dobré mravy a jeho interpretaci viz podkapitola 3.2.4 Vznik a trvání vyživovací povinnosti mezi manžely.

rozvedeného manžela přiznat či nikoliv.¹⁶⁹ Může jít o chování oprávněného rozvedeného manžela, jehož se dopustil během manželství (manžel manželku psychicky a fyzicky týral a po rozvodu žádá výživné rozvedeného manžela), anebo po rozvodu manželství¹⁷⁰. V konkrétním případě záleží na soudci, jak bude obsah pojmu dobré mravy interpretovat, i když soudní judikatura v této oblasti je rozsáhlá¹⁷¹.

3.3.3 Výživné rozvedeného manžela ve vztahu k ostatním druhům vyživovacích povinností¹⁷²

Zákon v § 92 odst. 2 výslovně řeší konkurenci vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely a vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům¹⁷³, a to tak, že vyživovací povinnost rozvedeného manžela předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům. To znamená, že potřebnému rozvedenému manželovi má být na prvním místě zajištěna výživa od jeho bývalého manžela. Pokud toho není schopen, nastává při splnění zákonných podmínek vyživovací povinnost dětí vůči rodičům.¹⁷⁴

Pořadí ostatních výživou povinných osob však již zákon výslovně neřeší. Při určení vztahu vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely a vyživovací povinnosti rodičů k dětem¹⁷⁵ bych vyšla z rozhodnutí, podle něhož „vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které uzavřelo manželství, trvá jako podpurná ve vztahu k vzájemné vyživovací povinnosti manželů. Rodiče plní svou vzájemnou vyživovací povinnost ke svému dítěti jen tehdy, když ji manžel není schopen plnit vůbec, anebo nikoli v plném rozsahu.“¹⁷⁶ Podle mého názoru uvedená stanovisko soudu lze analogicky aplikovat i na vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely.¹⁷⁷

¹⁶⁹ RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, s. 347 – 348.

¹⁷⁰ Soud například dovodil, že „trestná činnost rozvedené manželky, jež měla za následek rozvázání pracovního poměru a ztrátu možnosti výdělků, může být podle povahy konkrétního případu důvodem k použití § 96 odst. 2 zákona o rodině.“ Rozhodnutí Krajského soudu České Budějovice 3 Co 266/65 ze dne 22. června 1965 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).

¹⁷¹ Např. Rozsudek Nejvyššího soudu 33 Odo 642/2002 ze dne 29. listopadu 2002 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).

¹⁷² K otázce konkurence osob výživou oprávněných a konkurence osob výživou povinných viz podkapitola 3.2.5 Poměr vyživovací povinnosti mezi manžely k ostatním druhům vyživovacích povinností.

¹⁷³ Tato povinnost je upravena v ustanovení § 87 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁴ § 87 ZoR: „Děti, které mají schopnosti samy se žít, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují.“

¹⁷⁵ Dle ustanovení § 85 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR 2 Cz 44/71 ze dne 15. září 1971 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).

¹⁷⁷ „Vyživovací povinnost rodičů vůči jejich dítěti (jakožto rozvedenému manželovi), které není schopno samo se žít, nastupuje až tehdy, když tu není povinného rozvedeného manžela, nebo když on není s to poskytnout úhradu buď vůbec, nebo v dostatečné míře.“ In RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 180.

Vzájemnému vztahu mezi výživným rozvedeného manžela a vyživovací povinností manželů se věnovala judikatura, jež dovodila, že „se jedná o dva samostatné, na sobě nezávislé nároky“¹⁷⁸ vznikající z různých důvodů a sledující různé cíle.

Poměr mezi vyživovací povinností rozvedených manželů a vyživovací povinností mezi ostatními příbuznými dle ustanovení § 88 ZoR se stal předmětem zajímavého soudního sporu, v němž se navrhovatelka domáhala výživného rozvedené manželky nejen od svého bývalého manžela, ale i od jeho rodičů. Návrh odůvodňovala tím, že její manželství bylo rozvedeno rozsudkem okresního soudu a z důvodu péče o nezletilou dceru, která jí byla svěřena do výchovy po dobu po rozvodu, je na mateřské dovolené a mateřský příspěvek nepostačuje pro zabezpečení její výživy. Bývalý manžel neměl v důsledku studia na vysoké škole vlastní příjem, navrhovatelka proto žádala, aby příspěvek na její výživu ve smyslu ustanovení § 92 odst. 1 ZoR ve spojení s ustanovením § 88 odst. 2 ZoR byl stanoven jeho rodičům. Okresní soud jejímu návrhu vyhověl a vyživovací povinnost uložil jak jejímu bývalému manželovi, tak jeho matce. Odvolací soud svým rozhodnutím změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že návrh proti rodičům bývalého manžela zamítl. Nejvyšší soud nakonec stanovil, že „se rozvedená manželka nemůže úspěšně domáhat uložení povinnosti přispívat na její výživu (§92 ZoR) vůči rodičům bývalého manžela, mezi ní a rodiči manžela tu nejde o příbuzenský poměr podle ustanovení § 88 ZoR.“¹⁷⁹

3.3.4 Rozsah a trvání vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely

Středem pozornosti osob výživou oprávněných, ale i povinných, je rozsah vyživovací povinnosti, tzn. konkrétní výše výživného. „Zákon v rámci úpravy jednotlivých institutů vyživovací povinnosti rozsah vyživovací povinnosti diferencuje, a to pojmy slušná výživa, přiměřená výživa, přiměřený příspěvek na výživu a nutná výživa.“¹⁸⁰ V případě výživného rozvedeného manžela má oprávněný rozvedený manžel de lege lata nárok na to, aby mu povinný přispíval na přiměřenou výživu. Toto pojetí je vyústěním mnohaletých změn a vývoje společnosti a jejího pohledu na institut vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely.

V 60. letech minulého století bylo teorií i praxí pohlíženo na vyživovací povinnost mezi manžely jako na něco zcela výjimečného. Nový zákon o rodině z roku 1963 označil tuto povinnost jako „příspěvek na výživu rozvedeného manžela“, tím jí podstatně odlišil od

¹⁷⁸ stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Cz 11/92 ze dne 28. dubna 1992 (získáno dne 31. července 2010 z databáze ASPI).

¹⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 426-420 a dále s. 462.

ostatních druhů vyživovacích povinností a stanovil její rozsah. Rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na nutnou výživu podle svých schopností a možností. „Jednalo se tedy jen o doplnění výživy rozvedenému manželovi na úroveň nutné výživy, tedy bez nároku na stejnou životní úroveň.“¹⁸¹ Povinnost přispívat na výživu mohla být zásadně stanovena pouze na dobu nejdéle pěti let po právní moci rozvodového rozsudku¹⁸². Doba pěti let se považovala za postačující k tomu, aby oprávněný rozvedený manžel byl schopen začít sám se živit, tedy najít si vhodné zaměstnání a stát se ekonomicky soběstačným. U rozvedených oprávněných manželek starajících se o malé děti měla být tato doba dostatečně dlouhá na to, aby děti mohly být umístěny do předškolních nebo školních zařízení. Podle uvážení soudu a okolností daného případu mohla být stanovena i doba kratší.¹⁸³ Ve zvlášť výjimečných případech, kdy rozvedený manžel nebyl stále schopen se živit, mohla být doba pěti let prodloužena, resp. mohla být vyživovací povinnost mezi manžely určena bez časového omezení¹⁸⁴. Praxe ukázala, že podmínky pro stanovení vyživovací povinnosti mezi manžely trvaly ve většině případů i po uplynutí doby pěti.¹⁸⁵ Stejně tak se množily problémy při výkladu pojmu nutná výživa, kdy „přesto, že právnícká literatura a konstantní judikatura pod tento pojem zahrnovala i další nezbytné životní potřeby jako bydlení, ošacení, uspokojování kulturních potřeb, tak soudní praxe v některých případech nepřiznávala rozvedenému manželovi příspěvek, který by odpovídal těmto hlediskům.“¹⁸⁶ „Ústřední výbor Československého svazu žen proto doporučil ministerstvu spravedlnosti, aby navrhlo novelizaci dosavadních ustanovení § 91 a §95 ZoR v tom smyslu, že by příspěvek na výživu měl krýt nejen nutnou výživu rozvedené manželky, nýbrž i její širší potřeby tak, aby hmotná i kulturní úroveň byla i po rozvodu stejná a aby tato povinnost byla nově stanovena bez jakéhokoli časového omezení.“¹⁸⁷ Požadované změny přinesla novela zákona o rodině č. 132/1982 Sb, o které je pojednáno níže. Výživné rozvedeného manžela, nový název, přinesla tzv. velká novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb.

¹⁸¹ PLANKOVÁ, Olga. *Rozvod manželstva v československom práve*. Bratislava: Osveta, 1964, s. 173.

¹⁸² Nejednalo se o prekluzivní dobu určenou k podání návrhu na přiznání vyživovacího příspěvku, ale o dobu, po kterou měla vyživovací příspěvková povinnost rozvedeného manžela nejvýše trvat. In SCHILLER, Milan. Několik poznámek k výkladu ustanovení zákona o rodině, která upravují příspěvek na výživu rozvedeného manžela. *Socialistická zákonost*, č. 1, 1965, s.

¹⁸³ Viz RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. Praha: Orbis, 1964, s. 120.; SCHILLER, Milan. Několik poznámek k výkladu ustanovení zákona o rodině, která upravují příspěvek na výživu rozvedeného manžela. *Socialistická zákonost*, č. 1, 1965, s.

¹⁸⁴ Např. případ, kdy se žena po dobu existence manželství starala o děti, domácnost a manžela a nebyla z toho důvodu samostatně výdělečně činná, a ztratila tak původní kvalifikaci. Po rozvodu manželství, které trvalo dlouhou dobu, byla žena v pokročilém věku a nemohla získat přiměřené zaměstnání.

¹⁸⁵ REIS, Ota. Jiný pohled na výživné rozvedené manželky. *Právník*, č. 7, 1969.

¹⁸⁶ KAMLACH, Milan. K novelizaci zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, č. 2, 1983, s. 101.

¹⁸⁷ REIS, Ota. Jiný pohled na výživné rozvedené manželky. *Právník*, č. 7, 1969. ; FIALOVÁ, Magda. Podivná rovnoprávnost. *Rudé právo*, 17. října 1968.

Novelou zákona o rodině provedenou zákonem č. 132/1982 Sb. se rozsah vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely modifikoval z původní nutné výživy na výživu přiměřenou a bylo vypuštěno ustanovení § 93, které zakotvovalo časový limit pěti let. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely není, až na výjimku vztahující se k tzv. výživnému v rozsahu stejné životní úrovně, časově omezena, ale uplatnit v rozsahu nyní platného zákona lze pouze v případě, že manželství bylo rozvedeno po účinnosti novely č. 91/1998 Sb.¹⁸⁸ Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely se tak přiblížila těm vyživovacím povinnostem, které svým rozsahem pokrývají podstatnou část základních potřeb oprávněného.¹⁸⁹ „Výše příspěvku sice nemůže dosáhnout výše výživného, které přísluší nerozvedenému manželovi, ale při jeho určení je třeba přihlídnout nejen k nákladům na stravování, ale i k uspokojování dalších životních potřeb podle konkrétních okolností.“¹⁹⁰

Dle současného znění zákona o rodině může oprávněný rozvedený manžel žádat, aby mu povinný přispíval na přiměřenou výživu. Tato formulace je nejspíše jen pozůstatkem právní úpravy před novelizací, kdy vyživovací povinnost mezi manžely nesla označení „příspěvek na výživu rozvedeného manžela“, a nelze z ní vyvozovat samotný rozsah vyživovací povinnosti. Podle judikatury „použití slovního spojení příspěvek na výživu neznamená vymezení rozsahu výživného, tedy možnost přiznat oprávněnému manželovi jen část nákladu na výživu a nikoli celou její úhradu. Jedná se o odlišení vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely od vyživovací povinnosti manželů.“¹⁹¹

Vlastnímu obsahu pojmu „přiměřená výživa“ se věnovala judikatura. Ta již v minulosti dovodila, že „za přiměřenou výživu se nepovažují jen nezbytné náklady na stravování, ale též na uspokojování dalších nezbytných potřeb rozvedeného manžela vyplývající z jeho věku, zdravotního stavu, způsobu života apod.“¹⁹² Přiměřenou výživou se tedy rozumí obvyklé potřeby, které odpovídají konkrétní životní situaci oprávněného (zdravotní stav, věk apod.).

Ani v případě vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely nezná zákon objektivizaci výživného¹⁹³. I zde se vychází z principu potenciality příjmů a z všeobecných hledisek stanovených ustanovením § 96 ZoR, tedy z možností, schopností a majetkových poměrů povinného a odůvodněných potřeb oprávněného, jakož i z hlediska souladu s dobrými

¹⁸⁸ Rozhodnutí Městského soudu v Praze 14 Co 523/1998 ze dne 15. prosince 1998 (získáno 3. září 2010 z databáze ASPI).

¹⁸⁹ KAMLACH, Milan. K novelizaci zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, č. 2, 1983, s. 101 – 102.

¹⁹⁰ KAMLACH, Milan. K novelizaci zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, č. 2, 1983, s. 101 – 102.

¹⁹¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

¹⁹² Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR Cpj 51/84 ze dne 29. prosince 1984 (získáno dne 3. září 2010).

¹⁹³ Viz úvod diplomové práce a také RADVANOVA, Senta. Vyživovací povinnost s otázkami. *Právo a zákonost*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 441.

mravy. Zhodnocení všech těchto hledisek určuje nejen samotný nárok na výživné, ale také jeho dolní a horní hranici. „Jestliže totiž povinný sám nemá dostatečný příjem a ani jej nemůže získat, pak výživné rozvedeného manžela bude nižší anebo na něj vůbec nevznikne nárok.“¹⁹⁴

3.3.5 Vyživovací povinnost v rozsahu stejné životní úrovně

Již několikrát zmiňovaná velká novela zákona o rodině z roku 1998¹⁹⁵ přinesla zakotvením nového § 93 možnost rozšíření nároku na výživné mezi manžely až na rozsah stejné životní úrovně, avšak na časově omezenou dobu.

Novelizace v této sféře úzce souvisí zejména s novou koncepcí rozvodu podle § 24b ZoR¹⁹⁶ (sporný s tzv. tvrdostní klauzulí, neboli ztíženým rozvodem)¹⁹⁷. V případě ztíženého rozvodu musí oprávněný prokazovat, že mu rozvodem vznikla „zvlášť závažná újma“ a v případě uplatňování nároku na výživné musí prokazovat „závažnou újmu“. Tato podobnost je důsledkem „legislativních prací na velké novele občanského zákoníku v roce 1995, kdy formulace § 93 měla vlastně nahradit ztížený rozvod, který vláda odmítala.“¹⁹⁸ Nakonec jsou v platném zákoně o rodině upraveny oba dva tyto instituty. Interpretace pojmů „závažná újma“ a „zvlášť závažná újma“ je ponechána na úvaze soudu v konkrétních případech.¹⁹⁹

¹⁹⁴ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 163.

¹⁹⁵ „Bylo-li manželství rozvedeno před 1. 8. 1998, nevzniká rozvedenému manželovi nárok na výživné podle § 93 ZoR, ve znění zákona č. 91/1998 Sb.“ Rozhodnutí Městského soudu v Praze 14 Co 523/1998 ze dne 15. 12. 1998 (získáno 3. září 2010 z databáze ASPI).

¹⁹⁶ Více k rozvodu podle § 24b In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 87 – 88.

¹⁹⁷ Je otázkou, zda vyživovací povinnost mezi manžely v rozsahu stejné životní úrovně připadá v úvahu i u ostatních zákonných způsobů rozvodu. Pokud jde o rozvod sporný podle § 24 ZOR, potud jsou názory vesměs jednotné. Profesorka Hrušáková stejně jako docentka Králíčková ve svých publikacích uvádějí, že pokud by došlo k rozvodu manželství podle § 24 odst. 1, k uplatnění nároku na výživné není třeba, aby se rozvedený manžel rozvodu bránil, případně se mohl i k návrhu na rozvod připojit, a soud rozhodoval podle § 24 odst. 1, tj. bral přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství. Co se týče rozvodu nesporného upraveného v ustanovení § 24a, tak zde se názory různí. Podle Hrušákové z povahy věci vyplývá, že se nárok na výživné neuplatní u nesporného rozvodu. Podle Králíčkové naopak s ohledem na znění § 24 a odst. 1 a) in fine, který hovoří o případné vyživovací povinnosti, se lze domnívat, že se vyživovací povinnost mezi manžely v rozsahu stejné životní úrovně uplatní i u rozvodu nesporného. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 392.; In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 445. V komentáři Holub a Nová se však píše, § 93 ZoR představuje nárok, který je vázaný pouze na rozvod manželství podle § 24b ZoR. In HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 8. aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2007, s. 310.

¹⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 20.

¹⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 445.

Podle ustanovení § 93 ZoR, může soud rozvedenému manželovi, který se porušením manželských povinností na rozvrat manželství převážně nepodílel a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, přiznat proti jeho bývalému manželovi výživné ve stejném rozsahu, jako je vyživovací povinnost mezi manžely, tj. aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná. Výživné v rozsahu stejné životní úrovně lze přiznat na dobu nejdéle tři let²⁰⁰ od rozvodu²⁰¹. Po uplynutí této doby může oprávněný žádat výživné podle § 92 ZoR, pokud jsou pro to splněny zákonné podmínky.²⁰²

V praxi se vzhledem k samotnému znění § 93 ZoR používá pro toto výživné označení „sankční výživné“. Touto možností se zabývala i odborná literatura²⁰³. Smyslem tohoto ustanovení není, aby manžel, který porušoval své manželské povinnosti a zapříčinil tak rozvrat manželství, musel nutně platit, ale jedná se o materiální ochranu toho z manželů, jemuž druhý manžel způsobil závažnou újmu tím, že došlo k rozvodu manželství, přičemž oprávněný manžel se na rozvratu manželství převážně nepodílel. Rozvodem manželství bývají ekonomicky nejčastěji postiženy především ženy a také právo na výživné po rozvodu uplatňují v převážné většině případů právě ony²⁰⁴, v literatuře se hovoří o tzv. feminizaci chudoby²⁰⁵. Proto lze uzavřít, že „za jistých podmínek toto výživné tento charakter subjektivně mít může.“²⁰⁶

3.3.6 Zánik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely se zaměřením na zánik jednorázovým plněním

Zánik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je obecně upraven v ustanovení § 94 ZoR. Podle něho právo na výživné zanikne:

- a) jestliže oprávněný uzavře nové manželství,
- b) povinný manžel zemře,
- c) povinný poskytne oprávněnému jednorázovou částku na základě písemné smlouvy.

²⁰⁰ Stejně jako původní časový limit pěti let je nutno považovat tento limit za maximální a zároveň nelze vyloučit, aby soud přiznal nárok na dobu kratší nebo aby soud povinného v případě změny poměrů jeho povinnosti před uplynutím této doby zbavil.

²⁰¹ Lhůta počíná dnem následujícím po dni právní moci rozvodového rozsudku, nikoli až dnem zahájení soudního řízení o určení výživného. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 444.

²⁰² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 392.

²⁰³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 445.; HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 20.; HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. Praha: Computer Press, 2001, s. 65-66.

²⁰⁴ K tomu výklad v podkapitole 3.3.1 Obecná charakteristika právní úpravy.

²⁰⁵ RADVANOVÁ, Senta. Vyživovací povinnost s otazníky. *Právo a zákonnost*, roč. 38., č. 8, 1990, s. 443.

²⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 20.

Specifický způsob zániku vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je spojen s tzv. sankčním výživným, kdy povinnost poskytovat výživné v rozsahu stejné životní úrovně zaniká uplynutím doby (tří let od rozvodu).

Ze samotného smyslu výživného mezi rozvedenými manžely rovněž vyplývá, že okamžikem, kdy oprávněný manžel nabude schopnosti sám se živit, např. rozvedená manželka získá příjem z vlastní výdělečné činnosti, povinnost poskytovat výživné zaniká.

Ad a) Uzavřením nového manželství vzniká vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely v novém manželství. Nebylo by spravedlivé, aby právo na výživné rozvedeného manžela přetrvávalo. V praxi se však často děje, že oprávněný rozvedený manžel žije v nesezdaném soužití, kde vzájemná vyživovací povinnost manželů nevzniká, a nadále tak nárokuje výživné po svém bývalém manželovi. Zde by pak bylo na místě nepřiznat nárok na výživné pro rozpor s dobrými mravy dle § 96 odst. 2 ZoR.²⁰⁷

Ad b) Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely zaniká též smrtí povinného a analogicky i oprávněného. Povinnost poskytovat výživné nebo právo na plnění nepřechází na dědice, neboť „právo na výživné je právem majetkovým a právem osobním, která zaniká smrtí oprávněného i smrtí povinného. Dávky výživného splatné ke dni smrti mohou být předmětem dědictví, neboť jako dluh či pohledávka přecházejí na právní nástupce zemřelého.“²⁰⁸

Ad c) Z obecné zásady platné pro všechny druhy vyživovacích povinností upravených v zákoně o rodině, že výživné je třeba platit v pravidelných opětvujících se částkách, přinesla velká novela zákona o rodině další výjimku upravenou v § 94 odst. 2. Byla zavedena možnost složit na vyrovnání v budoucnu splatného výživného rozvedeného manžela dohodnutou částku jednou provždy²⁰⁹. V budoucnu nastalé okolnosti na straně oprávněného, které nemohl v době uzavření smlouvy předvídat, by tak byly zcela irelevantní. Bývalí manželé mohou takovouto dohodu uzavřít kdykoli po rozvodu, anebo v souvislosti se smluveným rozvodem dle § 24a odst. 1 písm. a) in fine (blíže rozvedeno shora). Je na bývalých manželech, aby zvážili výhody a případné nevýhody tohoto institutu^{210, 211}.

²⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 445.

²⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu 30 Cdo 2128/2003 ze dne 20. 4. 2004 (získáno dne 6. září 2010 ze systému ASPI).

²⁰⁹ Není ovšem vyloučeno, že v budoucnu se bude některá ze stran (většinou povinný) domáhat určení neplatnosti této smlouvy většinou pro rozpor s dobrými mravy, anebo pro případnou vadu právního úkonu dle občanského zákoníku.

²¹⁰ V budoucnu může oprávněný manžel nabýt schopnost sám se živit, a to dříve než povinný manžel předpokládal a jednorázová částka tak může být přehnaná. Na druhou stranu, bývalí manželé většinou chtějí začít „od nuly, nový život“ a proto z důvodu psychologického lze tuto smlouvu jen doporučit. Výhodou také je, že z této smlouvy lze žalovat na plnění, nebude-li povinnost z ní plněna dobrovolně.

²¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 445 - 446.; HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti –*

3.4 Řízení o určení vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely (clausula rebus sic stantibus)

3.4.1 Řízení o určení vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely

Při pojetí vyživovací povinnosti mezi manžely vychází zákon z předpokladu, že občané plní v převážně většině své povinnosti, jak vyplývají ze vztahů mezi manžely, dobrovolně a nepovažují výživu, kterou osobě blízké poskytují, za povinnost uloženou zákonem, ale za povinnost morální.²¹² V případech, kde manželství přestane fungovat a dojde k rozvodu manželství, práva a povinnosti vzniknuvší a existující během manželství zanikají a nastupují místo nich práva a povinnosti nové. Jednou z těchto povinností je vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely, která vzniká při splnění zákonem stanovených podmínek.²¹³ Pro případ, že občané své vyživovací povinnosti dobrovolně neplní, upravuje jednak zákon o rodině a jednak občanský soudní řád (dále jen OSŘ) právní úpravu řízení ve věcech výživného. V řízení ve věcech výživného platí obecná úprava zásadně jednotného občanského soudního řízení, avšak v některých svých ustanoveních uvádí občanský soudní řád určitá specifika. Jsou jimi výjimky z obecně platných ustanovení OSŘ a zvláštní právní úprava podmíněná hmotněprávní povahou věcí práva rodinného.²¹⁴

Řízení o výživné manžela nebo rozvedeného manžela se zahajuje vždy na návrh některého z manželů nebo rozvedených manželů.²¹⁵ Jedná se o návrh na vydání rozsudku o splnění povinnosti dle § 80 písm. b) OSŘ.²¹⁶ U výživného rozvedeného manžela považuje zákon o rodině za prioritní, aby se bývalí manželé na poskytování výživného dohodli mimosoudně.²¹⁷ Pokud se rozvedení manželé na poskytování výživného takovým způsobem dohodnou, postačí k uplatnění práva na výživné jen neformální ústní či písemná výzva. Pokud uzavření dohody možné není, je nutné, aby se oprávněný se svým nárokem obrátil na soud.²¹⁸ Návrh na určení výživného musí splňovat všechny náležitosti návrhu na zahájení řízení,

výživné. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 22.; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 392.

²¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, ze dne 1. 11. 1963.

²¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 136.

²¹⁴ NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, s. 28.

²¹⁵ KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 156.

²¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 438.

²¹⁷ § 92 odst. 1 věta druhá ZoR.

²¹⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 392.

zejména ty, jež jsou stanoveny v § 79 OSŘ. Soud je návrhem vázán, proto musí být dostatečně přesný a určitý. „Návrh na určení vyživovací povinnosti má obsahovat údaje o tom, zda manželství trvá, popř. jak dlouho trvalo, zda manželé žijí ve společné domácnosti, zda mají nezletilé děti, jaké jsou jejich osobní, zdravotní a majetkové poměry, důvody proč je nárok na určení výživného uplatňován, dále důkazy, jejichž provedení se navrhuje, i konkrétní návrh rozsudečného výroku obsahující rozsah uplatňovaného nároku a dobu, od níž je nárok uplatňován. Petit neboli návrh ve věci samé by měl znít tak, že se žádá, aby rozhodnutím soudu byl žalovaný uznán povinným platit žalobci výživné v požadované částce.“²¹⁹ Pokud návrh nebyl v některých částech přesný, určitý nebo srozumitelný, lze návrh před soudem změnit (§ 95 OSŘ), změnou je i doplnění původního návrhu, např. uvedením doby, za kterou se požaduje přiznání výživného.²²⁰

Řízení o určení výživného mezi manžely a mezi rozvedenými manžely je řízením sporným.²²¹ Účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný.²²² Podle ustanovení § 36a odst. 1 OSŘ jedná a rozhoduje v řízení před okresním soudem samosoudce.²²³

Od 1. ledna 2009 je účinná novela OSŘ, která zpřísňuje koncentraci řízení. Podle ní by měl soud připravit jednání ve věci tak, aby bylo, pokud možno, rozhodnuto po jediném jednání.²²⁴

Soud přizná výživné ode dne, jenž je uveden v návrhu, nejdříve však ode dne zahájení řízení, tedy od podání návrhu („nemo pro praeterito alitur“).²²⁵

Ve věcech výživného rozhoduje soud rozsudkem. Ten musí mít všechny zákonné náležitosti stanovené v OSŘ²²⁶. Nejdůležitější částí rozsudku je jeho výrok. Ve výroku soud

²¹⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).

²²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 438.

²²¹ Sporné řízení je takové, kde účastníci mají kontradiktorní postavení, je zde spor o právo. Na základě argumentu a contrario, kdy v hlavě páté ustanovení §§ 175a až 200za jsou uvedeny řízení nesporná a mezi nimi se řízení o výživném nenachází.

²²² § 90 OSŘ. Tzv. první definice účastníků řízení. Uplatňuje se pro řízení sporné.

²²³ § 36a OSŘ.

²²⁴ § 118b OSŘ. Odst. 1: „Ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4). Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2.“

²²⁵ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 156 - 157.

stanoví obsah rozhodnutí ve věci samé. Výrok musí být dostatečně určitý, úplný, tedy musí jim být rozhodnuto o celém předmětu řízení, a výživné se v něm stanoví peněžitou částkou, kterou je dle § 97 odst. 1 ZoR povinný zavázán měsíčně platit.²²⁷

Rozsudek na plnění výživného je předběžně vykonatelný, a to obligatorně, tedy ex lege (§162 odst. 1 písm. a) OSŘ). Dle ustanovení § 160 odst. 4 OSŘ u rozsudků předběžně vykonatelných, tedy i u výživného, soud určí lhůtu k plnění od jejich doručení tomu, kdo má plnit.

Proti rozsudku o plnění výživného mezi manžely a mezi rozvedenými manžely je přípustné odvolání.²²⁸ Odvolání je možné podat do 15 dnů od jeho doručení²²⁹ a rozhoduje o něm soud druhého stupně.²³⁰ Rozsah přezkumné činnosti odvolacího soudu je vymezen v ustanovení § 212 OSŘ. Podle toto ustanovení soud projedná věc v mezích, ve kterých se odvolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí. Avšak zároveň toto ustanovení uvádí výjimky, v nichž soud tímto rozsahem vázán není.²³¹

Rozhodnutí soudu může být nahrazeno dohodou o plnění vyživovací povinnosti uzavřenou mezi oprávněným a povinným. V případě rozvádějících se manželů nebo manželů již rozvedených postačí dohoda nebo smlouva (§24a odst. 1 písm a) ZoR; § 94 odst. 2 ZoR). Výjimku tvoří výživné pro nezletilé dítě, kdy taková dohoda musí být schválena soudem.²³² Spor o výživné může být v některých případech rovněž ukončen soudním smírem.²³³ Smír

²²⁶ § 157 OSŘ. Není-li stanoveno jinak, v písemném vyhotovení rozsudku se po slovech „Jménem republiky“ uvede označení soudu, jména a příjmení soudců a přísedících, přesné označení účastníků a jejich zástupců, účast státního zastupitelství a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, označení projednávané věci, znění výroku, odůvodnění, poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek nepočítaje v to žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost, a o lhůtě a místě k jeho podání, poučení o možnosti výkonu rozhodnutí a den a místo vyhlášení. Je-li to možné, uvede se v označení účastníků též jejich datum narození (identifikační číslo). Není-li dále stanoveno jinak, soud v odůvodnění rozsudku uvede, čeho se žalobce (navrhovatel) domáhal a z jakých důvodů a jak se ve věci vyjádřil žalovaný (jiný účastník řízení), stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce; není přípustné ze spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy. Soud dbá o to, aby odůvodnění rozsudku bylo přesvědčivé. Odůvodnění uvedené v písemném vyhotovení rozsudku musí být v souladu s vyhlášeným odůvodněním.

²²⁷ § 155 OSŘ Obsah rozhodnutí ve věci samé vysloví soud ve výroku rozsudku.

²²⁸ § 201 OSŘ Účastník může napadnout rozhodnutí okresního soudu nebo rozhodnutí krajského soudu vydané v řízení v prvním stupni odvoláním, pokud to zákon nevylučuje. Nepřípustnost odvolání je vymezena v ustanovení § 202, avšak odvolání proti rozsudku, jímž se ukládá povinnost plnit výživné, zde vyjmenováno není.

²²⁹ § 204 odst. 1 OSŘ. Odvolání se podává u soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje.

²³⁰ Hovoříme o tzv. devolutivním účinku, podle něhož o odvolání rozhoduje soud vyššího stupně (funkčně příslušné – tedy v případě výživného soudy krajské).

²³¹ Ve věcech, v nichž je možné zahájit řízení i bez návrhu, jedná-li se o výrok závislý nebo jedná-li se o nerozlučné společenství účastníků anebo pokud z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

²³² RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 158.

²³³ Tento závěr vyplývá z § 99 OSŘ, podle něhož připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Povaha věci smír nepřipouští ve věcech, v nichž lze řízení zahájit i bez návrhu. Řízení, která lze zahájit i bez návrhu, vyjmenovává ustanovení § 81 odst. 1 OSŘ. I bez návrhu může být řízení zahájeno ve

schválený soudním usnesením má účinky pravomocného rozsudku. Rozsudkem však může soud zrušit usnesení o schválení smíru, je-li smír podle hmotného práva neplatný. Návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru.²³⁴

3.4.2 Clausula rebus sic stantibus

Dle ustanovení § 154 odst. 1 OSŘ je pro rozsudek rozhodující stav, jenž tu je v době jeho vyhlášení. Soud tedy při rozhodování o výživném, musí vycházet ze zjištění, která určují rozhodující podmínky pro stanovení a výši výživného v době rozhodování.

Rozhodování ve věcech výživného jsou zásadně vydávána clausus rebus sic stantibus. Tato zásada je upravena v ustanovení § 99 odst. 1 ZoR a znamená, že pokud se změny poměry účastníků, pak rozhodnutí mohou být buď měněna, nebo dokonce rušena. Nezáleží na tom, zda k těmto změnám došlo na straně povinného nebo oprávněného. U výživného pro nezletilé dítě soud změny nebo zruší rozhodnutí či dohody o výživném i bez návrhu.²³⁵ Naopak u výživného pro osoby zletilé, tedy i u vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely, ke změně nebo zrušení může dojít pouze k návrhu povinného nebo oprávněného.²³⁶

Změna poměrů ve smyslu výše uvedeného ustanovení znamená, že se podstatně změnila okolnosti, které byly rozhodující pro výši a další trvání vyživovací povinnosti.²³⁷ Stávající stav je tedy podstatně odlišný od stavu, který byl rozhodující pro dřívější rozhodnutí. Zásadně se musí jednat o změnu podstatnou, tj. závažnějšího charakteru, která může mít za následek snížení, zvýšení nebo i zrušení výživného.

O změnu rozsudku může požádat jak oprávněný, tak povinný. „Nepodala-li však v řízení o určení výživného manželky navrhovatelka odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, jímž uložil odpůrci platit jí výživné ve stanovené výši, nemůže odvolací soud, který rozhoduje o odvolání odpůrce domáhajícího se změny rozsudku soudu prvního stupně a zamítnutí návrhu, stanovit ani v případě zjištění změny poměrů na straně odpůrce vyšší výživné.“²³⁸ Tento právní závěr cituji z případu, kdy rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích bylo odpůrci uloženo, aby přispíval na výživu navrhovatelky, která byla jeho manželkou, měsíčně částkou 300 Kčs. Proti tomuto rozsudku podal odvolání jen odpůrce a

ve věcech výživného pro nezletilé děti. Proto ke smíru může dojít jen mezi zletilými dětmi a rodiči, mezi ostatními příbuznými, mezi manžely, rozvedenými manžely a mezi matkou a otcem dítěte.

²³⁴ § 99 odst. 3 OSŘ.

²³⁵ § 163 odst. 2 OSŘ.

²³⁶ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, s. 157.

²³⁷ § 163 odst. 1 OSŘ.

²³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR 1 Cz 61/75 ze dne 29. srpna 1975 (získáno dne 26. listopadu 2010 z databáze ASPI).

domáhal se zamítnutí návrhu. Krajský soud v Českých Budějovicích po doplnění dokazování změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že výživné stanovil částkou 400 Kčs měsíčně. Nejvyšší soud ČSR citovaný právní závěr dovodil ze skutečnosti, že řízení o výživném mezi manžely lze zahájit jedině na návrh některého z manželů, dále ze skutečnosti, že na rozhodnutí o napadeném výroku není v projednávané věci závislý výrok, který nebyl dotčen odvoláním, přičemž se nejedná o případ, v němž by na jedné straně vystupovalo více účastníků, a ani tu z právního předpisu nevyplývá určitý způsob vypořádání mezi účastníky. Z těchto důvodů se tedy nejednalo o případ, kdy soud není vázán rozsahem odvolání dle ustanovení § 212 OSŘ. Jestliže tedy odvolací soud přiznal navrhovatelce, která nepodala proti rozsudku soudu prvního stupně odvolání, vyšší výživné, než jaké bylo určeno soudem prvního stupně, porušil zákon v ustanovení § 212 odst. 1 OSŘ v souvislosti s ustanovením § 91 odst. 2 ZoR. Takový postup nemohla odůvodnit ani případně v odvolacím řízení zjištěná změna poměrů na straně odpůrce.

4. VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY A MEZI ROZVEDENÝMI MANŽELY PODLE PRÁVNÍ ÚPRAVY SPOLKOVÉ REPUBLIKY NĚMECKO

4.1 Systematika právní úpravy

Právní úprava Spolkové republiky Německo je velice obsáhlá a propracovaná. Na rozdíl od našeho právního řádu je úprava manželství, rozvodu, majetkových práv manželů i výživného²³⁹ obsažena v občanském zákoníku Das Bürgerliche Gesetzbuch (dále jen BGB), nikoliv v samostatném právním předpisu.

Vyživovací povinnost mezi manžely upravuje ustanovení § 1360 BGB tak, že stanoví manželům povinnost vzájemně svou práci a svým jměním rodinu přiměřeně vyživovat. Rozsah vyživovací povinnosti a vlastní placení výživného upravují ustanovení § 1360a a 1360b BGB.

Německá právní úprava se liší mimo jiné od naší právní úpravy i tím, že BGB výslovně ve svém § 1361 upravuje výživné mezi manžely v době rozluky²⁴⁰.

Nejobsáhleji a nejpropracovaněji je však v BGB upravena vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely. Základním ustanovením je § 1569 BGB, který stanoví obecnou úpravu vyživovací povinnosti, tedy, pokud jeden z manželů není schopen po rozvodu sám se živit, má nárok na výživné od bývalého manžela. Nárok na výživné od rozvedeného manžela je oprávněný jen tehdy, je-li dán některý z důvodů obsažených v §1570 až § 1576 BGB.²⁴¹ V ustanoveních následujících jsou upraveny rozsah výživného, pravidla jeho poskytování a zánik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely.

4.2 Obecná východiska

Základním předpokladem pro vznik nároku na výživné mezi manžely a mezi bývalými manžely je uzavření manželství. Podmínky pro uzavření manželství jsou ve Spolkové

²³⁹ Oficiální internetová stránka Evropské soudní sítě, Evropská komise, dostupná z: <http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ger_cs.htm>. [ke dni 13. 7. 2010].

²⁴⁰ Rozluka neboli situace, kdy sice manželé neukončili svůj manželský svazek rozvodem, ale žijí odděleně. Německý právní řád umožňuje každému z manželů, pokud chce, žít odděleně. Nejsou vyžadovány zvláštní náležitosti. Nepředpokládá se žádné soudní prohlášení. Podmínkou rozluky tedy je, že manželé žijí odděleně, tj. nemají společnou domácnost a jeden z manželů opustí manželské soužití. Viz Evropská soudní síť [online], 20. 7. 2010, dostupné na <http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce_ger_cs.html>

²⁴¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 202.

republiky Německo obdobně jako v ČR.²⁴² Jedním ze způsobů zániku manželství je jeho rozvod. Rozvod manželství znamená zánik manželství a je možný pouze na základě soudního rozhodnutí. Jediným důvodem pro rozvod manželství je podle § 1565 odst. 1 věta první BGB rozvrat manželství, přičemž pojem rozvratu manželství je definován větou druhou § 1565 BGB. Zavinění rozvratu není zkoumáno, a to ani k prokázání existence rozvratu manželství jako zákonného předpokladu pro rozvod, ani jako námitka proti návrhu na rozvod manželství. Zavinění rozvratu manželství může mít právní důsledky pouze při uplatnění tzv. "tvrdostranné klauzule", která vylučuje nárok na výživné (§ 1565 odst. 2 a § 1568 BGB), jiné právní důsledky nemá. Ustanovení § 1566 odst. 1 a odst. 2 BGB specifikuje nevyvratitelné právní domněnky existence rozvratu manželství (pokud spolu manželé jeden rok nežijí a společně rozvod navrhnou nebo odpůrce s návrhem souhlasí; manželé spolu tři roky nežijí).²⁴³

S rozvodem manželství jsou spojeny tři základní právní následky, pominu-li vyživovací povinnost k dětem:

1. Důchodové zabezpečení

V právu Spolkové republiky Německo je z úřední povinnosti s řízením o rozvod manželství spojeno řešení vyrovnání důchodového zabezpečení. Jedná se o institut, který náš právní řád nezná. Doplnuje vypořádání společného majetku manželů o nároky, případně čekatelství na zaopatření v případě stáří či pracovní nebo výdělečné neschopnosti. Vedle tohoto řízení ex offio lze na návrh jednoho z manželů provést dlužnické vyrovnání zaopatření, které přichází v úvahu zejména tehdy, pokud povinný manžel do systému důchodového pojištění nepřispíval. Soud může v tomto řízení povinnému manželovi uložit přispívat oprávněnému manželovi na důchodové zabezpečení.²⁴⁴

2. Majetkové vypořádání

Právní úprava Spolkové republiky Německo zná tři formy vlastnictví majetku nabytého za trvání manželství:

- a) Zákonné společenství, tzv. společenství manželů k přírůstku majetku. Po zániku manželství se vypořádává to, oč se za trvání manželství majetek každého z manželů zvětšil.

²⁴² Manželství zaniká smrtí a prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, § 1319 a 1320 BGB. Manželství zaniká rovněž rozvodem, jenž je upraven v ustanovení § 1564 a násl. BGB.

²⁴³ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 197.

²⁴⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 201.

- b) Smlouva o oddělení majetku uzavřená ve formě notářského zápisu, který se zapisuje do registru zápisů (zápis do registru má pouze deklaratorní charakter). V tomto případě se neprovádí majetkové vypořádání. Společný majetek neexistuje.
- c) Smlouva o majetkovém společenství uzavřená ve formě notářského zápisu. Manželé se stávají společnými vlastníky nejen toho, co nabyli za trvání manželství, ale i toho, co vlastnil každý z nich před sňatkem. Majetek je po rozvodu třeba vypořádat, ať již dohodou nebo soudním rozhodnutím.

Bez ohledu na formu vlastnictví majetku nabytého za trvání manželství, soud z úřední povinnosti v rámci řízení o rozvod musí rozhodnout o právu společného bydlení po rozvodu manželství a o vypořádání vybavení společné domácnosti. Věci, které patří oběma manželům, se soudním rozhodnutím rozdělí, přičemž výlučným vlastníkem se stává některý z manželů výrokem soudu.

Po rozvodu manželství zásadně vzniká povinnost provést majetkové vypořádání, pokud manželé žili v zákonném majetkovém režimu, tzv. společenství manželů k přírůstku majetku, s výjimkou případů, kdy by vyrovnání majetku nabytého za trvání manželství bylo hrubě nevhodné.²⁴⁵

3. Výživné

Po rozvodu manželství může při existenci podmínek stanovených zákonem vzniknout druhému z manželů nárok na výživné. Výživné mezi rozvedenými manžely je ovšem jen jedním z druhů vyživovací povinnosti, která z titulu uzavření manželství vzniká.²⁴⁶

Právní řád Spolkové republiky Německo upravuje tyto druhy výživného osob spojených manželstvím:

- a) výživné za dobrou trvání manželství,
- b) výživné v době rozluky,
- c) výživné rozvedeného manžela.

4.3 Výživné za doby trvání manželství

Za trvání manželství jsou podle § 1360 BGB manželé povinni svou prací a svým jměním rodinu přiměřeně vyživovat. Je-li jednomu z manželů přenecháno vedení domácnosti, plní tento svou povinnost přispívat prací k výživě rodiny zpravidla vedením domácnosti.

²⁴⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 201 – 202.

²⁴⁶ Oficiální internetová stránka Evropské soudní sítě, Evropská komise, dostupná z: <http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce/divorce_ger_cs.htm>. [ke dni 13. 7. 2010].

Podle § 1360a BGB přiměřená výživa rodiny zahrnuje vše, co je podle poměrů manželů třeba, aby se uhradily náklady domácnosti a osobní potřeby manželů a uspokojily životní potřeby dětí majících nárok na výživu. Výživu je třeba poskytovat způsobem, který je vyžadován manželským soužitím. Manželé jsou vzájemně povinni prostředky potřebné pro společnou výživu rodiny dávat k dispozici v přiměřené době předem. Na výživné mezi manžely se přiměřeně užití ustanovení upravující vyživovací povinnost mezi příbuznými (§ 1613 až 1615 BGB).

4.4 Výživné v době rozluky

Pokud manželé žijí odděleně, může jeden z manželů v souladu s ust. § 1361 BGB požadovat od druhého přiměřené výživné podle životních poměrů a podle výdělku a jmění. Výživné je hrazeno měsíčně dopředu ve formě peněžitě renty (§ 1361 odst. 1 BGB). Důvody, které vedly k rozchodu, nejsou, kromě zcela výjimečných případů, právně významné. Rozluka ve smyslu § 1567 BGB znamená, že manželé žijí zcela odděleně. Je nerozhodné, zda žijí každý v jiném bytě nebo bytě společném, předpokladem však je neexistence vedení společné domácnosti. Postačí, pokud si rozluku přeje jeden z manželů.

Pro toto výživné nemá délka trvání manželství zásadní význam. Právně významné není, zda manželé spolu před rozlukou společně hospodařili. Platí však, že při dlouhotrvající odluce lze již předpokládat povinnost vlastní výdělečné činnosti oprávněného manžela.

Výše výživného není zákonem upravena. Podle § 1361 BGB je povinný manžel povinen hradit přiměřené výživné podle životní úrovně v době manželství a podle příjmových a majetkových poměrů. Soudy rozhodující o výživném vycházejí při stanovení výživného ze směrnic vypracovaných rodinnými senáty vrchních zemských soudů.

Podmínkou pro nárok na výživné je, že oprávněný manžel není schopen sám se živit. Je třeba zdůraznit, že žádnou výdělečnou činnost nelze od oprávněného očekávat z důvodu péče o děti a z důvodu stáří a nemoci. Rovněž manžel, který do odluky nebyl výdělečně činný, má jen omezenou povinnost zapojit se do pracovního procesu, ačkoli jinak by bylo možné od něj výdělečnou činnost očekávat. Rozluka nepředstavuje zánik manželství, proto nemůže být oprávněný manžel nucen okamžitě změnit svůj způsob života. Čím déle trvalo manželství, tím později vzniká oprávněnému manželovi povinnost výdělečné činnosti. Tato povinnost nastává zpravidla po roční rozluce, nejpozději po dvouleté. Oprávněný manžel musí vykonávat jen jemu přiměřenou výdělečnou činnost, přičemž otázka přiměřenosti je posuzována podle životního standardu za doby trvání manželství. V případě, že manželství trvalo jen krátce, je od oprávněného manžela vyžadován již po krátké době rozluky výkon

pracovní činnosti a výkon pracovní činnosti musí v tomto případě odpovídat jen jeho životní úrovni před uzavřením manželství. Pokud žijí společné děti jen u jednoho z rodičů, není tento rodič povinen pracovat, a to pokud pečuje o jedno dítě mladší 8 let, o dvě děti do věku 14 let nebo o více dětí, které nejsou ještě zletilé. Celodenní práci lze požadovat, pokud nejmladší z dětí, o které rodič pečuje, dosáhne 15 až 16 let věku.²⁴⁷

Jedním z kritérií pro stanovení výživného je ekonomická situace manželství, přičemž čím je horší, tím dříve je oprávněný manžel povinen zajistit si výdělečnou činnost. V případě, že nemá oprávněný manžel dostačující vzdělání nebo nebyl dlouhodobě pracovně činný, vzniká mu povinnost vzdělávat se nebo si doplnit vzdělání. Povinnost doplnit si vzdělání vznikne nejpozději v okamžiku, kdy by oprávněnému manželovi měla vzniknout povinnost být pracovně činný. Náklady na vzdělání oprávněného manžela nese povinný manžel a při výpočtu výživného jsou tyto náklady z jeho příjmu odečítány.²⁴⁸

Pokud nemá oprávněný manžel žádný příjem, ačkoli má možnost pracovat a výdělečnou činnost lze od něj očekávat, vychází se při posuzování jeho příjmu z fiktivního příjmu. Fiktivní příjem představuje příjem, jakého by dosáhnout mohl. Bydlení ve vlastním bytě bez hrazení nájemného je také posuzováno jako fiktivní příjem. Fiktivní příjem se započítává dále v případě, že oprávněný manžel žije s jiným partnerem a vede s ním společnou domácnost.²⁴⁹

Příjem povinného manžela je u závislé činnosti počítán jako průměr za jeden rok, u osoby samostatně výdělečně činné se vychází z příjmu za poslední 3 roky. Podle § 1361 BGB a § 1605 BGB musí povinný manžel na výzvu podat informaci o svém příjmu a majetku, je-li to nutné ke stanovení výživného, a pokud je to požadováno, musí své tvrzení doložit důkazy. Informace o příjmu a majetku se poskytují každé dva roky. Před uplynutím doby dvou let může být informace vyžadována, pokud lze hodnověrně prokázat, že osoba povinná k poskytnutí informace získala podstatně vyšší příjmy nebo další majetek (§ 1605 BGB).

V řízení o výživné je třeba konkrétně prokázat životní úroveň, jaká existovala za trvání manželství, a jaké částky je třeba k financování nákladů s touto životní úrovní spojených. Výživné zásadně nemá sloužit k tvorbě majetku, proto se u obzvláště vysokého příjmu povinného manžela nevypočítává výživné matematicky podle obecně uznávaných tabulek, a vychází se právě z životní úrovně, jaká existovala v době společného života. Oprávněný

²⁴⁷ Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>., [ke dni 5.11.2010].

²⁴⁸ Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>., [ke dni 5.11.2010].

²⁴⁹ Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>., [ke dni 5.11.2010].

manžel má zásadně na zachování této životní úrovně prostřednictvím výživného při odluce nárok.²⁵⁰

Při výpočtu výživného se od příjmu povinného manžela nejprve odečítá výživné na děti, a to i zletilé, náklady spojené se zaměstnáním, pojištění a další částky stanovené zákonem. Splátky úvěrů jsou z příjmu odečítány pouze tehdy, bylo-li čerpání úvěru nutné. Navíc se předpokládá, že povinný manžel požádá věřitele o snížení splátek.²⁵¹

Pokud povinný manžel nemá žádný příjem, ačkoliv lze od něj výkon pracovní činnosti očekávat, vychází se z fiktivního příjmu, a to od okamžiku, kdy by příjmu dosáhnout mohl. Povinný manžel nesmí povinnost výdělečné činnosti porušit, je nepřipustné, aby přiměřenou výdělečnou činnost nepřijal. Rovněž u povinného manžela se bydlení ve vlastním bytě bez hrazení nájemného považuje za fiktivní příjem. Kdy lze výkon pracovní činnosti očekávat, se u povinného manžela posuzuje stejně jako u manžela oprávněného. Pokud má povinný manžel příjem z pracovní činnosti, ačkoli není povinen pracovat, k tomuto příjmu se nepřihlíží.²⁵²

Povinný manžel má nárok na nutný obnos pro vlastní potřebu. Výše tohoto obnosu byla stanovena Düsseldorfskou tabulkou používanou od 1. července 1999. Obnos pro vlastní potřebu dlužníka může být rozhodnutím soudu podle individuálních okolností zvýšen nebo snížen.²⁵³

Pro výpočet výživného jsou soudní praxí používány dvě metody, a to diferenční a podílová.

Ad diferenční metoda. Od dosaženého příjmu z pracovní činnosti se odečte plné dětské výživné (řídí se Düsseldorfskou tabulkou). Oprávněnému náleží 3/7 diferenční sumy (rozdíl očištěného příjmu oprávněného a povinného). Podíl se zvýší na 1/2, má-li dlužník jiný příjem než z pracovní činnosti (z kapitálového majetku, z pronájmu apod.).²⁵⁴

Ad Podílová metoda. Pokud má oprávněný manžel jiný příjem než z pracovní činnosti a tento příjem ovlivňoval životní úroveň v manželství, výživné se stanovuje jen z

²⁵⁰ Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁵¹ Düsseldorfer Tabelle 2010, dostupné z: <<http://treffpunkteln.de/familienrecht/Unterhaltstabellen/duesseldorfef-tabelle>>. [ke dni 13. 11. 2010].

²⁵² Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁵³ Düsseldorfer Tabelle 2010, dostupné z: <<http://treffpunkteln.de/familienrecht/Unterhaltstabellen/duesseldorfef-tabelle>>. [ke dni 13. 11. 2010].

²⁵⁴ Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

příjmu dlužníka, přičemž se nejprve odečte plné výživné pro děti. Z takto vypočteného výživného se odečte polovina příjmu oprávněného manžela.²⁵⁵

Pro názornost uvedu příklad výpočtu. Z příjmu povinného manžela 2 500 Euro (průměr po započtení příplatku na Vánoce a na dovolenou) se odečte měsíční splátka úvěru 130 Euro, výživné na děti ve věku 10 let ve výši 419 Euro a 15 let ve výši 490 Euro stanovené podle Düsseldorfské tabulky. Tak je stanoven příjem povinného manžela pro výpočet výživného (1 461 Euro). Z čistého příjmu oprávněného manžela 1050 Euro (opět průměr po započtení příplatku na Vánoce a na dovolenou) se odečtou nutné náklady v souvislosti se zaměstnáním 115 Euro (náklady na pohonné hmoty nebo veřejnou dopravu). Oprávněný manžel má nárok na výživné ve výši 3/7 rozdílu mezi příjmem povinného a oprávněného manžela, tj. 225 Euro.

Nárok na výživné v době rozluky zaniká dnem, kdy nabude rozsudek o rozvodu manželství právní moci.²⁵⁶

4.5 Výživné rozvedeného manžela

4.5.1 Charakteristika výživného rozvedeného manžela

Novela občanského zákoníku účinná k 1. 1. 2008 zdůraznila princip vlastní zodpovědnosti po rozvodu jako základní princip a potlačila solidaritu po rozvodu.²⁵⁷

Výživné rozvedeného manžela upravuje § 1569 a násl. BGB tak, že pokud jeden z manželů není schopen po rozvodu sám se živit, má od bývalého manžela nárok na výživné. Výživné je hrazeno měsíčně dopředu v penězích. Příčiny rozvodu nejsou právně významné, zákon však obsahuje v § 1579 BGB tzv. " tvrdostní klauzuli ", kdy pod body 1 až 8 je uveden výčet okolností majících za následek pozbytí nároku na výživné. Jedná se o tyto důvody:

1. Manželství trvalo krátkou dobu (podle ustálené judikatury do dvou let trvání manželství). V tomto případě se ovšem zohledňuje doba, po kterou má rozvedený manžel nárok na opatrovnické výživné (§ 1570 BGB).
2. Oprávněný žije ve stabilním životním společenství, tedy zejména pokud oprávněný manžel žije s jiným partnerem.

²⁵⁵ Oficiální internetová stránka týkající se vyživovací povinnosti v době rozluky, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁵⁶ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁵⁷ Důvodová zpráva německého Spolkového sněmu k návrhu zákona Spolkové vlády o změně práva upravující výživné, 16/1980.

3. Pokud se oprávněný dopustil zločinu nebo těžkého úmyslného přestupku vůči povinnému nebo jeho blízkému příbuznému.
4. Oprávněný svoji potřebnost úmyslně způsobil. Nejčastější jsou případy, kdy oprávněný manžel odmítne zaměstnání, které se mu naskývalo a bylo pro něj vhodné.
5. Oprávněný úmyslně nedbal závažných majetkových zájmů povinného.
6. Oprávněný před rozvodem po delší dobu hrubě zanedbával svoji povinnost přispívat k obživě rodiny, přičemž mezi povinnostmi přispívat k obživě rodiny patří i péče o domácnost.
7. Oprávněnému lze vytknout zřetelně velmi závažné, jednoznačně jím zaviněné nesprávné chování vůči povinnému.
8. Existuje jiný důvod, který je stejně závažný jako důvody uvedené pod body 1 až 7. Jedná se o tzv. generální klauzuli, která zahrnuje další, výslovně neuvedené případy, které svědčí o tom, že by přiznání nároku na výživné bylo pro povinného manžela nepřiměřeně tvrdé.

Důkazní břemeno k prokázání existence některého z uvedených důvodů leží na povinném manželovi.²⁵⁸

Platí, že po rozvodu manželství je každý z manželů povinen zajišťovat si svou vlastní výživu. Vyživovací povinnost nevzniká, pokud se oprávněný manžel může živit ze svých vlastních příjmů nebo ze svého majetku. Není-li samostatně výživy schopen, může mu vzniknout nárok na výživné, a to jen pokud je dán některý z důvodů stanovených v zákoně, konkrétně v § 1570 až § 1576 BGB. Pokud je k zahájení výdělečné činnosti zapotřebí doplnění vzdělání, je oprávněný manžel povinen se vzdělávat, zdokonalovat a přeškolovat (§ 1574 BGB).

Zákon upravuje tyto druhy výživného pro dobu po rozvodu manželství:

1. Výživné z důvodu péče o dítě (§ 1570 BGB), tzv. opatrovnické výživné. Rozvedený manžel může od druhého z důvodu péče o společné dítě nebo jeho výchovy požadovat nejméně 3 roky po jeho narození výživné. Podle zákona od oprávněného manžela z důvodu péče o dítě nelze očekávat výdělečnou činnost.
2. Výživné z důvodu stáří (§ 1571 BGB), kdy od oprávněného manžela nelze v době rozvodu, ukončení péče nebo výchovy společného dítěte nebo ukončení předpokladů pro nárok na výživné podle § 1572 a 1573 BGB z důvodu stáří očekávat výdělečnou činnost.

²⁵⁸ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

3. Výživné z důvodu nemoci, neduhu (§ 1572 BGB), kdy od oprávněného manžela nelze v době rozvodu, ukončení péče nebo výchovy společného dítěte nebo ukončení předpokladů pro nárok na výživné podle § 1573 BGB z důvodu nemoci nebo jiného neduhu nebo slabosti jeho tělesných nebo duševních sil očekávat samostatnou výdělečnou činnost.
4. Výživné z důvodu nezaměstnanosti a zvýšené výživné (§ 1573 odst. 1 BGB). Pokud oprávněný manžel nemá nárok na výživné podle § 1570 až 1572 BGB, může požadovat výživné tak dlouho, dokud po rozvodu nemůže najít přiměřenou výdělečnou činnost. Tato vyživovací povinnost může být rozhodnutím soudu časově omezena, je-li časově neomezená vyživovací povinnost podle názoru soudce nespravedlivá. Posuzuje se zejména délka trvání manželství, vedení domácnosti apod. Uplynutím doby stanovené rozsudkem pak nárok na výživné zanikne, a to i v případě, že by právní důvod pro tuto vyživovací povinnost nadále trval.
5. Výživné z důvodu rozdílu v příjmech, kdy příjmy z výdělečné činnosti oprávněného manžela nedostačují k úhradě celkové výživy (§ 1573 odst. 2 BGB). Nestací-li příjmy z přiměřené výdělečné činnosti oprávněného k plnému zajištění jeho životních potřeb, může, pokud nemá nárok na výživné podle § 1570 až 1572 BGB, požadovat rozdíl mezi svými příjmy a plným výživným. Jedná se o tzv. částečné výživné. Nárok na toto výživné vzniká jen v případech, kdy rozvedený manžel měl nárok na výživné podle § 1570 až 1572 BGB a § 1575 BGB, avšak předpoklady pro nárok na výživné odpadly. Rovněž tato vyživovací povinnost může být rozhodnutím soudu časově omezena.
6. Výživné z důvodu vzdělání (§ 1575 BGB). Jedná se o situaci, kdy se rozvedený manžel vzdělává, zdokonaluje nebo přeškoluje, aby vyrovnal nevýhody po zániku manželství. Předpokladem pro vznik nároku je, že vzdělávání, zdokonalování nebo přeškolování zahájí co nejdříve, aby získal vhodnou výdělečnou činnost, a že lze očekávat úspěšné absolvování vzdělání.
7. Výživné z důvodu spravedlnosti (§ 1576 BGB). Na toto výživné vzniká nárok v případech, kdy od oprávněného manžela z jiných závažných důvodu nelze očekávat výdělečnou činnost a nepřiznání nároku na výživné by bylo nespravedlivé s ohledem na potřeby obou manželů.

V řízení o výživné musí oprávněný manžel prokázat nemožnost zajistit si odpovídající zaměstnání, zejména musí prokazovat, že se pokoušel vyhovující zaměstnání získat. Reálná možnost získání zaměstnání se v řízení o výživné zásadně předpokládá.²⁵⁹

Vyhovující zaměstnání je takové zaměstnání, které odpovídá kvalifikaci oprávněného manžela, jeho schopnostem, věku a zdravotnímu stavu. Oprávněný manžel není povinen vykonávat jakékoliv zaměstnání. Pokud si nemůže zajistit odpovídající zaměstnání, je sice dán důvod pro nárok na výživné, oprávněný manžel má však povinnost dalšího vzdělávání (rekvalifikace, studium apod.).²⁶⁰

V případě, že oprávněný manžel po rozvodu pracoval a po čase o práci přišel, je pro posouzení vyživovací povinnosti rozhodná doba, po kterou pracoval. Délka pracovní činnosti je úměrná poklesu nároku na výživné od bývalého manžela.²⁶¹

Rozvedený manžel nemůže požadovat výživné, pokud se ze svých příjmů a svého majetku může sám živit. Je při tom nerozhodné, o jaké příjmy se jedná (z výdělečné činnosti, z vlastního majetku).²⁶²

Dobrovolná plnění poskytovaná třetími osobami (zejména finanční výpomoc příbuzných oprávněnému manželovi) nemají pro nárok na výživné žádný význam, s výjimkou případů, kdy jsou hrazeny za povinného manžela jako jím hrazené výživné.²⁶³

Oprávněný má povinnost snížit pro zajištění své výživy i rozsah svého majetku. Bylo-li v době rozvodu zřejmé, že výživa oprávněného bude dostatečně zajištěna z masy jeho majetku, pak, pokud později majetku pozbude nebo se jeho hodnota sníží, nárok na výživné nemá. To však neplatí pro opatrovnické výživné.²⁶⁴

Obecně platí, že nárok na konkrétní výživné je dán pouze v případě, že podmínky pro jeho vznik jsou dány již v době manželské spoluzodpovědnosti. Pokud důvody nastanou později, nemá povinný manžel hospodářskou spoluzodpovědnost a nemusí hradit žádné výživné (nemoc, která nastane až po rozvodu, případně po ukončení péče nebo výchovy

²⁵⁹ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁶⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 202.

²⁶¹ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁶² Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁶³ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁶⁴ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

společného dítěte nebo ukončení předpokladů pro nárok na výživné podle § 1570 a násl. BGB).²⁶⁵

Časově omezené je jen výživné z důvodu rozdílu v příjmech § 1573 odst. 2 BGB, při ostatních nárocích na výživné může být výživné časově omezeno jen rozhodnutím soudu. Zpravidla je nárok na výživné po rozvodu stanoven na určitou dobu v takové výši, aby výživné odpovídalo životní úrovni za trvání manželství. Po uplynutí této doby je snižováno, případně úplně zrušeno. Nejčastěji je časové omezení výživného aplikováno při krátkých manželstvích (podle judikatury od 3 do 10 let).²⁶⁶

Nárok na výživné je možné omezit nebo vyloučit, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy, nikoliv však v případě, že oprávněný manžel má v péči společné nezletilé dítě.²⁶⁷

Pokud manželství od jeho uzavření do podání návrhu na rozvod netrvalo déle než 3 roky, jsou nároky na výživné po rozvodu zpravidla vyloučeny. Totéž platí, pokud oprávněný manžel žije 2 až 3 roky s jiným partnerem.²⁶⁸

4.5.2 Výše výživného

Při stanovení výše výživného se vychází z životních potřeb oprávněného manžela. Mezi životní potřeby jsou zahrnovány zejména náklady na potraviny, ošacení, hygienické potřeby, bydlení, náklady na lékařskou péči, kulturní potřeby, sociální a penzijní připojištění, náklady na studium.²⁶⁹

Rozsah vyživovací povinnosti je určován životní úrovní v manželství tak, aby oprávněný manžel po rozvodu žil na stejné životní úrovni jako za trvání manželství. Pro rozpor s dobrými mravy může soud tento rozsah časově omezit a po uplynutí stanovené doby snížit výši výživného tak, aby zajišťovalo jen přiměřenou výživu. Přiměřená výživa se určuje podle životní úrovně, jakou by měl oprávněný manžel, pokud by manželství neuzavřel. Přiměřené výživné je však vyšší než životní minimum. Životní úroveň v manželství se posuzuje do zániku manželství.²⁷⁰

Pokud povinný manžel nedosahuje vysokého příjmu, nemůže hradit vyživovací povinnost v plném rozsahu. Soud musí v rozsudku vždy stanovit minimální částku, která musí

²⁶⁵ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁶⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 202.

²⁶⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 202.

²⁶⁸ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>. [ke dni 5.11.2010].

²⁶⁹ § 1578 BGB.

²⁷⁰ Oficiální internetová stránka Evropské soudní sítě, Evropská komise, dostupná z: <http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce/divorce_ger_cs.htm>. [ke dni 13. 7. 2010].

zůstat povinnému manželovi. Byly vytvořeny dvě tabulky - Düsseldorfská a Berlínská - pro rozvržení měsíčního příjmu pro odděleně žijící manžely, pro rozvedené manžely a pro výživné na děti. Tabulky stanoví minimum, které musí zůstat jak oprávněnému, tak povinnému manželovi. Je třeba zdůraznit, že tabulky nepředstavují text zákona. Podle § 1610 BGB se výše výživného stanovuje podle životní situace potřebných osob. Nicméně pro soudní praxi jsou tabulky důležitým východiskem při rozhodování.²⁷¹ Podle Düsseldorfské tabulky jsou stanoveny tyto normativy:

I. K výživnému oprávněného manžela bez oprávněných dětí (§§ 1561,1569,1578,1581 BGB) takto:

1. Vůči výdělečně činnému povinnému manželovi:

- a) pokud nemá oprávněný manžel žádný příjem: $\frac{3}{7}$ započitatelného výdělku s připočtením $\frac{1}{2}$ ostatních příjmů povinného, omezeného plným výživným, úměrným poměrům za doby manželství,
- b) pokud má oprávněný manžel také příjem: $\frac{3}{7}$ rozdílu mezi započitatelnými výděly manželů. Rozdíl je ohraničen plnou potřebou za doby trvání manželství; pro ostatní započitatelné příjmy platí zásada polovičního dělení,
- c) pokud je oprávněný manžel výdělečně činný: podle § 1577 odst. 2 BGB, ačkoli nemá povinnost výdělečné činnosti.

2. Vůči povinnému manželovi, který není výdělečně činný (např. důchodce): jako ad. 1 a), b) nebo c), avšak sníženo na 50%.

II. Měsíční normativy k výživnému oprávněného manžela, pokud jsou životní poměry v době manželství ovlivněny vyživovací povinností vůči dětem: výpočet jako ad I), avšak výživné pro děti se předem od čistého příjmu odečítá.

III. Měsíční obnos pro vlastní potřebu vůči odděleně žijícímu a rozvedenému oprávněnému: nezávisle na tom, zda je nebo není výdělečně činný -1000 Eur.

IV. Existenční minimum oprávněného manžela včetně zvýšené potřeby podmíněné rozlukou zpravidla činí:

1. je-li výdělečně činný - 900 Eur,
2. není-li výdělečně činný - 770 Eur.

²⁷¹

- V. Měsíční povinný obnos pro vlastní potřebu manžela, který žije ve společné domácnosti s povinným, vůči neprivilegovaným plnoletým dětem nebo neprioritním (rozvedeným) manželům: nezávisle na tom, zda je či není výdělečně činný - 800 Eur.

Výdaje, které se týkají zaměstnání, jsou paušálně zahrnuty v bonusu pro výdělečnou činnost ve výši 1/7.²⁷²

4.5.3 Zánik nároku na výživné

Nárok na výživné zaniká:

- a) smrtí oprávněného manžela,
- b) uzavřením sňatku oprávněným manželem. Pokud by bylo nové manželství rozvedeno, může vzniknout nárok na výživné proti dřívějšímu manželovi v případě, že po rozvodu nového manželství není oprávněný manžel schopen pracovat z důvodu péče o dítě pocházejícího z předchozího manželství.

Smrtí povinného manžela vyživovací povinnost nezaniká, přechází na dědice podle § 1586b BGB. Vyživovací povinnost dědice zanikne, jakmile zaplatí jako výživné jednorázově částku, která by představovala podíl oprávněného manžela na dědictví, pokud by manželství existovalo v době smrti povinného manžela.²⁷³

Nárok na výživné může vzniknout podle § 1318 odst. 2 BGB i v případě, že bylo manželství prohlášeno za neplatné.²⁷⁴

4.6 Opatrovnické výživné

Z výživných po rozvodu manželství upravených v BGB se zaměřím na opatrovnické výživné (§ 1570 BGB), které je zřejmě nejčastější.

Podle § 1609 BGB má nárok na opatrovnické výživné přednost před ostatními druhy výživného po ukončení manželství. Na opatrovnické výživné má rozvedený manžel nárok až do 3 let věku společného dítěte vždy. Po dovršení třetího roku života dítěte trvá nárok na opatrovnické výživné jen tehdy, pokud to odpovídá slušnosti a spravedlnosti, přičemž důvody pro posouzení "slušnosti" a "spravedlnosti" se vztahují buď k nezletilému dítěti (§1570 odst. 1

²⁷² Düsseldorf Tabelle 2010, dostupné z: <http://treffpunktaltern.de/familienrecht/Unterhaltstabellen/duesseldorf-tabelle>. [ke dni 13. 11. 2010].

²⁷³ Oficiální internetová stránka týkající se výživného rozvedeného manžela, dostupná z: <http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>. [ke dni 5.11.2010].

²⁷⁴ Oficiální internetová stránka Evropské soudní sítě, Evropská komise, dostupná z: http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce/divorce_ger_cs.htm. [ke dni 13. 7. 2010].

věta třetí BGB), nebo k jeho rodičům (§1570 odst. 1 věta druhá BGB – zejména dlouhotrvající manželství). Doba trvání nároku tak může být prodloužena s ohledem na potřeby nezletilého dítěte a při zohlednění péče a výdělečné činnosti během manželství a dále s přihlédnutím k délce trvání manželství. Důkazní břemeno k prokázání nároku na prodloužení opatrovnického výživného je na oprávněném rodiči.²⁷⁵ Od 3 let věku dítěte je však považována za zásadně realizovatelnou alespoň částečná výdělečná činnost i přes trvajících péči o dítě. Soudní judikatura v otázce povinnosti výdělečné činnosti oprávněného rodiče je poměrně jednoznačná: "Je-li rodiči, který opatruje dítě v předškolním nebo školním věku, které je starší tří let, odepřen nárok na výživné za opatrování, protože by se měl o svou výživu postarat sám, je po něm požadováno, aby svůj celkový život zaměřil na tento úkol a své vlastní zájmy ponechal v co největší míře stranou. Naproti tomu by druhého rodiče postihla pouze povinnost platit finanční výživné pro dítě. Tento rodič by nebyl omezován v uspořádání svého volného času"²⁷⁶. „Vykonávaná a požadovaná výdělečná činnost v době, která zbývá po výchově a opatrování dětí v denních zařízeních, nesmí vést k nadměrnému zatížení opatrujícího rodiče, které by mohlo mít negativní dopad na blaho dítěte“.²⁷⁷ Rovněž v rozsudku Vrchního zemského soudu Mnichov soud konstatoval: „Pokud budou odmítnuty opatrujícímu rodiči dítěte staršího tří let v době návštěvy mateřské a základní školy nároky na opatrovnické výživné, protože by měl být za svou výživu odpovědný sám, je od něj vyžadováno, aby se po celou dobu života přizpůsobil tomuto úkolu a vzdal se takřka všech svých zájmů. Oproti tomu by měl druhý rodič nést pouze povinnost finanční úhrady pro dítě. Nebylo by tak zajištěno přiměřené rozdělení zátěže mezi oběma rodiči, kteří jsou zásadně zavázáni stejným dílem. Aby se zátěž nestala nepřijatelnou a nedošlo ke vzniku výrazně nevyváženého stavu požadavku na společnou odpovědnost rodičů, lze požadovat zpravidla pouze pracovní činnost na částečný úvazek, kterou lze s rostoucím věkem dítěte rozšiřovat na činnost na plný úvazek“.²⁷⁸

Vždy jsou tedy posuzovány individuální okolnosti případu, tj. v jakém rozsahu je nebo by mohlo být zajištěno opatrování dítěte v zařízení pro něj vhodném a jaký je zdravotní stav dítěte. I když by děti mohly být po celý den ve vhodném denním zařízení, a opatrující rodič by tak mohl pracovat na plný úvazek, existuje další potřeba opatrování (péče o domácnost,

²⁷⁵ Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 14/06 ze dne 6. února 2008 (získáno dne 25. října 2010 z databáze juris.de).

²⁷⁶ Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 102/08 ze dne 17. června 2009 (získáno dne 25. října 2010 z <<http://www.juris.de/jportal/portal/y7k/page/jurisw.psm1?action=co>>.).

²⁷⁷ Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 102/08 ze dne 17. června 2009 (získáno dne 25. října 2010 z <<http://www.juris.de/jportal/portal/y7k/page/jurisw.psm1?action=co>>.); Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 109/05 ze dne 6. května 2009 (získáno dne 25. října 2010 z databáze juris.de).

²⁷⁸ Rozsudek Vrchního zemského soudu Mnichov 12 UF 1125/07 ze dne 4. června 2008 (získáno dne 25. října 2010 z <<http://www.juris.de/jportal/portal/t/1001/page/jurisw.psm1?action=c>>.).

nákupy, organizace aktivit dítěte ve volném čase apod.), a nelze tak na rodiči vyžadovat práci na plný úvazek. Soudy zdůrazňují i skutečnost, že opatrování v denním zařízení nemůže nahradit osobní péči rodiče.

Co se týče výpočtu výživného, odečítá se dětské výživné, dále náklady na životní pojištění, a to i v případě, že smlouvy uzavřel povinný manžel až po rozvodu manželství, náklady na dopravu do zaměstnání. Náklady na styk s nezletilým společným dítětem odečítány zpravidla nejsou. Náklady spojené s výkonem zaměstnání jsou odečítány jen v nezbytné míře, je třeba, aby povinný manžel jejich výši a nutnost prokázal.

Pro názornost uvedu výpočet opatrovnického výživného tak, jak bylo vypočteno pro konkrétní případ advokátkou vykonávající praxi ve Spolkové republice Německo a zabývající se rodinným právem. Jednotlivé částky jsou uváděny v eurech.

Jednotlivé složky	Před rozvodem	Po rozvodu
Čistý příjem manžela	13.480	13.480
Minus výživné na děti	5.400	6.000
Minus živnostenský bonus	808	808
Čistý příjem manžela	7.272	6.672
Příjem na relevantní výživu ženy	450	450
Suma příjmu	8.530	7.930
Potřebná výše výživného (1/2)	4.265	3.965
Minus vlastní příjmy	450	450
Výživné	3.815	3.515
Vyměřovací základ (+13%)	4.310,95	3.971,95
Příspěvek na zaopatření ve stáří (19,9%)	857,88	790,42
Očištěný příjem manžela	6.414,12	5.881,58
Příjem na relevantní výživu ženy	450	450
Suma očištěných příjmů	6.864,12	6.331,58
Očištěná potřeba výše výživného (1/2)	3.432,06	3.165,79
Minus vlastní příjmy	450	450
Čisté základní výživné	2.982,06	2.715,79

Klientka by tak měla mít nárok na opatrovnické výživné ve výši 2 715,79 Euro měsíčně, ovšem za podmínky, že nebudou odečteny žádné další výdaje povinného manžela (náklady spojené s výkonem zaměstnání a s cestou do zaměstnání apod.).²⁷⁹

²⁷⁹ Mgr. Petra Schinnenburgová, rechtsanwältin. Lerchenfeld 3, D-2208 Hamburg.

5. SROVNÁNÍ KOMPAROVANÝCH PRÁVNÍCH ÚPRAV VE SVĚTLE ÚVAH DE LEGE FERENDA

Domnívám se, že český právní řád, ačkoliv je bezesporu ovlivněn nejstarším středoevropským kodexem ABGB, je v otázce úpravy výživného mezi manžely již zastaralý a neodpovídá potřebám tržní ekonomiky. Tento fakt je dán zejména přerušením kontinuity práva érou socialismu, kdy podstatnou roli hrála zejména prakticky stoprocentní zaměstnanost a minimální rozdíly v příjmech, takže se potřeba úpravy vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely nejevila příliš významnou. V současné době, kdy dochází jednak k výraznému nárůstu nezaměstnanosti²⁸⁰, v důsledku čehož zejména osoby bez kvalifikace, osoby pečující o malé děti, osoby zdravotně handicapované či jinak znevýhodněné mají jen omezenou možnost uplatnění na trhu práce, a jednak ke značným rozdílům v příjmech jednotlivých osob, vyvstává potřeba dokonalejší úpravy výživného tak, aby odpovídala potřebám faktického stavu společnosti.

5.1 Vyživovací povinnost mezi manžely

Co se týče vyživovací povinnosti mezi manžely v případě, kdy manželé spolu žijí, domnívám se, že úprava nároku na tento druh výživného by neměla doznat výraznějších změn. Jsem přesvědčena, že odpovídá obecným morálním pravidlům požadavek zásadně stejné životní úrovně manželů s tím, že nárok na výživné nelze přiznat jen pro rozpor s dobrými mravy. Domnívám se však, že by právní úprava měla obsahovat alespoň demonstrativní výčet okolností, které jsou považovány za jednání v rozporu s dobrými mravy. Tím nemám na mysli, že by měla být odňata soudům možnost posoudit otázku dobrých mravů v každém konkrétním případě, nicméně by mělo být postaveno na jisto, jaké jednání je víceméně vždy považováno za rozpor s dobrými mravy.

Podle mého názoru by bylo vhodné upravit nárok na výživné pro dobu, kdy došlo k faktickému ukončení soužití, ačkoli z různých důvodů nebylo manželství rozvedeno (ať již nebyl podán žádným z manželů návrh nebo ať soud návrhu nevyhověl). Současná právní úprava v otázce výživného mezi manžely nerozlišuje situaci, kdy spolu manželé žijí, a situaci, kdy došlo k faktickému rozpadu manželství. Měla by být stanovena jednoznačná

²⁸⁰ Míra nezaměstnanosti 15-64letých v ČR činila v roce 2009 v 2. čtvrtletí 6,4%, z toho nezaměstnanost mužů činila 5,6% a žen 7,5%. Celková zaměstnanost se ve 3. čtvrtletí 2010 snížila proti stejnému období roku 2009 o 10,1 tis. osob, míra zaměstnanosti 15-64letých dosáhla 65,4 % a meziročně vzrostla o 0,2 procentního bodu. Počet nezaměstnaných osob se meziročně snížil o 12,4 tis. osob, počet dlouhodobě nezaměstnaných se ale zvýšil o 52,3 tis. osob. Obecná míra nezaměstnanosti 15-64letých meziročně klesla o 0,2 procentního bodu na 7,2 %. Viz oficiální stránky Českého statistického úřadu [online], dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-zam.>>.

kritéria, na jak vysoké výživné má oprávněný manžel nárok, zda je třeba vycházet z životní úrovně za trvání společného soužití nebo z životní úrovně povinného manžela existující po ukončení tohoto soužití, za jakých podmínek nelze nárok na výživné přiznat vůbec nebo v nižší částce apod.

Za nedostatek považují skutečnost, že právní praxe naprosto postrádá vodítko pro způsob výpočtu výživného. Ostatně v poslední době bylo na tento fakt reagováno v problematice výživného pro děti, kde byla ministerstvem spravedlnosti vypracována tabulka, která podle věku dítěte určuje procentním rozpětím z příjmů rodiče rozsah jeho vyživovací povinnosti k dítěti²⁸¹. Tabulku lze použít do 4 vyživovacích povinností a fakticky je soudní praxí hojně aplikována. Jsem přesvědčena, že by bylo vhodné vypracovat obdobnou tabulku pro stanovení výživného mezi manžely a mezi rozvedenými manžely. Zvýšila by se jednak právní jistota účastníků sporu a jednak by bylo možno očekávat snížení počtu soudních sporů, nebo alespoň jejich emocionálního vypětí a zdoluhavého dokazování, neboť by častěji docházelo k dohodám o výši výživného, případně uzavírání soudních smírů.

Ve Spolkové republice Německo jsou podle mého názoru podmínky pro stanovení výživného mezi manžely i pro způsob jeho výpočtu upraveny konkrétněji a přesněji. Jak je uvedeno shora, naše právní úprava de facto nerozlišuje výživné mezi manžely, pokud spolu hospodaří, a mezi manžely, kteří žijí odděleně, jak je tomu ve Spolkové republice Německo. Domnívám se, že by podmínky pro stanovení výživného v případě, že manželé spolu žijí, a v případě, že tomu tak není, měly být stanoveny odlišně. Podle mého názoru je současná úprava této vyživovací povinnosti ve Spolkové republice Německo propracovaná a obdobný způsob úpravy by byl vhodný i v ČR. Rozdíl je i v samotné soudní praxi. Ve Spolkové republice Německo rozhodují věci týkající se výživného zvláštní senáty pro rodinné záležitosti. Tento stav je jistě vyhovující, neboť rozhodují soudci, kteří se na danou problematiku specializují a zabývají se jí. Spory týkající se výživného jsou u nás rozhodovány v prvním stupni soudy okresními, které však nedisponují speciálními rodinněprávními senáty, a jako soudy odvolací nastupují soudy krajské, které však rovněž zvláštní rodinněprávní senáty nezřizují. Dovolání v těchto sporech není přípustné. „Tento stav – zcela odlišný od všech států EU – přináší veliké a často neřešené problémy.“²⁸²

²⁸¹ Tyto tabulky nalezneme na oficiálních stránkách Ministerstva spravedlnosti, dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=5224&o=23&j=33&d=310739>.

²⁸² NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31.

5.2 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely

Co se týče výživného mezi rozvedenými manžely, musím podotknout, že naše právní úprava oproti úpravě Spolkové republiky Německo je poměrně strohá a právní praxe pak doplňuje nedostatečnou právní úpravu výkladem obecných pojmů v zákoně zakotvených. Jsem přesvědčena, že by bylo vhodné zejména výslovně upravit, obdobně jako ve Spolkové republice Německo, podmínky, za nichž rozvedenému manželovi vždy nárok na výživné vzniká. Rovněž považuji za spravedlivé určit okamžik, ke kterému musí okolnost zakládající nárok na výživné existovat. Podle mého soudu je naprosto nelogické, aby vznikl nárok na výživné manželovi proto, že za delší dobu po rozvodu onemocní, ztratí zaměstnání nebo nastane jiná okolnost, pro niž není schopen sám se živit. Bývalí manželé rozvodem ztratili umělé založený příbuzenský vztah, domnívám se tedy, že čím delší doba od rozvodu uplyne, tím spíše ztrácí nárok na výživné své opodstatnění, byť i jen morální. Stejně tak naše právní úprava nezohledňuje délku trvání manželství. Z jakého důvodu by měl mít manžel po rozvodu manželství, které trvalo např. do jednoho roku, nárok na výživné ve stejné výši jako v případě, že manželství trvá více než 10 let (s výjimkou případů zohledňujících společné dítě, zdravotní stav apod.)? Podle mého názoru je podle současné úpravy nedostatečně kladen důraz na odpovědnost oprávněného za vlastní výživu. V řízení o výživném není oprávněný manžel povinen prokazovat, jakým způsobem se snažil zajistit si zaměstnání, jaké kroky podnikl k tomu, aby vhodnou prací získal, nemusí absolvovat žádné rekvalifikační kurzy ani se dále vzdělávat či jinak připravovat, aby se mohl lépe uplatnit na trhu práce. Naopak důkazní břemeno by bylo v tomto případě na povinném manželovi, který by musel prokazovat, že by přiznání nároku na výživné za tohoto stavu bylo v rozporu s dobrými mravy.

Na druhé straně je třeba uvést, že naše právní úprava nezabezpečuje dostatečně rozvedeného manžela, u něhož je dána taková okolnost, že by po rozvodu manželství měl mít nárok na výživné vždy, a to podle mého názoru dokonce na vyšší výživné než výživné odpovídající přiměřené výživě. Jsem přesvědčena, že minimálně rozvedenému manželovi, který má ve své péči dítě útlého věku²⁸³, rozvedenému manželovi, který je nemocný nebo

²⁸³ Jako odstrašující příklad lze uvést rozsudek Krajského soudu v Brně 19 Co 314/75 ze dne 27. srpna 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI). Navrhovatelka ve svém odvolání proti rozsudku prvního stupně považovala částku, kterou soud uložil odpůrci měsíčně ji poskytovat na její výživu, za příliš nízkou. Poukazovala na skutečnost, že pečuje o jejich společné dítě a kromě toho se stará ještě o další dítě ve věku 6 let. Z důvodu péče o obě děti si nemůže přidělovat. Soud však vyslovil názor, že „vzhledem k povaze a účelu mateřského příspěvku, který navrhovatelka pobírá, nelze vyloučit, aby se při určení rozsahu vyživovací povinnosti mezi manžely podle okolností konkrétního případu přihlíželo v rámci hodnocení odůvodněných potřeb a schopností a možností k mateřskému příspěvku; z tohoto příspěvku totiž oprávněná žena nepochybně, byť i z části, kryje své odůvodněné potřeby, třebaže jím zákon sleduje především zájem na zlepšení populačního vývoje.“

příliš starý na to, aby mohl pracovat, by po rozvodu manželství měl vznikat nárok na výživné, aniž by musel prokazovat, že není schopen sám se živit. Pokud taková osoba pracuje, nemělo by se k jejímu příjmu přihlížet, případně jen v omezené části. Takové osoby by neměly být vystavovány povinnosti prokazovat podmínky pro přiznání výživného, nárok na toto výživné by jim měl být přiznán vždy, s výjimkou případu, kdy by přiznání výživného bylo v rozporu s dobrými mravy. Důkazní břemeno ohledně existence důvodů pro nepřiznání vyživovací povinnosti by tak muselo být na povinném manželovi. Řada lidí má obavy ze soudního řízení, finančními prostředky na právní zastoupení nedisponuje a možnost ustanovení zástupce z řad advokátů podle § 30 odst. 2 o.s.ř. jim není známa. Důsledkem této situace je, že tyto osoby vykonávají podřadná a náročná zaměstnání, a to zejména na úkor péče o nezletilé děti. Podle mého názoru je právě tento fakt jednou z okolností vedoucích k nárůstu drogové závislosti dětí již v nízkém věku a ke zvyšování kriminality. Rodiči pečujícímu o dítě musí být vytvořeny takové podmínky, aby o dítě skutečně pečovat mohl, přičemž se domnívám, že je v první řadě na rodičích, aby tuto péči, včetně finančního zabezpečení, zajistili. Stát by svou sociální politikou měl být rodičům nápomocen, nikoliv jejich odpovědnost suplovat.

Obdobně by měly být stanoveny podmínky pro nárok na výživné v dalších zmiňovaných případech (nemoc, stáří), kdy by za výživu primárně měl odpovídat bývalý manžel a rodinní příslušníci.

V souvislosti s touto tezí mi nezbývá, než se zamyslet nad způsoby prokazování příjmů. Prokázání příjmu není problémem u osob pracujících v pracovním nebo obdobném poměru. Jiná situace je ovšem u podnikatele. Četla jsem několik statistik, z nichž je zřejmé, že naše obyvatelstvo utratí víc, než oficiálně vydělá. Je tedy podle mého názoru zřejmé, že zejména osoby samostatně výdělečně činné nepřiznávají veškeré své příjmy. Jak stanovit výživné podnikateli, který již řadu let podniká se ztrátou? Není z čeho, zřejmě mu žádná vyživovací povinnost uložena nebude (ostatně, jaká by byla dobytost výživného, pokud by i stanoveno bylo).²⁸⁴ Myslím si, že by takovýmto osobám mělo být výživné stanoveno z

²⁸⁴ Je faktem, že dochází v řízeních týkajících se výživného mezi manžely a mezi rozvedenými manžely k ustanovení znalce. „Při rozhodování o určení vyživovací povinnosti osobě vykonávající podnikatelskou činnost soud přistoupí k ustanovení znalce zpravidla tehdy, kdy výsledky dosavadního dokazování neumožňují soudu dostatečně určitě stanovit základ sledovaného profitu osoby povinné výživou při výkonu její podnikatelské činnosti, resp. zjistit v úvahu přicházející profit, který by taková osoba – vzhledem ke svým schopnostem a možnostem mohla z podnikatelské činnosti, pokud by ji vykonávala, dosáhnout.“ Tento závěr vyplývá z rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem. Spor se týkal určení výživného pro manželku. Soud prvního stupně zjistil, že žalovaný ukončil svou podnikatelskou činnost, po určitou dobu byl veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a posléze pracoval v závislé činnosti, a proto uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni výživné pro manželku od 1. 3. 2004 do 31. 5. 2005 v částce 3 000,- Kč, ve zbytku žalobu zamítl. Proti rozsudku podali oba účastníci odvolání. Odvolací soud došel k závěru, že „je třeba zabývat se i potencialitou pracovního uplatnění žalovaného, tj. možností zvýšit si příjem vlastním přičiněním, zejména vlastní prací vzhledem k jeho možnostem a schopnostem. Při faktu, že žalovanému byl vydán živnostenský list, který mu umožňuje podnikat ve stejném oboru, v jakém v předchozí době vykonávala podnikatelskou činnost (za vypočítání žalovaného) žalobkyně, jeví se žádoucí míru takové potenciality zkoumat, resp. odvozovat od jeho

příjmu, jakého by dosahovali podle statistik, pokud by vykonávali zaměstnání odpovídající jejich kvalifikaci a zdravotnímu stavu. Soudy přistupují v takovýchto případech k ustanovení znalce k prokázání potencionálního příjmu. Podle mého názoru však znalec stanoví příjem podle stavu podnikání povinného manžela. Pokud by tento příjem byl nižší, než by byl příjem, kterého by povinný manžel dosáhl, pokud by byl zaměstnán v pracovním poměru, mělo by být vycházeno z tohoto fiktivního příjmu.

Nejožehavějším problémem je otázka dobytosti výživného, zejména u osob samostatně výdělečně činných. Zřejmě nejúčinnějším opatřením by bylo zpřísnění trestní odpovědnosti za neplnění vyživovací povinnosti, byť v tomto směru ke značnému posunu novelou trestního zákoníku účinnou od 1. 1. 2010 došlo²⁸⁵.

Na druhou stranu se domnívám, že by bylo vhodné výživné rozvedených manželů, s výjimkou např. výživného pro rozvedeného manžela pečujícího o děti útlého věku, pro nemocného či starého manžela, časově omezit. Rozhodnutí ve věcech výživného jsou sice vydávána *clausula rebus sic stantibus*, podle kteréžto zásady mohou být rozhodnutí měněna nebo zrušena vždy, změní-li se poměry, bez ohledu na to, zda ke změně dojde na straně povinného nebo oprávněného (§ 99 odst. 1 ZoR), ale k takové změně prakticky dojít nemusí a vyživovací povinnost může být vůči bývalému rozvedenému manželů, který se nesnaží najít si práci a ke kterému již netrvá příbuzenský vztah, trvalá. Pokud by však bylo stanoveno výživné na konkrétní dobu s možností jejího prodloužení, bylo-li by to spravedlivé a v souladu s dobrými mravy, oprávněný manžel by byl nucen během takto stanovené doby podnikat kroky k zabezpečení své výživy z vlastních příjmů. Nutilo by jej to k aktivitě ohledně vzdělání, přestěhování se do místa, kde se nabízí více pracovních příležitostí, apod.

reálné možnosti provozovat podnikatelskou činnost.“ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 10 Co 23/2005 ze dne 26. dubna 2005 (získáno dne 30. listopadu z databáze ASPI).

²⁸⁵ § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“

6. ZÁVĚR

V tržní ekonomice, která s sebou nese i institut nezaměstnanosti a vysoké rozdíly v příjmech, nabývá otázka výživného na významu. Odkázanost výživou některých členů rodiny na jiném členu rodiny je stále častější. Sporů o výživné přibývá a lze očekávat nárůst tohoto trendu. Jsem přesvědčena, že jakkoli jsou emocionálně a důkazně náročné spory o vypořádání SJM, mohou se postupně stávat spory o výživné, zejména mezi rozvedenými manžely, náročnějšími. Zatímco při vypořádání SJM dochází k rozdělení toho, co manželé za trvání manželství nabyli společně, a vypořádání je jednorázového charakteru, vyživovací povinnost je hrazena z příjmů povinného manžela, které nabyl až po rozvodu svým vlastním přičiněním, bez podpory oprávněného manžela, a současně se jedná o opakující se dávku hrazenou zpravidla dlouhodobě. Zatížení se tak může stát pro povinného manžela a jeho novou rodinu zásadnějším a finančně náročnějším než samotné vypořádání SJM.

Závěry uvedené v diplomové práci dávají odpověď na platnost hypotézy, že česká právní úprava nezohledňuje u vyživovací povinnosti mezi manžely ani u výživného mezi rozvedenými manžely takové aspekty, jakými jsou délka manželství, bezdětné manželství a manželství s nezletilými dětmi, věk partnerů, a že se tím odlišuje od právní úpravy v dalších evropských zemích, konkrétně ve Spolkové republice Německo. Zároveň byla verifikována hypotéza předpokládající neexistenci jednotného způsobu stanovení výše výživného.

Ze všech výše uvedených důvodů nová právní úprava musí, podle mého názoru, stanovit mantinely vyživovací povinnosti, přičemž je třeba nalézt vyváženost mezi potřebami oprávněné osoby a zatížením povinné osoby. Bude třeba rozpracovat kritéria pro posouzení dobrých mravů i pro důvody, kdy nárok na výživné vzniká. Není možné připustit, aby se z výživného stala pouhá msta oprávněného manžela za rozvod manželství, aniž by oprávněný manžel byl jakýmkoli způsobem nucen k tomu, aby se o svou výživu postaral především on sám vlastní ekonomickou činností. Rovněž tak je třeba zabránit situacím, aby ekonomicky úspěšnější partner opustil ekonomicky závislého partnera, který si z objektivních důvodů není schopen v plné míře zajistit vlastní výživu, aniž by mu byla uložena povinnost určitého finančního zabezpečení. Musí být stanoveny jednoznačné podmínky manželské spoluzodpovědnosti, přičemž tyto podmínky by měly být natolik jasné a jednoznačné, aby eliminovaly množství soudních sporů.

Domnívám se, že v naší právní historii a praxi, jakož i v právních systémech vyspělých evropských zemí, lze získat dostatečné náměty a vzory, aby nová právní úprava odrážela současný stav a potřeby současné společnosti.

7. RESUMÉ

Diplomová práce nese název „Vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely ve srovnání se zahraniční právní úpravou“. Velmi propracovanou právní úpravou týkající se daného tématu se pyšní Spolková republika Německo. Společným jmenovatelem mé diplomové práce se tak stala snaha o právní rozbor a srovnání institutů vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v České republice a Spolkové republice Německo. Diplomová práce poskytuje základní přehled o české a německé právní úpravě vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely, srovnání českého pojetí výživného mezi manžely a mezi rozvedenými manžely de lege lata a de lege ferenda s německým právním systémem.

Cílem diplomové práce bylo potvrzení, resp. vyvrácení hypotézy, že naše právní úprava nezohledňuje takové aspekty, jakými jsou zejména délka manželství, bezdětné manželství a manželství s nezletilými dětmi, věk partnerů, a že se tím odlišuje od právní úpravy v dalších evropských zemích, konkrétně ve Spolkové republice Německo. Zároveň byla verifikována hypotéza, předpokládající neexistenci jednotného způsobu stanovení výše výživného. Verifikace, popř. negace hypotéz byla dedukována z odpovědí na výzkumné otázky, tedy jaké jsou hlavní rozdíly v úpravě vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely v České republice a Spolkové republice Německo.

Český právní řád upravuje problematiku týkající se rodinného práva v zákoně o rodině. Otázky vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely jsou upraveny v jeho části třetí hlavě třetí a čtvrté v ustanovení § 91 až § 94, a dále v hlavě šesté, obsahující ustanovení společná všem druhům vyživovacích povinností. Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely je doplňkem základních práv a povinností mezi manžely, jež jsou upravena v ustanovení §§ 18 a 19 ZoR. Podle § 91 mají manželé vzájemnou vyživovací povinnost. Neplní-li jeden z manželů tuto povinnost, určí soud na návrh některého z nich její rozsah, přičemž přihlédne k péči o společnou domácnost. Rozsah vyživovací povinnosti stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná, a stanoví se podle schopností, možností a majetkových poměrů povinného a odůvodněných potřeb oprávněného, je však nutné zohlednit i péči o společnou domácnost. Tato vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí. Vznik povinnosti hradit výživné za trvání manželství je vázán na splnění zákonem stanovených podmínek, mezi něž se řadí existence manželství, nestejná hmotná a kulturní úroveň obou manželů a skutečnost, že poskytování výživného je v souladu s dobrými mravy dle § 96 odst. 2 ZoR. Zákon přesně nestanoví, jaké jednání je nutno považovat za rozporné s dobrými mravy. Někteří autoři mezi podmínky řadí

rovněž předpoklad trvání odděleného soužití manželů nebo neexistence společného jmění manželů v zákonném rozsahu. Práva a povinnosti manželů ze vzájemné vyživovací povinnosti jsou právy osobními a zanikají spolu se zánikem manželství, tedy smrtí jednoho z manželů, prohlášením jednoho z manželů za mrtvého a rozsudkem soudu o rozvodu manželství. Specifickým způsobem zániku této povinnosti je prohlášení manželství za neplatné, kdy zánik nastává dnem nabytí právní moci rozhodnutí o neplatnosti manželství. Po rozvodu manželství může vzniknout vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely. Dle ustanovení § 92 může rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, žádat od svého bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. I v tomto případě však musí být poskytování výživného v souladu s dobrými mravy. Zánik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je obecně upraven v ustanovení § 94 ZoR. Podle něho právo na výživné zanikne, jestliže oprávněný uzavře nové manželství, povinný manžel zemře a pokud povinný poskytne oprávněnému jednorázovou částku na základě písemné smlouvy. V případě tzv. sankčního výživného povinnost poskytovat výživné v rozsahu stejné životní úrovně zaniká uplynutím doby (tří let od rozvodu). Ze smyslu výživného mezi rozvedenými manžely vyplývá, že okamžikem, kdy oprávněný manžel nabude schopnosti sám se živit, povinnost poskytovat výživné zaniká. Rozsah vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely upravuje ustanovení § 92 odst. 1 a § 96 odst. 1 ZoR. Při stanovení výživného soud přihlédne ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného a k odůvodněným potřebám oprávněného a rozvedenému manželovi, který není schopen sám se živit, může soud přiznat nárok na výživu přiměřenou. Tou se rozumí obvyklé potřeby, které odpovídají konkrétní životní situaci oprávněného (zdravotní stav, věk apod.). Podle ustanovení § 93 ZoR, může soud rozvedenému manželovi, který se porušením manželských povinností na rozvratu manželství převážně nepodílel a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, přiznat proti jeho bývalému manželovi výživné ve stejném rozsahu, jako je vyživovací povinnost mezi manžely, tj. aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná. Výživné v rozsahu stejné životní úrovně lze přiznat na dobu nejdéle tří let od rozvodu. Po uplynutí této doby může oprávněný při splnění zákonných podmínek žádat výživné podle § 92 ZoR.

Právní úprava Spolkové republiky Německo je obsažena v občanském zákoníku Das Bürgerliche Gesetzbuch, nikoliv v samostatném právním předpisu. Zákon upravuje vyživovací povinnost mezi manžely, výživné v době rozluky a vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. Vyživovací povinnost mezi manžely upravuje ustanovení § 1360 BGB tím, že stanoví manželům povinnost vzájemně svou práci a svým jměním rodinu přiměřeně vyživovat. Rozsah vyživovací povinnosti a vlastní placení výživného upravují ustanovení §

1360a a 1360b BGB. Německá právní úprava se liší mimo jiné od naší právní úpravy i tím, že BGB explicitně ve svém § 1361 upravuje výživné mezi manžely v době rozluky. Pokud manželé žijí odděleně, může jeden z manželů požadovat od druhého přiměřené výživné podle životních poměrů a podle výdělku a jmění. Výživné je hrazeno měsíčně dopředu ve formě peněžité renty (§ 1361 odst. 1 BGB). Důvody, které vedly k rozchodu, nejsou zpravidla právně významné. Rozluka znamená, že manželé žijí zcela odděleně, předpokladem je neexistence vedení společné domácnosti. Pro toto výživné nemá délka trvání manželství zásadní význam. Právně významné není, zda manželé spolu před rozlukou společně hospodařili. Při dlouhotrvající odluce lze předpokládat povinnost vlastní výdělečné činnosti oprávněného manžela. Výše výživného není zákonem upravena. Nejobsáhleji a nejpropracovaněji je v BGB upravena vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely. Základním ustanovením je § 1569 BGB, který stanoví obecnou úpravu vyživovací povinnosti, tedy, pokud jeden z manželů není schopen po rozvodu sám se živit, má nárok na výživné od bývalého manžela, a to tehdy, je-li dán jeden z důvodů obsažených v § 1570 až § 1576 BGB. Zákonem jsou výslovně definovány případy, kdy plnění výživného může být odepřeno, sníženo nebo časově omezeno. Důvody jsou stanoveny demonstrativně. Pro způsob výpočtu výživného byly ve Spolkové republice Německo vytvořeny tabulky - Düsseldorfská a Berlínská - pro rozvržení měsíčního příjmu pro odděleně žijící manžely, pro rozvedené manžely a pro výživné na děti. Tabulky stanoví minimum, které musí zůstat jak oprávněnému, tak povinnému manželovi. Tabulky nepředstavují text zákona (podle § 1610 BGB se výše výživného stanovuje podle životní situace potřebných osob), pro soudní praxi jsou však důležitým východiskem při rozhodování.

Z výše uvedeného zmapování vyplývá, že komparované právní úpravy vykazují jen ty nejzákladnější společné znaky, v podstatné části se odlišují. Ve světle komparovaných úprav jsem se v závěru své diplomové práce pokusila nastínit několik úvah *de lege ferenda*. Naše právní úprava by měla, podle mého názoru, stanovit mantinely vyživovací povinnosti, a to vyváženě mezi potřebami oprávněné osoby a zatížením povinné osoby. Bude třeba rozpracovat kritéria pro posouzení dobrých mravů i pro stanovení důvodů, kdy nárok na výživné vzniká. Musí být dále stanoveny jednoznačné podmínky manželské spoluzodpovědnosti, přičemž tyto podmínky by měly být natolik jasné a jednoznačné, aby eliminovaly množství soudních sporů.

8. ABSTRACT

The thesis bears the title „Obligation to Provide Maintenance between Husband and Wife and between Divorced Husband and Wife in Comparison to Foreign Legal Regulations“. Concerning this given subject, the Federal Republic of Germany can boast a very elaborate legal regulations. My thesis focuses, therefore, on attempting a legal analysis and comparing the institutions of obligation to provide maintenance between a husband and wife and between a divorced husband and wife in the Czech Republic and in the Federal Republic of Germany. The thesis gives a basic overview of Czech and German legal regulations of obligation to provide maintenance between a husband and wife and between a divorced husband and wife and draws a comparison between the Czech and German concept of maintenance between a husband and wife and between a divorced husband and wife *de lege lata* and *de lege ferenda*.

The objective of the thesis was to verify or disprove the hypothesis that our legal regulations do not take into consideration such aspects as the length of the marriage, childless marriage, marriage with minor children, the age of the partners. This makes it different from legal regulations in other European countries, particularly in the Federal Republic of Germany. At the same time, a hypothesis assuming a non-existence of a uniform way of aliments determination has been verified. The verification or negation of these hypotheses was deducted from the answers to the research questions, i.e. what are the main differences between the regulations of the obligation to provide maintenance between a husband and wife and between a divorced husband and wife in the Czech Republic and in the Federal Republic of Germany.

The Czech legal system regulates the issue of family law in the Family Act. The questions of the obligation to provide maintenance between a husband and wife and between a divorced husband and wife are regulated in its part III cc. 3&4, in particular in the legal rules ss. 91 - 94, further in the c. 6 which includes legal rules common to all kinds of maintenance obligation. Mutual obligation to provide maintenance between a husband and wife is a supplement to fundamental rights and obligations between a husband and wife which are regulated in the legal rule ss. 18&19 of the Family Act. According to s. 91, the husband and wife have mutual maintenance obligation. If either the husband or the wife does not fulfil this obligation, the court, upon the motion of one of them, determines its extent, taking into consideration maintenance of the common household. The extent of the obligation to provide maintenance is calculated in such a way that the material and cultural standard of husband and wife be in fact equal and is calculated according to the skills, possibilities and property

relations of the obliged and substantiated needs but it is also necessary to take into consideration the common household care. The obligation to provide maintenance precedes the child maintenance. The commencement of the obligation to provide maintenance is bound by the fulfilment of the conditions determined by the law, among these belong the existence of the marriage, unequal material and cultural standard of the husband and wife and the fact that providing a maintenance is in compliance with good manners according to the s. 96, under article 2 of the Family Act. However, the law does not exactly determine which behaviour is to be regarded as not in compliance with good manners. Some authors class to the above mentioned also the assumption of a continuity of a separate household or a non-existence of a common property of the husband and wife within the scope of the law. The rights and obligations of a husband and wife in mutual obligation to provide maintenance are personal rights and they terminate with the termination of the marriage, i.e. with the death of one of the partners, declaring one of the partners dead and with the court judgement on divorce. A specific way of termination of this obligation is an annulment of the marriage, i.e. where an authority declares that a marriage never happened, when the termination commences with the day when the annulment comes into force. After the divorce, one spouse may have to pay alimony. According to the legal rule s. 92 can the divorced partner, who is not capable of making own living, ask his/her ex-wife/ex-husband for allowance for appropriate aliments according to his/her capabilities, abilities and property relations. However, providing a maintenance must be also in this case in compliance with good manners. The termination of the obligation to pay maintenance between a divorced husband and wife is generally regulated by the law in the legal rule s. 94 of the Family Act. According to it, the right for maintenance terminates if the beneficiary enters a new marriage, the legitimate husband or wife dies or if the legitimate husband or wife provides to the beneficiary a lump-sum payment based on a written contract. In the case of the so-called penalty maintenance, the obligation to provide maintenance in the extent of the same standard of living terminates after the expiration of a certain period of time, i.e. three years after divorce. In compliance with the sense of the maintenance between a divorced husband and wife, the obligation to provide maintenance terminates with the moment when the legitimate husband or wife acquires again the capability of own living. The extent of the obligation to provide maintenance between a divorced husband and wife is regulated by the legal rule s. 92 article 1 and s. 96 article 1 of the Family Act. When determining the maintenance, the court takes into consideration the capabilities, abilities and property relations of the duty bound partner and justified needs of the beneficiary and can adjudge to the divorced husband or wife, who is not capable of making own living, a claim on appropriate aliments. Under this term are to be understood usual needs that

correspond with the situation in life of the beneficiary (state of health, age etc.). Besides that can the court adjudge to the divorced husband or wife, who did not play major role in the breach of marriage by breaking marital obligations and who suffered a severe detriment by this divorce, against his/her ex-wife/ex-husband an aliment in the same extent as is the obligation to provide maintenance between a husband and wife, i.e. so that the material and cultural standards of both husband and wife be in fact the same. The aliments to the extent of the same standard of living can be adjudged for the time of maximum three years after divorce. After the expiration of this term can the beneficiary ask for aliments according to s. 92 of the Family Act provided that he/she fulfils the conditions determined by the law.

The legal forms of the Federal Republic of Germany are to be found in the Civil Code („Das Bürgerliche Gesetzbuch“) and not in the legal regulations themselves. The law modifies obligation to provide maintenance between a husband and wife, aliments during a separation and obligation to provide maintenance between a divorced husband and wife. The obligation to provide maintenance between a husband and wife is modified by s. 1360 of the Civil Code in such a way that it determines to the husband and wife a mutual obligation to appropriately maintain the family with their work and property. The extent of the obligation to provide maintenance and the aliment payment itself is determined by the ss. 1360a & 1360b of the Civil Code. German legal forms differ from ours among other also in the fact that the Civil Code determines in its s. 1361 the obligation to provide maintenance during a separation. If the husband and wife live in separation, can the husband or wife ask from the other for aliments appropriate to the standard of life, income and property. Aliments are paid in advance, on monthly basis and in a form of a certain sum of money (s. 1362, article 1 of Civil Code). Reasons which lead to the separation are usually not legally significant. A separation means that the husband and wife live completely separated, a condition is also a non-existence of a common household maintenance. For these aliments is the duration of a marriage not of a big significance. Legally significant is not either the fact if the husband and wife maintained a common household before their separation. When the separation lasts long, one can assume a obligation of own living making of the legitimate husband. The extent of the aliments is not determined by the law. The most extensive and elaborate part in the Civil Code is the obligation to provide maintenance between a divorced husband and wife. The essential legal rule is the s. 1569 of the Civil Code which determines a general legal regulation of the obligation to provide maintenance, in other words, if the husband or wife is not capable of making living after divorce, he/she has a claim on aliments from ex-husband/ex-wife provided one of the reasons included in ss. 1570 – 1576 of the Civil Code is given. The law explicitly determines reasons when the fulfilment of the maintenance may be

denied, lowered or restricted in time. The reasons are given demonstratively. For calculation of aliments, two charts were created in the Federal Republic of Germany – Düsseldorf and Berlin chart – for allocation of monthly incomes for a separately living husband and wife, for a divorced husband and wife and for child maintenance. The charts determine the minimum amount that has to remain to the beneficiary, as well as to the duty bound partner. The charts do not represent the body of the law (according to s. 1610 of the Civil Code is the extent of the aliments determined by the situation in life of the persons in need), however, in practice, they are an important tool for the judges in their decision making process.

From the above stated survey, it becomes clear that the compared legal regulations have only the most essential parts in common and in big parts they differ from each other. After having done the comparison, I made the effort in the thesis conclusion to outline few suggestions *de lege ferenda*. Concerning the obligation to provide maintenance, our legal regulations should have, in my opinion, some restriction; these should be balanced between the needs of the beneficiary and the financial burden of the duty bound person. It will be necessary to lay out criteria for the concept of good manners as well as for defining reasons when a person can claim the aliments. Furthermore, some unambiguous conditions of the marital joint responsibility should be determined, these conditions be so clear and unambiguous enough that they eliminate as many lawsuits as possible.

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

7.1 České zdroje

7.1.1 Monografie

1. ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Československé rodinné právo*. Praha: Panorama, 1985, 307 s.
2. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana; FRANCOVÁ Marie. *Rozvody rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 256 s.
3. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. § 1 – 487*. Praha: Linde Praha a.s., 2008, 1391 s.
4. ELIÁŠ, Karel; GLOS, Josef; PLANKOVÁ, Olga; RADVANOVÁ, Senta. *Rodinné právo*. 2. přepracované vydání. Praha: Orbis, 1970, 305 s.
5. FIALA, Josef; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Meritum občanského práva*. Praha: ASPI a.s., 2006, 963 s.
6. GERLICH, Karel. *Rozvod, rozluka, alimenty*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství, 1934, 430 s.
7. HADERKA, Jiří. *Aktuální otázky rodinného práva. (V ústretu Mezinárodními roku rodiny 1994)*. Brno: Masarykova Univerzita, 1993, 16 s.
8. HADERKA, Jiří. *Texty a dokumenty ke studiu rodinného práva. Část 1. Ústavní a mezinárodní rámec pro rodinné právo*. Olomouc: Právnická fakulta UP, 1993, 200 s.
9. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi. Rozvod – děti – výživné*. Edice právních rozhledů, 41 s.
10. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. Praha: Computer Press, 2001, 103 s.
11. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, 384 s.
12. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2001, 398 s.
13. HUNGR, Pavel; KUBŮ, Lubomír; OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha a.s., 2007, 335 s.
14. KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s.
15. KNAPPOVÁ, Marta; RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vydání. Praha: ASPI a.s., 2007, 343 s.

16. NOVÁ, Hana; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde Praha a.s., 1995, 226 s.
17. NOVÁ, Hana; VELEHRACH, Karel. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, 277 s.
18. PETRULÁKOVÁ, Jiřina. *Vyživovací povinnost mezi manželi*. BRATISLAVA: Obzor, 1978, 249 s.
19. PLANKOVÁ, Olga. *Společné majetkové práva manželů*. Bratislava: Obzor, 1986, 168 s.
20. PLANKOVÁ, Olga. *Rozvod manželstva v československom práve*. Bratislava: Osveta, 1964, 204 s.
21. RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Inštitúty občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, 227 s.
22. RADVANOVÁ Senta; ŠTĚPINA, Jaroslav. *Majetkové otázky v manželství a rodině. Praktické příručky*. Praha: Orbis, 1967, 184 s.
23. RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. Praha: Orbis, 1964, 158 s.
24. TRÖSTER, Petr a kol.: *Právo sociálního zabezpečení*, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. 367 s.

7.1.2 Komentáře

1. HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 8. aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2007, 751 s.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.
3. RADIMSKÝ, Jaroslav; RADVANOVÁ, Senta a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, 434 s.

7.1.3 Odborný časopis

1. DEL FAVERO, Marek. Příspěvek na výživu rozvedeného manžela pro dobu po rozvodu. *Právo a rodina*, 2004, č. 5, s. 15 – 18.
2. HADERKA, Jiří. Existuje v čs. rodinném právu pořadí mezi osobami k výživě oprávněnými? *Socialistické zákonnost*, 1969, č. 4, s. 244 – 246.
3. KAMLACH, Milan. K novelizaci zákona o rodině. *Socialistická zákonnost*, č. 2, 1983, s. 98 - 103.

4. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo – vývoj, současný stav a perspektivy. *Právní obzor*, 2003, roč. 86, č. 5, s. 487-508.
5. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *Právní rozhledy*, roč. 6, č. 8, 1998, s. 389 - 432.
6. KRÁLÍK, Michal. Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, č. 7, 1998, s. 352 – 359.
7. LUŽNÁ, Romana. Výživné mezi rodinnými příslušníky. *Právo a rodina*, č. 12, 2006, s. 8 – 10.
8. NOVÁ, Hana. Výživné v nové úpravě rodinného práva (zejména z hlediska soukromých podnikatelů). *Obchodní právo*, roč. 34, č. 7 – 8 , 1998, s. 34 – 40.
9. NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 31- 41.
10. NYKODÝM, Jiří. Novela zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb. zák.). *Bulletin advokacie*, č. 8, 1998, s. 12- 23.
11. MAŠEK, Daniel. Výživné po rozvodu. *Rodinné právo*, 1999, č. 1, s. 14 - 17.
12. PLANKOVÁ, Olga. Úvahy nad novelizáciou úpravy rodinnoprávných vzťahov. *Právní obzor*, roč. 67, č. 4, 1984, s. 330 – 344
13. RADVANOVÁ, Senta. Vyživovací povinnost s otázkami. *Právo a zákonnost*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 440 – 449.
14. REIS, Ota. Jiný pohled na výživné rozvedené manželky. *Právník*, č. 7, 1969.
15. SCHILLER, Milan. Několik poznámek k výkladu ustanovení zákona o rodině, která upravují příspěvek na výživu rozvedeného manžela. *Socialistická zákonnost*, č. 1, 1965, 43 – 47 s.
16. WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 196 – 203.

7.1.4 Noviny a časopisy s nižší než 14denní periodicitou

1. KEJHOVÁ, Hana. Ženy berou menší platy než muži. Mzda podle pohlaví. Ženy si na startu kariery říkají o menší odměnu než muži, pak je ještě zbrzdí mateřská [online]. HN.IHNED.CZ, 14. 9. 2009 [cit. 12. 8. 2010]. Dostupné na <<http://hn.ihned.cz/c1-38306020-zeny-berou-mensi-platy-nez-muzi>>.
2. FIALOVÁ, Magda. Podivná rovnoprávnost. *Rudé právo*, 17. října 1968.

7.1.5 Právní předpisy

1. Příloha císařského patentu z 1. 6. 1811, JGS. Nr. 964, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), ve znění pozdějších předpisů.
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, ze dne 1. 11. 1963.
3. Novela zákona o rodině, zákon č. 91/1998 Sb.
4. Zákon č. 11/1918 Sb. zákonů a nařízení, o zřízení samostatného státu československého.
5. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů.

7.1.6 Judikáty

1. Rozhodnutí Krajského soudu v Praze Co XVIII 293/50 ze dne 31. května 1950 (Souhrnný rejstřík 1949 – 1963. K rozhodnutím a stanoviskům ve věcech občanskoprávních).
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Cz 111/53 ze dne 30. dubna 1953 (získáno 28. června 2010 z databáze ASPI).
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 3 Cz 150/60 ze dne 30. ledna 1961 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
4. Rozhodnutí Krajského soudu České Budějovice 3 Co 266/65 ze dne 22. června 1965 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).
5. Viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 1 Cz 52/69 ze dne 30. října 1969 (získáno dne 28. června z databáze ASPI).
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Cz 67/1967 ze dne 16. června 1967 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR 4 Cz 7/67 ze dne 24. února 1967 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 5 Cz 110/67 ze dne 28. ledna 1970 (získáno dne 26. listopadu 2010 z databáze ASPI).
9. Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 5 Co 425/67 ze dne 13. prosince 1967 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).

10. Usnesení Nejvyššího soudu SSR 5 Co 147/70 ze dne 24. září 1970 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR 2 Cz 44/71 ze dne 15. září 1971 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).
12. Stanovisko Nejvyššího soudu Cpj 159/73 ze dne 4. února 1973 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI).
13. Usnesení Nejvyššího soudu 1 Cz 5/75 ze dne 28. února 1975 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).
14. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 54/75 ze dne 20. června 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
15. Rozsudek Krajského soudu v Brně 19 Co 314/75 ze dne 27. srpna 1975 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR 1 Cz 61/75 ze dne 29. srpna 1975 (získáno dne 26. listopadu 2010 z databáze ASPI).
17. Rozsudek Nejvyššího soudu SSR 1 Cz 125/75 ze dne 19. května 1976 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
18. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Cz 55/76 ze dne 10. srpna 1976 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI.).
19. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 36/77 ze dne 19. prosince 1977 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
20. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 228/81 ze dne 10. května 1981 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI).
21. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 51/84 ze dne 29. prosince 1984 (získáno 31. července 2010 z databáze ASPI).
22. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR 2 Cz 10/84 ze dne 28. března 1984 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
23. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Cz 11/92 ze dne 28. dubna 1992 (získáno dne 31. července 2010 z databáze ASPI).
24. Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 22 Co 611/1997 ze dne 19. listopadu 1998 (získáno dne 2. listopadu 2010 z databáze ASPI).
25. Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26. února 1998 uveřejněným pod č. 14 Sbírky nálezů a usnesení ústavního soudu, ročník 1998, svazek 10 (získáno 31. srpna 2010 z databáze NALUS).
26. Rozhodnutí Městského soudu v Praze 14 Co 523/1998 ze dne 15. 12. 1998 (získáno 3. září 2010 z databáze ASPI).

27. Rozsudek Nejvyššího soudu 33 Odo 642/2002 ze dne 29. listopadu 2002 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).
28. Usnesení Nejvyššího soudu 30 Cdo 2128/2003 ze dne 22. dubna 2004 (získáno 6. září 2010 ze systému ASPI).
29. Rozsudek Nejvyššího soudu 30 Cdo 135/2004 ze dne 4. května 2004 (získáno 17. srpna 2010 ze systému ASPI).
30. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 10 Co 150/2004 ze dne 5. ledna 2004 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
31. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 10 Co 459/2005 ze dne 5. října 2005 (získáno dne 28. června 2010 z databáze ASPI).
32. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 10 Co 23/2005 ze dne 26. dubna 2005 (získáno dne 30. listopadu z databáze ASPI).
33. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem 12 Co 364/2004 ze dne 30. srpna 2005 (získáno dne 28. června z databáze ASPI).
34. Usnesení Nejvyššího soudu 26 Cdo 974/2008 ze dne 7. dubna 2009 (získáno dne 31. srpna 2010 z <http://cz.vlex.com/vid/57595359>).
35. Usnesení Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1198/2009 ze dne 26. listopadu 2009 (získáno dne 6. září 2010 z databáze ASPI).
36. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberci 35 Co 348/2008 ze dne 8. dubna 2009 (získáno dne 26. listopadu 2010 z databáze ASPI).

7.1.7 Internetové odkazy

1. Oficiální internetová stránka [online] encyklopedie, dostupná z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/230659/German-Civil-Code>>. [ke dni 5. 11. 2010].
2. Oficiální internetová stránka Českého statistického úřadu, dostupná z: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1415-08-2008>>. [ke dni 20. 7. 2010].
3. Oficiální internetová stránka [online] encyklopedie, dostupná z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/B%C5%99etislavovy_dekrety>. [ke dni 29. 8. 2010]

8.1 Německé zdroje

8.1.1 Právní předpisy

1. Zákon ze dne 18. srpna 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch (BGB), ve znění pozdějších předpisů.

2. Důvodová zpráva německého Spolkového sněmu k návrhu zákona Spolkové vlády o změně práva upravující výživné, 16/1980.

8.1.2 Judikáty

1. Rozsudek Vrchního zemského soudu Mnichov 12 UF 1125/07 ze dne 4. června 2008 (získáno dne 25. října 2010 z <<http://www.juris.de/jportal/portal/t/1001/page/jurisw.psml?action=c>>.).
2. Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 74/08 ze dne 18. března 2009 (získáno dne 25. října z <<http://www.juris.de/jportal/portal/t/zj1/page/jurisw.psml?action=co>>.).
3. Rozsudek Vrchního zemského soudu v Celle 17 UF 210/08 ze dne 6. srpna 2009 (získáno dne 25. října 2010 z <<http://www.juris.de/jportal/portal/t/zwy/page/jurisw.psml?action=co>>.).
4. Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 109/05 ze dne 6. května 2009 (získáno dne 25. října 2010 z databáze juris.de).
5. Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 102/08 ze dne 17. června 2009 (získáno dne 25. října 2010 z <<http://www.juris.de/jportal/portal/y7k/page/jurisw.psml?action=co>>.).
6. Rozsudek Spolkového soudního dvora XII ZR 14/06 ze dne 6. února 2008 (získáno dne 25. října 2010 z databáze juris.de).

8.1.3 Internetové odkazy

1. Düsseldorf Tabelle 2010, dostupné z: <<http://treffpunktaltern.de/familienrecht/Unterhaltstabellen/duesseldorf-tabelle>>. [ke dni 13. 11. 2010].
2. <<http://familienrecht24.com/unterhalt.htm>>.
3. Oficiální internetová stránka Evropské soudní sítě, Evropská komise, dostupná z: <http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce/divorce_ger_cs.htm>. [ke dni 13. 7. 2010].
4. Oficiální internetová stránka Evropské soudní sítě, Evropská komise, dostupná z: <http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ger_cs.htm>. [ke dni 13. 7. 2010].